

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย
นางสาวสิตา ขาวสุวรรณ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา 761 427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา 761 427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551

ที่ประชุมสาขาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พิจารณาแล้ว
อนุมัติให้การวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” เสนอโดยนางสาวสิตา ขาวสุวรรณ มีคุณค่าเพียงพอที่จะเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาในรายวิชาสัมมนาปัญหาทางธุรกิจ ตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ

.....
(อาจารย์ ดร.ชนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ)

หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.กฤษฎา พ็ชรวานิช

คณะกรรมการสอบสัมมนาปัญหาทางธุรกิจ

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์จันทิมา บรรจงประเสริฐ)

..... / /

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กฤษฎา พ็ชรวานิช)

..... / /

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณ คงรุ่งโชค)

..... / /

1248146 : สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

คำสำคัญ : ปัจจัย/ผลกระทบ/กระบวนการยุติธรรม/ปัญหา/สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สิตา ขาวสุวรรณ : การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.กฤษฎา พัทธราวิช.
84 หน้า.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเข้าใจในด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านสิทธิมนุษยชน เครื่องข่ายยุติธรรมของประชาชน ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้ ความเข้าใจในด้านกระบวนการยุติธรรม และด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนนั้นเกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กระบวนการยุติธรรมไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย และได้ทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานของรัฐ จึงมีบางส่วนได้เรียกร้องความยุติธรรมด้วยวิธีรุนแรง โดยทั้งนี้ เครื่องข่ายยุติธรรมที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุดได้แก่ ทหาร สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือ ทั้งจากภาครัฐ และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลเหล่านี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กฤษฎา พัทธราวิช อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำแนะนำความรู้ ตลอดจนตรวจทานแก้ไขจนการวิจัยครั้งนี้แล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณ คงรุ่งโชค ที่ให้คำติชมในงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ขอขอบพระคุณ อาจารย์จันทิมา บรรจงประเสริฐ ที่ให้คำติชมในงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ประพล เปรมทองสุข ที่ให้คำแนะนำในด้านการแก้ไขรูปเล่ม

ขอขอบเพื่อนๆ และครอบครัวที่คอยให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจอยู่เสมอ จนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	7
ขอบเขตการศึกษา.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
นิยามศัพท์.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	11
ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	18
การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม.....	24
ความเข้าใจในด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	31
เครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	35
แนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบบมีส่วนร่วม.....	41
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	48
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	49
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
แผนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	50
ข้อจำกัด.....	50

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
ส่วนที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้าง	51
ส่วนที่ 2 ปัญหาด้านความมั่นคง.....	52
ส่วนที่ 3 ปัญหาแวดล้อมอื่นๆ.....	53
ส่วนที่ 4 แนวทางแก้ไขปัญหา.....	55
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	56
สรุปผลการศึกษา.....	56
อภิปรายผล.....	59
ข้อเสนอแนะ.....	60
ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป.....	61
บรรณานุกรม.....	62
ภาคผนวก.....	66
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย.....	67
ภาคผนวก ข บทสัมภาษณ์.....	72
ประวัติผู้วิจัย.....	84

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาเรื้อรังที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน แม้ว่ารัฐบาลทุกชุดและสถาบันที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อลดหรือยุติความรุนแรงอย่างยั่งยืน แต่การก่อความรุนแรงก็ยังไม่ทุเลาลง ตรงกันข้ามในระยะหลังนี้สถานการณ์ต่างๆ ที่ความรุนแรงขึ้นกระต่งก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สินทั้งในฝ่ายของรัฐและของประชาชนอย่างมากมาย

หากพิจารณาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นว่าความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ 3 มิติ ได้แก่ มิติชั้นบุคคล มิติชั้นโครงสร้างอันประกอบด้วย มิติด้านกฎหมาย มิติเศรษฐกิจ มิติการศึกษา มิติกระบวนการยุติธรรม และมิติด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ มิติชั้นวัฒนธรรมประกอบด้วย มิติประวัติศาสตร์ มิติภาษา และมิติศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถแจกแจงรายละเอียดได้ ดังนี้

1. มิติชั้นบุคคล

ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าตนเองเป็นพลเมืองไทย แต่เป็นชาวมลายูและยังมีปฏิภเวียต่อต้านรัฐบาล ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การที่บุคคลบางกลุ่มได้ใช้ประโยชน์จากเรื่องนี้เข้าแทรกแซงเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สืบเชื้อสายจากเจ้าผู้ครองเมืองเก่า ซึ่งได้ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 กลุ่มนี้ถูกบันทึกอำนาจและผลประโยชน์อย่างมากหลังปฏิรูปการปกครอง และต้องสูญเสียอำนาจและผลประโยชน์อย่างสิ้นเชิงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มชาตินิยมเผ่าพันธุ์ต้องการแยกดินแดนไปรวมกับประเทศมาเลเซีย กลุ่มเหล่านี้พยายามดำเนินการจากทั้งภายนอกประเทศและภายในประเทศเพื่อแบ่งแยกดินแดน เช่น การเรียกร้องรัฐบาลไทยให้อำนาจการปกครองตนเองแก่พวกตน การปลุกปั่นยุ้งให้ประชาชนในพื้นที่ก่อความไม่สงบ การเคลื่อนไหวเพื่อขอความร่วมมือจากประเทศที่นับถืออิสลามเช่นเดียวกัน (ปิยนาด บุนนาค 2547:

70)

2. มิติชั้นโครงสร้าง

2.1 มิติด้านกฎหมาย

ปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและ ส่งผลกระทบต่อสิทธิพื้นฐานของประชาชนดำรงอยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศ แต่เมื่อเกิดขึ้นในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบริบททางวัฒนธรรม สังคม ภาษา ศาสนา และชาติพันธุ์ที่แตกต่างไป จากพื้นที่อื่นของประเทศจึงมีผลกระทบที่รุนแรงเป็นพิเศษ เนื่องจากชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ในพื้นที่นี้มีความผูกพันกันด้วยข้อผูกมัดทางศาสนา และวิถีทางวัฒนธรรมมาหลายชั่วอายุคน มี ลักษณะการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่มีอารมณ์ความรู้สึกร่วมกัน และพร้อมที่จะแสดง พฤติกรรมรวมหมู่หรือตอบโต้ หรือไม่ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลในชุมชนถูก ดำเนินการอย่างไม่ยุติธรรม หรือด้วยวิธีการรุนแรงและขาดเมตตาธรรม พฤติกรรมของชาวบ้านจะ แสดงกลไกในการป้องกันตนเอง ยิ่งกว่านั้นหากการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมเกิดขึ้นกับบุคคลที่ได้รับการ เคารพนับถือในชุมชน เช่น อิหม่าม โต๊ะครู ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้คนมองรัฐในแง่ลบมากยิ่งขึ้น ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมาจากต่างพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรมมุสลิม หรือ มีอคติเห็นว่าชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ไม่ใช่พวกเดียวกันกับตน ก็จะทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง ไปอีก (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 17)

2.2 มิติด้านเศรษฐกิจ

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกือบ ร้อยละ 90 ประกอบ อาชีพเพาะปลูกและการประมง ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ถือครองที่ดินเป็นแปลงเล็ก ขาดการออม ทรัพย์ในเชิงเศรษฐกิจ ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 มาตรฐานการครองชีพในพื้นที่ดังกล่าวยังได้รับการ เปรียบเทียบว่าเหมาะสมกับสภาพชนบทส่วนใหญ่และใกล้เคียงกับประเทศมาเลเซีย แต่หลัง พ.ศ. 2493 รัฐบาลมาเลเซียจัดสวัสดิการให้แก่ชาวบ้านเพิ่มขึ้น พร้อมกับเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยยังคงมีเพียงสภาพเศรษฐกิจที่พอกินพอใช้ ค่าครองชีพ ยังคงพอสัดส่วนกับรายรับอยู่ตามเดิม แต่ในช่วง พ.ศ. 2503 เศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ลดลงอย่างเห็น ได้ชัด เพราะประสบปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เรื่องราคาขายธรรมชาติตกต่ำลงและเรื่องการจำกัดการ ประมง ในขณะที่ราคาข้าวขึ้นสูงเกินควบคุม (ผะอบ นมะมาตร 2521: 81)

ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ไม่ได้ สัดส่วนกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้โอกาสมีงานทำน้อยลง เกิดปัญหาการว่างงาน คน จำนวนมากกลายเป็นปัญหาทางสังคม นอกจากนี้ชาวไทยมุสลิมยังรู้สึกว่ารัฐไม่ได้ส่งเสริมปัจจัยที่ เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การสร้างเขื่อน หรือการสร้างทางหลวง ปัญหาดังกล่าวจึงเป็น สาเหตุความไม่พอใจของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อรัฐบาล (ปิยนาด บุนนาค 2547: 67)

2.3 มิติด้านการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปี 2516 ระบุว่าการศึกษาของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ สาเหตุเกิดจากประชาชนขาดความสนใจในการศึกษาของรัฐ แต่มีความนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาและอบรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและวิชาอื่นๆ โดยมีโต๊ะครูเป็นครูใหญ่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามระบุว่ามุสลิมทุกคนต้องทำการศึกษาในเรื่องศาสนาจนสามารถที่จะปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้อง การศึกษาวิชาศาสนาอิสลามจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน ดังนั้นแม้ว่าเด็กต้องมาเรียนในโรงเรียนประถมศึกษากลุ่มบังคับ แต่เมื่อกลับไปถึงบ้าน เด็กต้องใช้เวลาดอนหัวค่ำหัดอ่านคัมภีร์อัลกุรอานหรือหัดอ่านหนังสือยาวีเพื่อเตรียมตัวศึกษาทางศาสนาต่อไป เด็กจึงไม่มีโอกาสทบทวนภาษาไทยหรือท่องจำบทเรียน ส่วนเหตุผลอื่นๆ คือ ฐานะของประชาชนไม่ดี เด็กต้องช่วยผู้ปกครองทำมาหากินและมักต้องอพยพจากถิ่นที่อยู่ไปประกอบอาชีพชั่วคราวในต่างท้องที่เสมอ ฉะนั้นถ้าการศึกษาไม่ดีพอและไม่ได้ฝึกฝนภาษาไทยก็จะลืมภาษาไทยไปในไม่ช้า และกลายเป็นพวกที่ไม่รู้ภาษาไทยต่อไป อันเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อปัญหาการเมืองและการปกครองของภาครัฐ (ปิยนาค บุนนาค 2547: 50)

2.4 มิติด้านกระบวนการยุติธรรม

สาเหตุความวุ่นวายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประการหนึ่งนั้น สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติของข้าราชการที่ไม่ดีบางคน เช่น ข้าราชการบางคนไม่ปฏิบัติงานโดยความสุจริตและความเที่ยงธรรมเป็นหลัก อาศัยตำแหน่งหน้าที่หาประโยชน์ใส่ตัวด้วยวิธีการพลิกแพลงต่างๆ นานา ข้าราชการบางส่วนมีความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ โดยปฏิบัติต่อชาวพุทธอย่างเห็นอกเห็นใจ แต่ปฏิบัติต่อชาวไทยมุสลิมอย่างเข้มงวด ไม่มีการผ่อนผันผ่อนยาว ข้าราชการบางกลุ่มพยายามให้ร้ายและกล่าวหาประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม แล้วดำเนินการจับกุมในข้อหาอันธพาลหรือแบ่งแยกดินแดน ข้าราชการบางคนไม่เข้าใจศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในภาคใต้ แทนที่จะพยายามศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและเข้าถึงประชาชนกลับดูหมิ่นเหยียดหยามว่าชาวไทยมุสลิมเป็นพวกโง่งมงายหัวเก่า เป็นต้น (จรูญ สุภาพ 2527: 798)

2.5 มิติด้านภูมิศาสตร์

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีมาแต่เริ่มแรก ได้แก่ สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอาณาเขตติดต่อกับสหพันธรัฐมาเลเซีย ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามมีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา สืบเนื่องจากศาสนาแบบ

เดียวกัน ทำให้ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความคล้ายคลึงกับมาเลเซียมากกว่า ชุมชนชาวไทยมุสลิมดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครอง ถนนหนทาง ในช่วงประมาณ พ.ศ.2516 ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง ในขณะที่สามารถติดต่อกับมาเลเซียได้ง่ายกว่า และมาเลเซียก็มีความเจริญมากกว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกือบทุกด้าน เช่น การคมนาคม การผังเมือง ตลอดจนการปกครองที่ให้อิสระแก่แต่ละรัฐของมาเลเซียปกครองตนเอง ประกอบกับความเป็นมุสลิมเช่นเดียวกันก็ยิ่งโน้มน้าวใจให้ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกคล้ายคลึงตาม ชาวมุสลิมในมาเลเซียซึ่งมีจำนวนมากกว่า เมื่อมีการอ้างเรื่องสันนิบาตอาหรับ หรือ สันนิบาตมุสลิมแห่งโลก ยิ่งทำให้ชาวไทยมุสลิมบางส่วนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องการรวมกับพวกมุสลิมในมาเลเซีย ความเสียเปรียบของไทยดังกล่าวยิ่งมีมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากปัญหาสื่อสารมวลชน กล่าวคือ รัฐยังไม่สามารถให้บริการด้านการสื่อสารวิทยุและโทรทัศน์ได้ทั่วถึงทุกท้องที่ ประชาชนที่ไม่ค่อยรู้ภาษาไทย จึงมักรับข่าวสารจากมาเลเซียซึ่งทำได้ง่ายกว่าและชัดเจนกว่า ด้านมาเลเซียเองได้กำหนดกลุ่มประชาชนเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์มาถึงภาคใต้ของไทยด้วย ประมาณช่วง พ.ศ. 2516 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมฟังวิทยุทางมาเลเซีย สื่อมวลชนของไทยจึงทำหน้าที่ไม่ค่อยได้ผลเต็มที่นัก ทำให้ราษฎรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ขาดความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองไทยและไม่อาจทราบความเคลื่อนไหวของทางราชการในทางที่ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง (จำลอง โต้ะทอง 2503: 18)

3. มิติขั้นวัฒนธรรม

3.1 มิติด้านประวัติศาสตร์

ในอดีตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นชุมชนหลายอยู่ในดินแดนแถบนี้มานานแล้วและรู้จักกันในนาม “ลังกาสุกะ” ซึ่งเป็นรัฐอิสระ ต่อมาชื่อลังกาสุกะหายไปเกิดเป็นรัฐใหม่ชื่อว่า “ปัตตานี” ตามหลักฐานปรากฏว่าประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นสำคัญ รัฐปัตตานีเป็นเมืองท่าศูนย์กลางการค้าในหัวเมืองมลายู ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาและวัฒนธรรม (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2550: 24) ครอบงำจนตกเป็นเมืองประเทศราชของไทยในสมัยสุโขทัย และได้ประกาศตนเป็นอิสระ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ใน พ.ศ. 2310 จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2329 ไทยได้ยกทัพลงไปปราบปรามหัวเมืองมลายูและเมืองปัตตานีอีกครั้ง โดยได้ผนวกเมืองปัตตานีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเมืองปัตตานีถูกไทยแยกออกเป็นเจ็ดหัวเมืองเล็กๆ ได้แก่ สายบุรี ปัตตานี หนองจิก ยะลา ยะหริ่ง ระแงะ และรามัน รวมทั้งไทรบุรีหัวเมืองมลายูเหล่านี้ได้พยายามก่อกบฏต่อกรุงเทพฯ หลายครั้ง ต่อมารัชกาลที่ 3 จึงแต่งตั้งชนชั้นนำท้องถิ่นเป็นผู้ปกครองเจ็ดหัวเมืองดังกล่าว พร้อมกับสถาปนาสุลต่านแห่งไทรบุรีกลับมาเป็นเจ้าผู้ครองนครอีกครั้ง จนในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการปฏิรูปการ

ปกครองเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ เจ้าเมืองที่ปกครองจำต้องได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ที่กรุงเทพฯ การถูกลิดรอนอำนาจ เจ้าเมืองทั้งเจ็ดจึงได้ก่อการกบฏขึ้นแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 และมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองจากระบบเทศาภิบาลเป็นการปกครองส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ หัวเมืองปัตตานี ยะลา และนราธิวาสจึงได้กลายมาเป็นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ข้อมูลในประวัติศาสตร์ไทย สะท้อนให้เห็นทัศนคติของฝ่ายไทยต่อปฏิกริยาของหัวเมืองประเทศราชหลายที่มีต่อการครอบครองของฝ่ายไทยว่าเป็น “การกบฏ” แต่ในทัศนคติของนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เขียนประวัติศาสตร์ปัตตานีแสดงให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ของปัตตานีมิใช่ประวัติศาสตร์ของกบฏ แต่เป็น “การต่อสู้เพื่ออิสรภาพหรือดำรงไว้ซึ่งเอกราชของตน” ซึ่งเป็นไปเพื่อรักษาความเป็นอิสระและเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมดังกล่าว ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าในการดำเนินนโยบายการปกครองชาวไทยมุสลิมในดินแดนดังกล่าวนับตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2516 นั้นรัฐบาลไทยได้คำนึงถึงพลังอำนาจแห่งประวัติศาสตร์ด้วยหรือไม่ (ปิยนวด บุนนาค 2475: 31)

3.2 มิติด้านภาษา

ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไม่ได้ ประชาชนที่พูดภาษาไทยได้ก็ไม่นิยมพูด ประชาชนใช้แต่ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ภาษามลายูหรือภาษามลายูท้องถิ่นนี้เป็นสมบัติของสังคมไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังนั้นภาษาฝักอยู่ในโครงสร้างของสังคมและความรู้สึกนึกคิด ไม่ว่าจะเป็นคติชาวบ้าน วรรณคดี หรือการเรียกชื่อสิ่งต่างๆ ถ้าประชาชนสลัดทิ้งภาษานี้ไปก็เท่ากับทิ้งสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองไป สำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ซึ่งด้อยการศึกษาเป็นส่วนมาก ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ที่จะเข้าใจว่าอะไรคือสัญชาติ สิ่งที่มีเหตุผลและเข้าใจง่ายที่สุดที่จะระบุว่าตนเองเป็นใครคือภาษาที่ตนใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ภาษามลายูได้กลายเป็นภาษาของศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากประชาชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามโดยใช้ภาษามลายูเป็นสื่อทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนปอเนาะ คำราเกี่ยวกับศาสนาอิสลามล้วนแต่เป็นภาษายาวีทั้งสิ้น ในส่วนที่เป็นภาษาอาหรับแท้ๆ นั้น มีอยู่ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเพียงเล่มเดียว ซึ่งประชาชนทั่วไปก็อ่านไม่เข้าใจนอกจากท่องสวดตามตัวอักษร (อารง สุทธศาสตร์ 2520: 20)

3.3 มิติด้านศาสนาและวัฒนธรรม

อิทธิพลของศาสนาอิสลามทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความแตกต่างในด้านวัฒนธรรมจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นอยู่หลายประการ ประการสำคัญคือเป็นศาสนาที่มีบทบาทกำหนดความเชื่อและการปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตเกือบทุกแง่มุม คลอบคลุมเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตไว้อย่างพอเพียง ศาสนาอิสลามคือแนวทางการดำรงชีวิตที่สังคมมุสลิมถือว่าถูกต้อง และแนวทางการปฏิบัติทุกอย่างในชีวิตประจำวันล้วนมีนัยสำคัญทางศาสนาทั้งสิ้น ถ้ามีการฝ่าฝืนบ่อยครั้งแล้วจะมีบาป โดยนัยนี้ถ้ามีการเปลี่ยนเนื้อหาของวัฒนธรรมที่ชาวมุสลิมถือปฏิบัติ ก็เท่ากับเป็นการเปลี่ยนเนื้อหาของศาสนาอิสลาม สังคมจะรู้สึกถูกทำทลายและจะต่อต้านเป็นอันดับแรกเสมอ สาระสำคัญดังกล่าวของศาสนาอิสลามทำให้ชาวมุสลิมไม่ว่าจะเป็นพลเมืองอยู่ในประเทศใด มีความรู้สึกผูกพันคึกพี่น้อง ชาวมุสลิมย่อมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันชาวมุสลิมมีความสัมพันธ์ไม่สู้ดีกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น แม้จะเป็นพลเมืองที่อยู่ในประเทศเดียวกันก็ตาม (อารง สุทธาศาสน์ 2520: 16)

ศาสนาอิสลาม คือ ตัวแปรหรือตัวกำหนดที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้ชาวมุสลิมในภูมิภาคแถบนี้มองตนเอง แปรกแยก ออกจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย อิสลามกลายเป็นสิ่งซึ่งนักมานุษยวิทยาเรียกว่า หลักการแห่งการแสดงตน อิสลามสร้างความเป็นเอกภาพในหมู่ประชากรที่ยอมรับนับถือศาสนา (ปิยนาด บุนนาค 2547: 42)

นอกจากปัจจัยพื้นฐานข้างต้นที่ได้กล่าวมาแล้ว ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่อาจเบาบางลงได้ คือ การกำหนดแผนงานและโครงการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญไปเป็นแนวทางการปรับปรุงนโยบาย การตัดสินใจ และพัฒนาวิธีการปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐมีน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพที่พึงได้โดยชอบธรรมนั้นเป็นอุปสรรคที่จะนำไปสู่การเข้าถึงความยุติธรรม และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ให้ข้อคิดเห็นเพื่อที่หน่วยงานภาครัฐจะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนั้น จะต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การที่ประชาชนได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การแก้ไขข้อพิพาทขัดแย้ง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชน และการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน โดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรม และสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยนี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสำรวจ สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นการค้นหาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

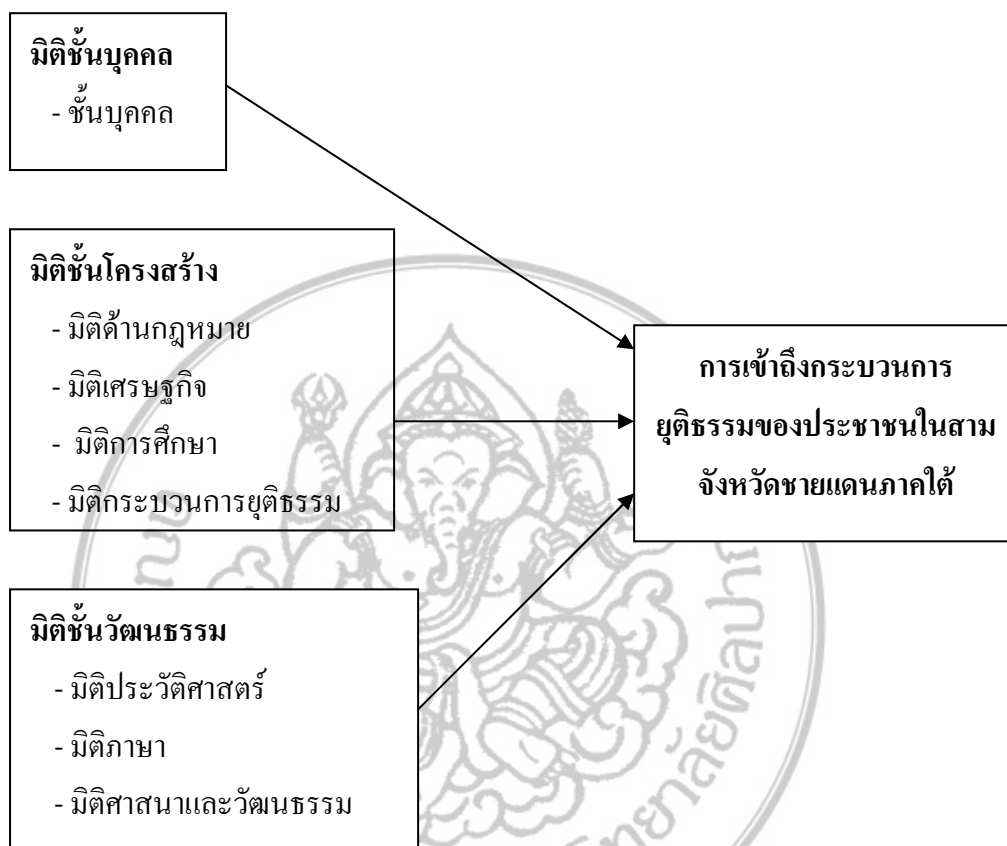
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการศึกษา

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประชากรรวมทั้งหมด 1,837,626 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551)

กรอบแนวคิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบปัญหา หรืออุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ทราบระดับความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ทราบเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. ทราบแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามศัพท์

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ห้าจังหวัดทางภาคใต้ของไทย คือ จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส (มัญญ หนูสงค์, 2548: 5)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง สามจังหวัดทางภาคใต้ของไทย คือ จังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส (มัญญ หนูสงค์, 2548: 5)

เมืองปัตตานี หมายถึง จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเคยมีประวัติศาสตร์ รวมกันเป็นเมืองปัตตานี (มัญญ หนูสงค์, 2548: 5)

กฎบะฮ์ หมายถึง คำอบรมหรือธรรมเทศนาที่กล่าวก่อนละหมาดวันศุกร์ หลัง ละหมาดวันอีดและละหมาดซุนนัตหรือซุนนะฮ์อื่นๆ (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ แห่งชาติ 2549: 121)

ชะรีอะฮ์ หมายถึง กฎหมายอิสลามซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน และจากวจนะแบบ ฉบับของนบีมุฮัมมัด (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 121)

โต๊ะครู หมายถึง คำเรียกครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนปอเนาะ แปลว่า ท่านครู (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 122)

มัสยิด หมายถึง ศาสนสถานที่มีมุสลิมใช้เป็นที่ละหมาด มักสร้างไว้เป็นศูนย์กลางของ ชุมชน มัสยิดนอกจากจะมีหน้าที่ทางศาสนาแล้วยังมีหน้าที่ทางวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 123)

มลายู หมายถึง คำเรียกที่ใช้เรียกคาบสมุทร เชื้อชาติเผ่าพันธุ์และภาษา สำหรับภาษา มลายูที่ใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรียกว่า ภาษามลายูท้องถิ่น ส่วนยาวี หมายถึง การนำอักษร ภาษาอาหรับมาใช้เป็นตัวเขียนในภาษามลายู (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 123)

มุสลิม หมายถึง คำที่ใช้เรียกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีสถานภาพเป็นทั้งผู้ครอง และผู้ครองธรรม (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 123)

ละหมาด หมายถึง หลักปฏิบัติ 1 ใน 5 ประการที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัตินับแต่ บรรลุศาสนภาวะ กระทำวันละ 5 เวลา โดยก่อนการละหมาด มุสลิมต้องอาบน้ำละหมาด เสื้อผ้า และสถานที่ต้องสะอาด เพราะเป็นศาสนกิจที่สมอบกับการเข้าเฝ้าพระเจ้าด้วยความสงบบนความ เคลื่อนไหวของอิริยาบถ โดยหันหน้าไปทางทิศที่ตั้งของกะอ์บะฮ์ ในซาอูดิอาระเบีย ซึ่งอยู่ทางทิศ ตะวันตกของประเทศไทย (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 124)

อัลกุรอาน หมายถึง คัมภีร์ ที่พระเจ้าประทานให้แก่มนุษยชาติผ่านนบีมุฮัมมัดด้วย ภาษาอาหรับที่มีความไพเราะ ซึ่งมุสลิมถือว่าเป็นธรรมนูญสูงสุดแห่งชีวิต ใน คัมภีร์ ได้กล่าวถึง

ความสัมพันธ์ของสามสิ่งคือ ความสัมพันธ์กับพระเจ้า กับมนุษย์และกับสิ่งแวดล้อม (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 124)

อิหม่าม หมายถึง ผู้นำในการบริหารปกครองชุมชนมุสลิมที่มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง และหมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการละหมาดรวมกันหลายคน (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 125)

ปอเนาะ หมายถึง สถานศึกษาของชาวมุสลิมในคาบสมุทรมลายู ซึ่งผู้เรียนต้องอยู่ประจำในสถานศึกษา (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 122)

กฎหมาย หมายถึง กฎ ที่สถาบัน หรือ ผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ ตราขึ้น หรือ ที่เกิดขึ้นจาก จารีตประเพณี อันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อ ใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อ ใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือ เพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือ ระหว่างบุคคลกับรัฐ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 4)

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง วิธีการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายแก่บุคคลโดยบุคลากรและองค์กร หรือสถาบันต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่บริหารงานยุติธรรม ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ ศาล กระทรวงยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 45)

สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 334 (1))

เครือข่ายยุติธรรม หมายถึง ประชาชน กลุ่ม หรือองค์กรที่มีความสนใจและสมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสานความร่วมมือในการป้องกัน ฝ่าระวังปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ของกระทรวงยุติธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชน (กรมคุมประพฤติ 2552)

หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้อง เป็นธรรม การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดกฎ กติกาและการปฏิบัติตาม กฎ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิก (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี 2542)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องทั้งด้านกฎหมาย การสื่อสาร และกระบวนการยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่ง สามารถแบ่งออกเป็น 6 หมวด ได้แก่ ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม ความ เข้าใจในด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายยุติธรรม ของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบมีส่วนร่วม

1. ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

“กระบวนการยุติธรรม” เป็นกระบวนการทำงานของรัฐที่ถูกต้องตามกฎหมาย มี หน้าที่คุ้มครองประชาชน ตามมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ ประชาชนในสังคมตามหลักนิติธรรม ส่วนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนต่างๆ เมื่อมี ความขัดแย้งเกิดขึ้นนั้น นับว่าเป็นภารกิจหลักที่สำคัญ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายแห่งการพิสูจนความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนมีความสำคัญ มาก เพราะไม่ว่าจะมีระบบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดีเพียงใด แต่หากโอกาสที่จะใช้สิทธิทาง ศาลของประชาชนเป็นไปด้วยความยากลำบากหรือต้องมียค่าใช้จ่ายสูงแล้ว ก็เสมือนกับเป็นการ ปฏิเสธการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนนั่นเอง

ปัจจุบันเราอาจแบ่งกระบวนการยุติธรรม ออกได้เป็น กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการ ยุติธรรมทางปกครอง กระบวนการยุติธรรมทาง แพ่งและทางอาญานั้น ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษา คดีระหว่างเอกชนต่อเอกชนเป็นหลัก ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางปกครองนั้น ศาลปกครองเป็น

องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชนและฝ่ายปกครองด้วยกันเป็นหลัก

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมอาจแยกได้เป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

1. ประชาชน ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิและในฐานะเป็นผู้ใช้สิทธิ มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมคือ ในฐานะผู้ฟ้องคดีด้วยการนำคดีมาฟ้องต่อศาล ตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา 28 วรรคสอง และ 62 บัญญัติรับรองไว้ หรือในฐานะที่เป็นผู้ถูกฟ้องคดีเนื่องจากใช้สิทธิหรือเสรีภาพเกินส่วนของตนเองจนไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น

2. รัฐบาล ในฐานะฝ่ายบริหารและผู้เสนอกฎหมายต่อรัฐสภา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้การบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมดำเนินไปได้ด้วยดี รวมทั้งแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3. รัฐสภา ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาและตรากฎหมายเพื่อให้ระบบและการบริหารกระบวนการยุติธรรมมีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

4. ศาล ในฐานะเป็นฝ่ายตุลาการ เป็นองค์กรที่มีอำนาจชี้ขาด ข้อพิพาทต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายแก่ประชาชน และแม้ว่าศาลจะมีหน่วยธุรการที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายบริหาร แต่ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเสนองบประมาณนั้น หน่วยธุรการของศาลต้องเสนองบประมาณผ่านคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อรัฐสภา โดยไม่มีตัวแทนของตนเข้าไปมีส่วนร่วมการพิจารณา และที่สำคัญก็คือ การเสนอแก้ไขกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง จะต้องเสนอผ่านคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นปัญหาว่าหน่วยธุรการ ที่เป็นอิสระของศาลหรือองค์กรอื่น ๆ จะไม่มีเจ้าภาพในการดำเนินการที่กล่าวมาดังเช่นกระทรวงต่าง ๆ

เหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้คนเป็นจำนวนมาก ประชาชนซึ่งตกเป็นเหยื่อความรุนแรงอันเนื่องมาจาก “กระบวนการยุติธรรม” ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท พันธกิจ และสัญญาประชาคมที่ให้ไว้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้คนในพื้นที่ได้ นอกจากนี้กลไกบางส่วนของกระบวนการยุติธรรมกลับกลายเป็นผู้กระทำการละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน ที่มีความเดือดร้อนเหล่านั้นเสียเอง (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 17)

กระบวนการยุติธรรมของไทยมีปัญหามานาน หรือถ้าพูดตรงๆ ก็อาจเรียกได้ว่าเข้าขั้นวิกฤต รัฐอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต โดยระบุว่า กรณีปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิม การจับประเด็นภาคใต้ขึ้นมา น่าจะมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ประมาณปี 2490 นโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สร้างผลกระทบอย่างมาก เพราะส่งผลถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน รัฐตั้งคณะกรรมการอิสลามขึ้นมาในยุคนั้น เพื่อดูแลและดำเนินการปกครอง รวมถึงการใช้ชีวิตของพี่น้องมุสลิม พี่น้องมุสลิมได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก การเอาเปรียบทำร้ายประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ในแถบจังหวัดภาคใต้เกิดขึ้นมานานแล้ว ประชาชนจึงตั้งชื่อเรียกรื่อง 7 ประการ โดยการนำของหะยีสุหลง ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญของพี่น้องชาวมุสลิมในเวลานั้น

ชื่อเรียกรื่องไม่ได้ร้ายแรงถึงขนาดแบ่งแยกการปกครอง แค่ขอให้รัฐไทยแต่งตั้งคนที่ชาวมุสลิมเป็นฝ่ายเลือกให้มาเป็นตัวแทน แต่พอข้อความนี้ได้รับการถ่ายทอดสืบมา กลายเป็นว่าชาวมุสลิมต้องการแบ่งแยกการปกครอง ต้องการให้คนของตนมาปกครอง แต่พอเวลาผ่านนโยบายทั้งหมดที่รัฐบาลกำลังใช้อยู่ทุกวันนี้ก็แทบจะเป็นไปตามชื่อเรียกรื่องของหะยีสุหลงแล้วตอนที่เกิดรัฐประหารปี 2491 นานาประเทศต่อต้านการกลับมาครองอำนาจของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะที่เป็นอาชญากรสงครามซึ่งเป็นฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่น คนที่สั่งจับหะยีสุหลงจริงๆ จึงเป็น นาย ควงอภัยวงศ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในพรรคประชาธิปัตย์ จินตนาการของรัฐบาล บวกกับความเชื่อว่ารัฐไทยไม่สามารถปกครองได้ รวมถึงอคติ ทำให้ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ยอมรับกระบวนการยุติธรรมไทยมาจนถึงทุกวันนี้

1.1 ประเด็นปัญหาพื้นฐานการดำเนินกระบวนการยุติธรรมไทย

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประสบปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพในการทำงานให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ไม่แตกต่างจากปัญหาที่จังหวัดอื่นๆ ประสบ ได้แก่ การอุ้มการฆาตคตตอนที่ไม่วิวตัวผู้กระทำผิด การรีดพยานหลักฐานจากตัวผู้กระทำผิด การไม่คืนของกลาง การไม่ได้รับความช่วยเหลือในการประกันตัวในกรณีที่ยากจน ฯลฯ ซึ่งเป็นการกระทำบางอย่างที่กระบวนการยุติธรรมไม่ควรกระทำต่อประชาชน แต่ก็ได้กระทำลงไปแล้ว และปัญหาที่สร้างขึ้นกับผลกระทบที่เกิดตามมามีระดับความถี่และรุนแรงอยู่ในขั้นวิกฤติเนื่องจากเหตุปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.1.1 ปัญหาโครงสร้างการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เป็นปัญหาพื้นฐานดั้งเดิมของกระบวนการยุติธรรมแบบปฏิปักษ์ (Adversary System) ที่ถูกออกแบบมาให้มีลักษณะถ่วงดุล ตรวจสอบ คานอำนาจซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันลักษณะดังกล่าวในตัวเอง

ก่อให้เกิดภาพรวมที่ขาดเอกภาพ ขาดความต่อเนื่องเชื่อมโยง มีความเป็นระบบราชการ และแบบแผนพิธีการที่ไม่อาจดำเนินกระบวนการขั้นตอนต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับการเข้าถึงและใช้บริการของกระบวนการยุติธรรมต้องผ่านผู้รู้ภาษากฎหมาย ใช้ทุนทรัพย์ในการต่อสู้คดี และใช้พยานหลักฐานที่เป็นบุคคลหรือวัตถุสิ่งของในการพิสูจน์ความถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีคนกลางเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด ในทางปฏิบัติ ขาดการประสานงานกระบวนการยุติธรรมทั้งในระดับนโยบายและระดับภูมิภาค เพื่อกำหนดทิศทางแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเชิงรุกแบบบูรณาการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ได้อย่างทันที่

1.1.2 ปัญหาการขาดการนำเทคโนโลยีและวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ เป็นปัญหาพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมอีกประการหนึ่ง การพัฒนาวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยสนับสนุนการแสวงหาพยานหลักฐานที่ไม่ทันต่อการนำมาใช้งาน ทำให้เจ้าหน้าที่มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานจากพยานบุคคล หรือรีดเอาจากผู้ต้องสงสัย ด้วยวิธีการที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ และไม่ปฏิบัติตามหลักนิติธรรม หรือยอมล่งละเมิดหลักนิติธรรมเพราะกลัวเสียหน้า ด้วยการสร้างพยานหลักฐานที่เป็นบุคคล และวัตถุสิ่งของขึ้นมาเอง

1.1.3 ปัญหาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขาดประสิทธิภาพ ในการให้บริการพื้นฐานด้านความยุติธรรมตามหลักนิติธรรมแก่ประชาชน ประเด็นปัญหานี้สืบเนื่องจากการนำกระบวนการยุติธรรมที่มีปัญหาพื้นฐานอยู่แล้วตามข้อ 1.1.1 และ 1.1.2 มาใช้กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ที่มีเงื่อนไขความขัดแย้งรุนแรงในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ขาดความเชื่อมั่นในระบบการบังคับใช้กฎหมาย และกลไกการดำเนินงานของรัฐ บางส่วนเรียกร้องหาความยุติธรรมแก่ญาติพี่น้องโดยวิธีการแก้แค้นเอง

ดังนั้นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม และความล่าช้าของการดำเนินกระบวนการยุติธรรม โดยตัวเองจึงเป็นเงื่อนไขปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหาและทำให้เกิดวิกฤตการณ์ที่เรียกว่า “ภาวะไร้ระเบียบ” ตามมา

1.2 ประเด็นปัญหาภาวะไร้ระเบียบ

“ภาวะไร้ระเบียบ” มีองค์ประกอบสนับสนุนดังนี้

1.2.1 นโยบายและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรมมุสลิม เจ้าหน้าที่รัฐที่มาจากพื้นที่ ต่างวัฒนธรรม มีปัญหาในการสื่อสารกับคนในพื้นที่ สาเหตุมาจากการสื่อสารและการใช้ภาษาคนละภาษา กล่าวคือชาวมุสลิมมักจะใช้ภาษาวิซึ่งอาจนำมาสู่ปัญหาความไม่เข้าใจกันในการสื่อสารระหว่างกัน และคิดว่าไม่ใช่พวกเรา เจ้าหน้าที่

มื่อคดี ประกอบกับขาดการชี้ทิศทางที่เหมาะสม จากนโยบายอาญาเชิงรุกแบบบูรณาการ ที่มาจากการประสานงานกระบวนการยุติธรรมทั้งระดับนโยบาย และระดับภูมิภาค จึงก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นทั้งโดยเจตนาและโดยประมาท เมื่อเจ้าหน้าที่กระทำผิดพลาดไป กลับไม่มีการลงโทษให้เป็นที่ประจักษ์ ขณะที่บางรายได้รับรางวัล เช่น กรณีนายสมชาย นีละไพจิตร และกรณีตากใบ ส่งผลให้เกิดเงื่อนไขความไม่ไว้วางใจซ้ำแล้วซ้ำอีก

1.2.2 คุณลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิม ในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความผูกพัน โยงยึดกันด้วยข้อผูกมัดทางศาสนา และวิถีวัฒนธรรมหลายชั่วอายุคน ศาสนาเป็นความเชื่อ และความสัมพันธ์ที่สมาชิกต้องเข้าร่วมกิจกรรมอันเป็นพันธะสัญญาผูกมัดที่มีต่อชุมชน ความสัมพันธ์จึงมีลักษณะเป็นเครือข่ายชุมชนที่มีอารมณ์ความรู้สึกร่วม และพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมรวมหมู่ เพราะทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และเชื่อมั่นต่อการรวมพลัง

เมื่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมบางขั้นตอน ได้ลงมือกระทำการบางอย่าง ที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม ด้วยวิธีการที่รุนแรง ขาดเมตตาธรรม และไม่เหมาะสมต่อหลักศาสนาของผู้ต้องสงสัยคนใดคนหนึ่ง การกระทำนี้ย่อมทำให้พี่น้องและเครือข่ายร่วมมือกันตอบโต้ ต่อต้าน และไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ อันเป็นการแสดงกลไกในการป้องกันตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไปพร้อมๆ กัน

ยิ่งกว่านั้น การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อโต๊ะครู ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือและเป็น “ตัวคูณ” ที่สำคัญ ย่อมส่งผลกระทบในทางเสียหายตามมาอย่างมาก

1.2.3 การไม่ใช่พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถหาตัวผู้กระทำผิดได้ หรือหากได้ตัวผู้ต้องสงสัยก็ไม่สามารถนำไปสู่กระบวนการลงโทษได้ เนื่องจากความพยายามในการแสวงหาพยานหลักฐานในพื้นที่ โดยใช้หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์กระทำได้ยาก เนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากคนส่วนใหญ่ ประชาชนในพื้นที่อาจเป็นพันธมิตรของผู้ต้องสงสัยที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมบางขั้นตอนสร้างไว้ แม้ชาวบ้านจะไม่เห็นด้วยกับผู้ก่อความไม่สงบบางกลุ่ม แต่รัฐก็ไม่ได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีไว้กับชุมชน ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจและมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ ต่อการก้าวออกมาเป็นพยานหรือชี้เบาะแสให้ (พยานคดี อุสตาซ ตายไปแล้ว 4 คน ระหว่างรอการพิจารณาคดี) ทำให้คดีที่เข้าสู่ชั้นการพิจารณาของศาลขาดพยานหลักฐานที่มีน้ำหนัก และถูกกักขังฟ้องในเวลาต่อมา

1.2.4 ความไม่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด และยุติธรรมมี

ความเหมาะสมและเพียงพอแล้ว ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ต้องการกฏอัยการศึก (ทนายสมชาย นีละไพจิตร เป็นหนึ่งในผู้นำการต่อสู้ เรื่องให้ยกเลิกกฏอัยการศึก) หรือพระราชกำหนดฯ เพียงแต่ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการถูกต้องเหมาะสมตามหลักนิติธรรม และไม่สร้างเงื่อนไขใดๆ เพิ่มขึ้นอีก ขณะเดียวกัน ความเข้มแข็งของชุมชนและความไว้วางใจรัฐ จะช่วยให้การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพ ในการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ โดยอาจใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกหลายรูปแบบมาร่วมสนับสนุน

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พบว่าปัญหาเรื่องความยุติธรรม และกระบวนการยุติธรรมเป็นปัญหาอันดับหนึ่ง ที่ควรดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

- เจ้าหน้าที่ต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนก่อนลงมือจับกุมทุกครั้ง ไม่ควรจับผู้บริสุทธิ์ถึงแม้กฎหมายให้อำนาจไว้ก็ตาม

- เจ้าหน้าที่ต้องให้เกียรติกับผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุม เพราะยังไม่รู้ว่าเขากระทำความผิดหรือไม่

- เจ้าหน้าที่ต้องไม่บังคับผู้ต้องหาให้รับสารภาพและไม่ซ้อมผู้ต้องหา

- เจ้าหน้าที่ต้องไม่ข่มขู่หรือทรมาน และให้โอกาสคนที่ถูกจับกุมได้พูด

ความจริง

- ในการตรวจค้น เจ้าหน้าที่ต้องมีหมายค้นและพุดจาสุภาพ

- การดำเนินคดีต้องมีการพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ให้ชัดเจน เกี่ยวกับพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกิดขึ้น

- เจ้าหน้าที่ต้องยึดมั่นในพยานหลักฐาน ในการสืบสวนสอบสวน

ผลงานวิจัยของศูนย์วิจัยสันติภาพและการพัฒนา

- เจ้าหน้าที่ต้องเปิดโอกาสให้ญาติพี่น้องของผู้ต้องหาได้เข้าเยี่ยม

- เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอย่างเด็ดขาด

- ในการดำเนินคดีเจ้าหน้าที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหา ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่เป็นธรรม จากทนายความได้

- การดำเนินคดีต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและยุติธรรม

- รัฐต้องชดเชยให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

- รัฐต้องให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างแท้จริงและเท่าเทียมกัน

- รัฐต้องให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการทำงานของกระบวนการ

ยุติธรรม

ประการสำคัญคือ ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.5 รู้สึกว่าตนเองได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์รุนแรงทั้งทาง ร่างกาย ทรัพย์สิน และจิตใจทั้งจากประสบการณ์ตรงและญาติพี่น้อง ประชาชนครึ่งหนึ่งได้รับผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ แต่ปรากฏว่าประชาชนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการเยียวยาความเสียหาย หรือการบรรเทาผลร้าย ทั้งที่มีหน่วยงานทำหน้าที่ดูแลหลายหน่วย ได้แก่ สภานายความ ชมรมทนายความมุสลิม หอการค้าจังหวัด เหล่ากาชาดจังหวัด และคณะกรรมการนโยบายอำนวยการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ สืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น การเยียวยาล่าช้าและไม่เพียงพอ ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 83.8 เห็นด้วยกับการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกระบวนการยุติธรรม และร้อยละ 76.7 เห็นด้วยกับการจัดตั้งศาลชะรีอะฮ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนร้อยละ 88.8 ไม่เห็นด้วยกับการประกาศใช้กฎอัยการศึกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพราะมองว่าเป็นวิธีการที่รุนแรง ทำให้ประชาชนมีความหวาดกลัว ไม่มีสิทธิเสรีภาพ และเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐมากเกินไป ประชาชนร้อยละ 61.2 ไม่เห็นด้วยกับการนำพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาใช้ เนื่องจากเห็นว่ามีความกระทบต่อการดำเนินชีวิต การทำมาหากินและเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนมีความหวาดกลัว กดดัน ไม่มีสิทธิเสรีภาพ และเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐมากเกินไป พระราชกำหนดฯ มีลักษณะเป็นเหมือนกฎเผด็จการที่ทุกอย่างอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคนๆ เดียว ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม และทำให้สถานการณ์รุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนยังเห็นว่าการออกพระราชกำหนดฯ ไม่ได้มาจากความเห็นของคนในพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่น่าจะเพียงพอแล้วสำหรับการควบคุมสถานการณ์ (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 19)

นอกจาก ปัญหาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนทั่วประเทศได้รับความขมขื่นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหา อันเกิดจากการใช้กฎหมายพิเศษเพิ่มขึ้นมาอีก โดยเฉพาะผลจากการประกาศใช้กฎอัยการศึก และพระราชกำหนดฯ การใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวมีข้อหลายเสียประการ ได้แก่

- เป็นอุปสรรคต่อการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม และเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพตามสภาพท้องถิ่น เช่น การประกาศห้ามออกจากเคหะสถานในเวลาที่กำหนด การตั้งด่านตรวจที่มากเกินไป
- ส่งเสริมการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เช่น ตามพระราชกำหนดฯ มาตรา 17 บัญญัติว่า พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงาน

เจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนดฯ นี้ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการระงับหรือป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย หากเป็นการกระทำที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และสมควรแก่เหตุ หรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ บทบัญญัติเช่นนี้อาจจะเป็นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาได้

- เจ้าหน้าที่ทำการจับกุม คุมขัง สืบสวน สอบสวน โดยอ้างกฎหมายพิเศษ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายปกติ เช่น กฎอัยการศึก หรือตามพระราชกำหนดฯ โดยที่แท้จริงแล้ว ถ้าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรมตามปกติจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและรัฐธรรมนูญ

- เจ้าหน้าที่เขียนคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับ หมายค้น โดยบรรยายคำร้องเกินความผิดต่อความมั่นคง ทั้งๆที่บางเรื่องเป็นเรื่องอาชญากรรมธรรมดา (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 132)

2. ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อก้าวถึง “กระบวนการยุติธรรม” คนไทยมักจะคิดว่าหมายถึง ศาลยุติธรรม หรือ ฝ่ายตุลาการ แต่ความเป็นจริงแล้ว กระบวนการยุติธรรมไม่ได้ หมายถึง ศาลเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึง องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล หรือแม้แต่ กรมราชทัณฑ์ ศาลเป็นเพียง ส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมเปรียบเสมือนกับภาพต่อชิ้นใหญ่ ที่ต้องอาศัยชิ้นส่วนชิ้นเล็กๆ มาเติมเต็มภาพของความยุติธรรม เมื่อได้หน่วยงานต่างๆที่มีส่วนรับผิดชอบแต่ละส่วน ทำงานในหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ พนักงานสอบสวนก็มุ่งหาพยาน หลักฐาน ซึ่งตัวผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ส่งคดีขึ้นสู่ศาล ทนายความก็โต้แย้งในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ศาลก็มีหน้าที่พิจารณาตามข้อเท็จจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผล และราชทัณฑ์ ก็นำผู้กระทำผิดไปควบคุมและลงโทษ หากทุกภาคส่วนร่วมมือกันทำงานตามความรับผิดชอบของตนอย่างดีแล้ว ภาพต่อชิ้นใหญ่แห่งความยุติธรรมก็จะปรากฏชัดเจนขึ้นมาในสังคม และประเทศชาติ

2.1 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

มาตรา 39 กล่าวว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะ หนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในระยะเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จำปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด มิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

1. สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
2. สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริง และตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
3. บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง และรวดเร็ว
4. ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
5. ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
6. เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

7. ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ให้โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

8. ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าใจถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้ดี ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าต้องมีการแจ้งความต่อตำรวจ ลงบันทึกประจำวันในการกระทำความผิด เรียกตัวโจทก์และจำเลยมาสอบสวน หรือหากไม่มีตัวจำเลยก็จำเป็นต้องค้นหาตัวผู้กระทำความผิดมาให้ได้ และหากขึ้นให้การในชั้นศาล ศาลจะจัดหาทนายให้โดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความคิดที่เป็นกลุ่ม หรือชุมชนแบบแนวทางการนับถือศาสนาเดียวกัน กระบวนการยุติธรรมที่เน้นชุมชนจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนแนวคิดความยุติธรรม ที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการเคลื่อนไหวในยุโรป ที่จะล้มเลิกการลงโทษโดยรัฐ ด้วยการคืนข้อพิพาทให้คู่กรณีหรือชุมชน เป็นผู้ร่วมกันจัดการแทนรัฐ แต่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยก็เหมือนกับกระบวนการยุติธรรมของประเทศอื่นๆ ที่มีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ เป็นกระบวนการ “เข้าถึงความยุติธรรมแบบแก่เส้นทดแทน” ที่เน้นกระบวนการแบบตั้งรับ เชื่องช้า และเสียค่าใช้จ่ายสูง (เอกวิชัย สอดศรี 2547)

เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย จะจัดการการกระทำความผิดเป็นรายกรณี กระบวนการทำงานแบบแยกส่วน ที่แต่ละองค์กรขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ “เป็นขบวนการที่ผูกขาดการให้บริการโดยรัฐ” การแก้ปัญหาใดๆ จึงทำโดยคนของภาครัฐที่เรียกตนเองว่า “เป็นมืออาชีพ” รัฐเป็นผู้มีอำนาจทั้งด้านพฤตินัยและนิตินัย จนรัฐเคยชินการใช้อำนาจ ที่สำคัญคือ “การอำนวยความสะดวก และระบบกล่าวหา” เป็นการสร้างช่องว่างระหว่างรัฐ ชุมชน และผู้เสียหาย เพราะชุมชนโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้มีส่วนร่วมกับรัฐ ซึ่งทำให้ชุมชนขาดทักษะ ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของในการแก้ปัญหา ทำให้ชุมชนอ่อนแอ ขาดความรับผิดชอบ และผลกระทบมาสู่รัฐ รัฐก็ไม่สามารถเป็น “ด่านแรก” ที่มีประสิทธิภาพในการนำชุมชน หรือผู้กระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม รัฐจะต้องเป็น “ด่านแรก” และ “ด่านสุดท้าย” ของกระบวนการยุติธรรมทาง

กระบวนการทำงานแบบแยกส่วน นำไปสู่ความล้มเหลวในการเข้าถึงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย (เอกธิชัย สอดศรี 2547)

Facilitator Training Manual Department for Courts Restorative Justice Pilot Facilitator Training (2002: 16) ได้กำหนดแนวทางกระบวนการยุติธรรมที่เน้นชุมชน ไว้อย่างกว้างๆ ว่า

1. ชุมชนต้องสร้างความมั่นใจว่า กฎหมายเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมพฤติกรรมของพลเมืองนั้น ให้ความคุ้มครองทุกคนโดยเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรมและภูมิหลังต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา อายุ สภาพ ครอบครัว หรือความสามารถ

2. การควบคุมอาชญากรรมต้องทำโดยชุมชน และสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก ระบบงานยุติธรรมมีความสำคัญน้อยมาก เพราะระบบงานยุติธรรมจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้ว

2.2 ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม

การเผยแพร่กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรม เป็นสิ่งที่จำเป็นในสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน จุดเด่นของปรัชญานี้มุ่งเน้นถึงความถูกต้อง ความเสมอภาค และความเป็นธรรม ในกลุ่มชุมชน สังคม และรวมถึงทั้งประเทศ

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง ความถูกต้อง และความเป็นธรรม ให้ประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งนำไปสู่สันติสุขในสังคมและชุมชน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีกิจกรรมในกระบวนการยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมนี้ต้องเป็นที่ยอมรับ ตามกฎหมายไทย

กระบวนการยุติธรรมไทยเริ่มตั้งแต่ ขั้นที่คดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ กรณีลักทรัพย์ บุกรุก ทำร้ายร่างกาย เสพยาเสพติด วางเพลิง ฆาตกรรม พระราชบัญญัติจราจร ลักขโมยรถจักรยานและยานพาหนะ ในชั้นอัยการ เช่น ในคดีของเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด อาจใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ และการใช้การชะลอการฟ้องประกอบ ในชั้นศาล ศาลสามารถใช้วิธีการยุติธรรมได้ตลอดเวลา ก่อนมีคำพิพากษา กรณีผู้กระทำความผิดนับถือศาสนาอิสลาม ในขั้นตอนการสืบเสาะและพินิจ อาจใช้รูปแบบการลงโทษตามลัทธิศาสนาและความเชื่อ

ในขั้นตอนหลังการพิจารณาคดี เป็น ชั้นราชทัณฑ์ ตามกฎหมายไทย วิธีการที่ใช้โดยทั่วไป คือ สั่งลงโทษ จำคุก หรือปรับ เมื่อมีการจำคุกไประยะหนึ่งแล้ว ผู้กระทำผิดอาจได้รับการพักการลงโทษ การลดโทษ และการเตรียมตัวกลับสู่ชุมชน

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก				
การเข้าสู่กระบวนการ	ก่อนฟ้องคดี ตำรวจ/อัยการ	ชั้นพิจารณาคดี ศาลยุติธรรม	หลังพิจารณาคดี (คุมประพฤติ/ ราชทัณฑ์)	พักการ ลงโทษ

กระบวนการยุติธรรม เป็น กลไกทางสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 สังคมโลกรวมทั้งประเทศไทยให้ความสนใจเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย ตำรวจ ศาล ราชทัณฑ์ โดยถือว่ากระบวนการยุติธรรม เป็น ส่วนหนึ่งของความขัดแย้งและก่อปัญหาให้กับสังคม ระบบการบริหารงานยุติธรรมไม่ค่อยให้ความสนใจว่ากลุ่มคน หรือชุมชนเข้าใจระบบการบริหารงานยุติธรรมหรือไม่ แต่ในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายไทยจะเน้นการพิจารณาคดีของกลุ่มที่เกิดการโต้แย้งหรือระบบปฏิปักษ์ (Adversary System) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระบบงานยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมหรือแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประชาชนในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อศึกษาย้อนไปนับแต่ปีพุทธศักราช 2503 ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ประชาชนส่วนใหญ่หันมาเรียกร้องสิทธิพื้นฐานต่างๆ มากขึ้นรวมถึงในประเทศไทย ประชาชนมีสิทธิพื้นฐาน เช่น สิทธิทำกิน สิทธิเรื่องที่อยู่อาศัย สิทธิของผู้หญิง สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ในปัจจุบันประชาชนมีการเคลื่อนไหวผ่านองค์กรเอกชนเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิ กระจ่ายสู่กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) รวมทั้งสังคมไทยด้วย โดยเฉพาะสิทธิในกระบวนการยุติธรรม แม้ว่าประชาชนจะเรียกร้องสิทธิต่างๆ ในสังคมไทย แต่กระบวนการยุติธรรมของไทย ก็ยังมีสภาพอันเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากความเจริญเติบโตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระบวนการยุติธรรมของไทยมองทุกอย่างเป็นวัตถุดตามปรัชญาแบบเดส์คาร์ทีนีวตัน กฎหมายและรูปแบบกระบวนการยุติธรรม ขาดการเชื่อมโยงในทุกแนวทาง เช่น องค์กรความคิด และบุคลากร บุคลากร คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ไม่สามารถทำงานกันได้อย่างประสาน ทำให้เกิดผลในทางความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อระบบเหล่านี้ว่าขาดความยุติธรรม ขาดความถูกต้องและไม่เป็นกลาง ประชาชนเกิดความสงสัยในผลของกระบวนการยุติธรรมที่ไม่

รับผิดชอบต่อผลลัพธ์ การพิจารณาดีทุกขั้นตอน ทุกฝ่ายต้องสูญเสียเวลาและการลงทุน ในแง่ผลลัพธ์กระบวนการยุติธรรมมีผลผลิตเป็นศูนย์ ดังนั้นการใช้กระบวนการยุติธรรม จึงไม่ใช่ความถูกต้องที่สุดที่จะคลี่คลายปัญหาในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เอกธิชัย สอดศรี 2547)

2.3 วิธีการเข้าถึงความยุติธรรมของรัฐ

รัฐผูกขาดการเข้าถึงความยุติธรรมเพียงช่องทางเดียว โดยวิธีการจัดการกับบุคคลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อเป็นผู้กระทำความผิด กระบวนการยุติธรรมปลูกฝังแนวคิดให้ประชาชนเข้าใจว่า การกระทำความผิดเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเข้าไปจัดการดำเนินการกับคู่กรณี แทนเหยื่ออาชญากรรม หรือชุมชน โดยไม่คำนึงถึงความเชื่อทางด้านประเพณี ศาสนา และบุคคลที่ชุมชนนั้นให้ความยำเกรงและยึดถือ การกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการอำนวยการอำนวยความยุติธรรมเชิงแก้แค้น (Retributive Justice) การกระทำนี้เท่ากับการให้ความสำคัญกับสถาบัน และความเป็นแบบแผนพิธีการ ซึ่งชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ยอมรับ (เอกธิชัย สอดศรี 2547)

ผลของกระบวนการยุติธรรมทำให้ประชาชนถูกผลักอยู่ตรงกลาง ชุมชนหรือชาวบ้านจึงไม่สนใจฟังฟังสถาบัน แต่สนใจในการช่วยตัวเอง ปกป้องตัวเอง และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนด้วยตนเอง ชุมชนเห็นว่า การกระทำของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้หรือไม่ ชุมชนก็ถูกลดบทบาท ชุมชนจึงอ่อนแอและทำให้เกิดความแตกแยกขาดพลัง พิธีการของรัฐสร้างความเชื่อมโยงให้กับชุมชนไม่ได้ ชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เชื่อว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรม จำต้องมีการดำเนินการฟ้องร้อง ได้รับคำแนะนำจากทนาย และศาลใช้อำนาจ การดำเนินกระบวนการยุติธรรม เท่ากับว่าศาลใช้อาวุธทำร้ายคู่กรณี ทั้งผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย ทั้งคู่กรณีต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมาย จึงเท่ากับว่าคู่กรณีเข้าสู่ระบบสังคมทุนนิยมหรือลัทธิทุนนิยม การที่ระบบทุนนิยมของตะวันตก ไม่อาจเปลี่ยนแปลงสังคมมุสลิมให้ทันสมัยแบบตะวันตกได้ ในขณะที่เดียวกัน สังคมมุสลิมเองก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากกระแสทุนนิยม และความทันสมัยได้ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม กับมุสลิมที่ไม่อาจยอมรับทุนนิยม (เอกธิชัย สอดศรี 2547)

2.4 กระบวนการยุติธรรมของรัฐและความเชื่อทางศาสนา

รัฐต้องทำความเข้าใจถึงต้นทุนทางศาสนา เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่นกรณีชันสูตรผ่าตัดหรือผ่าศพ การชันสูตรศพ ถือเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในศาสนาอิสลาม ดังนั้นการชันสูตรศพจึงไม่อาจใช้ได้กับมุสลิม

การใช้วิธีการแบบสมานฉันท์ และเข้าถึงวัฒนธรรม จารีตประเพณี และศาสนาจะนำประชาชน เหล่านั้นเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แพทย์ในชนบทผู้หนึ่ง ได้กล่าวไว้ว่า โดยภาพรวมโรงพยาบาลทุกแห่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ได้มีการปรับตัวค่อยๆพัฒนาให้มีการจัดบริการ ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมมุสลิมมาเป็นเวลาร่วมสิบปี การปรับตัวนี้ถือได้ว่าเป็นต้นทุนที่สำคัญยิ่ง ที่ช่วยปกป้องรักษาโรงพยาบาลจากภัยก่อการร้าย กระบวนการจัดการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนนั้น ทำให้โรงพยาบาลมีความเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน ไม่แปลกแยกจากชุมชน เหมือนกับหน่วยราชการอื่นๆ เช่น ทุกโรงพยาบาลจะจัดให้มีมุมสำหรับอาซาน หรือการให้พรสำหรับเด็กแรกเกิด และปรับบริการในการคลอดให้เหมาะสม เช่น ญาติผู้ใหญ่เข้าไปช่วยเชียร์เบ่งในห้องคลอดได้ ให้มีการณรงค์การทำสูดนม สำหรับกรณี Palliative Care แก่ผู้ป่วยในช่วงลมหายใจท้ายๆ ของชีวิต โรงพยาบาลจะยินยอมให้ญาติประกอบพิธีการสวดอาซาน เพื่อให้ผู้ป่วยได้ยินเสียงสวดในระหว่างที่แพทย์ทำการ CPR การปรับโรงครัวให้เข้าสู่การรับรองเป็นโรงครัวฮาลาล และนี่คือ “ภูมิคุ้มกัน” โดยสามารถข้ามเส้นแบ่ง เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม การปรับตัวเหล่านี้ เป็นการเข้าถึงกระบวนการทางการแพทย์ แม้ว่าจะมีความขัดแย้ง หรือแตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติ (เอกธิชัย สอดศรี 2547)

ตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้กระบวนการยุติธรรมต้องปรับรูปแบบการทำงาน เพื่อหาทางให้ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

3. การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม

รัฐบาลสามารถสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องกระบวนการยุติธรรมได้โดยผ่านกระบวนการสื่อสาร นั่นคือการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารคือรัฐบาล กับผู้รับสารคือประชาชน โดยผ่านทางช่องทางสื่อสารต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในการดำเนินของกระบวนการยุติธรรมของรัฐบาล

แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารในกระบวนการยุติธรรม มีดังนี้ ความหมายของการสื่อสาร ความสำคัญของการสื่อสาร วิธีการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ องค์ประกอบของการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร รูปแบบในการสื่อสาร ประเภทของการสื่อสาร การรับรู้กับการสื่อสาร กระบวนการรับรู้เพื่อสื่อสาร ความสามารถในการรับรู้ อุปสรรคของการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการสื่อสาร

3.1 ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) หมายถึง “กิจกรรมที่สร้างการรับรู้ร่วมกันให้เกิดขึ้น” (ชิตาภา สุขพลำ 2548: 1) หรือการที่มีบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสารแสดงออกให้กับบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร ทราบความคิดของตน (พิศเพลิน สงวนพงศ์ 2547: 1) นอกจากนี้ นักวิชาการสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารได้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้หลายแง่มุม สรุปได้ว่าการสื่อสาร คือ การติดต่อกันระหว่างมนุษย์ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเป็นกระบวนการเพื่อให้ฝ่ายหนึ่งรับรู้ความหมายจากอีกฝ่ายหนึ่ง

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยรวมแล้ว การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารผ่านสื่อต่างๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน การแสดง เป็นต้น ไปยังผู้รับสารอย่างมีวัตถุประสงค์ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันระหว่าง ผู้รับสารกับผู้ส่งสาร

การสื่อสารเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์เท่านั้น เนื่องจากการสื่อสารระหว่างมนุษย์มีการสร้างสรรค์วิธีการ และระบบระเบียบต่างๆ ขึ้นมา การสื่อสารระหว่างมนุษย์จึงมีลักษณะเป็นวัฒนธรรม แต่การสื่อสารของสัตว์ ล้วนเป็นสัญชาตญาณ อีกประการหนึ่งสัตว์ไม่มีพัฒนาการสื่อสารของตน แตกต่างจากมนุษย์ที่พยายามพัฒนาการสื่อสารของตนให้สัมฤทธิ์ผลมากที่สุด

3.2 ความสำคัญของการสื่อสาร

บุคคลจำเป็นต้องใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เพื่อช่วยดำรงสังคมให้คงอยู่ (ชิตาภา สุขพลำ 2548: 2)

ความสำคัญของการสื่อสารต่อบุคคล ทำให้คนเรารู้จักความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งยังทำให้คนเรามีความรู้และมีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้นจากการรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่างๆ

ความสำคัญของการสื่อสารต่อสังคม ทำให้คนสามารถสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมของตนถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ ตลอดจนสามารถเรียนรู้และรับรู้วัฒนธรรมของสังคมอื่น เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการพัฒนา

ในสังคมขนาดเล็กกระบวนการและรูปแบบของการสื่อสารอาจไม่ซับซ้อนนัก แต่สำหรับสังคมที่ขยายใหญ่ความสัมพันธของมนุษย์ซับซ้อนขึ้น การสื่อสารก็จะมี ความซับซ้อนทั้งในลักษณะและรูปแบบตามไปด้วย ในหลายๆ สังคมมีการแบ่งระดับชั้นของการสื่อสารทั้งในแง่วิธีการและภาษาซึ่งทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้วิธีการสื่อสาร เพื่อการปรับตัวให้สอดคล้องเหมาะสม

มากยิ่งขึ้น การสื่อสารช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้สังคมเป็นปึกแผ่นสงบ
 ร่มเย็น ป้องกันและแก้ปัญหาความขัดแย้ง นำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น อันส่งผลให้
 สังคมโดยมีความสุขในที่สุด (จิตภา สุขพถำ 2548:6)

3.3 วิธีการติดต่อสื่อสารของมนุษย์

การสื่อสารมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์อย่างแยกกันไม่ออก เรียกได้ว่า
 ที่ใดมีมนุษย์ที่นั่นมีการสื่อสาร การสื่อสารที่ชาญฉลาดและเป็นระบบของมนุษย์ทำให้มนุษย์มี
 การพัฒนา และมีความเจริญรุ่งเรืองแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ โดยทั่วไป

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สมาชิกมีพฤติกรรมความต้องการเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน
 ข่าวสารซึ่งกันและกัน เพราะมนุษย์มีความสามารถในการสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดย
 แสดงออกในรูปของความต้องการ ความปรารถนา ความรู้สึกนึกคิด ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ
 จากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง การติดต่อสื่อสารจึงมีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่
 ในสังคมของมนุษย์ วิธีการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน คือ
 ติดต่อสื่อสารโดยการใช้ท่าทาง (Gestures) ติดต่อสื่อสารโดยการใช้ภาษาพูด (Spoken Language)
 ติดต่อสื่อสารโดยการใช้สัญลักษณ์อื่นๆ (Signs) และติดต่อสื่อสารโดยการใช้ภาษาเขียน (Written
 Language) (วิรัช ติกรัตนกุล 2549:54)

3.4 องค์ประกอบของการสื่อสาร

เสนาะ ตีเขาวี (2541:20) กล่าวว่า การสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบหลักดังนี้

ผู้ส่งสาร (Sender / Source) คือ ผู้ที่สร้างสารและส่งสารไปยังผู้อื่น เพื่อสื่อ
 ให้รู้ให้เข้าใจตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ผู้ส่งสารอาจส่งด้วยวิธีพูด เขียนใช้สัญลักษณ์หรือท่าทาง
 อื่นๆ ผู้ส่งสารให้การสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ แจ้งให้ทราบ ถามให้ตอบ บอกให้ทำ หรือนำไปคิด

สาร (Message) คือ สาระ หรือเรื่องราวที่ผู้ส่งสารแสดงออกมา และ
 ต้องการให้ผู้อื่นได้รับรู้ สารประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ รหัสของสารและเนื้อหาของสาร

รหัสของสาร คือ สิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นแทนความคิด ได้แก่ ภาษา
 ท่าทาง ภาพ สัญลักษณ์ หรือ สัญลักษณ์ต่างๆที่สื่อความหมายได้

เนื้อหาของสาร ได้แก่ มวลความคิด และประสบการณ์ที่ผู้ส่งสาร
 ต้องการจะถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเพื่อความเข้าใจร่วมกัน เนื้อหาของสารจะแฝงไปกับรหัสของสาร
 เมื่อผู้รับรับสาร เขาสามารถถอดรหัสของสารได้ ก็แสดงว่าเข้าใจเนื้อหาของสาร ซึ่งมี 3 ประเภท
 คือ เนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง เนื้อหาเป็นข้อคิดเห็น และเนื้อหาที่เป็นความรู้สึก

สื่อ (Media) หรือช่องทาง (Channel) คือ ตัวกลางหรือทางติดต่อที่จะนำสารไปสู่ผู้รับสารโดยผ่านประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งหรือหลายทางร่วมกัน ได้แก่ การเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น การสัมผัสทางกายและการลิ้มรส ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารติดต่อกันได้ (พิศเพลิน สงวนพงศ์ 2547:103) กรณีการสื่อสารขณะที่อยู่ห่างไกลกัน ต้องใช้สื่อที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือ ใช้สื่อที่ สร้างขึ้นเป็นตัวกลางเชื่อมโยง ดังนั้นสื่อถูกแบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้

สื่อธรรมชาติ หรือ สื่อสามัญ คือ บรรยากาศที่อยู่รอบๆ ตัว เช่น อากาศ แสง เสียง เป็นต้น

สื่อมนุษย์หรือสื่อบุคคล เช่น คนนำสาร โฆษก พิธีกร ผู้สื่อข่าว เป็นต้น

สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ นิตยสาร วารสาร แผ่นพับ ใบปลิว เป็นต้น

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ วีดีโอ วีซีดี อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สื่อระคน เป็นสื่อที่ทำหน้าที่ได้ในวงจำกัด ไม่อาจเข้าประเภทข้างต้นได้ เช่น ป้าย โฆษณา วัตถุจารึก สื่อพื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น

ผู้รับสาร (Receiver) คือ ผู้ที่รับความคิด ความรู้สึก หรือข้อมูลต่างๆที่ผู้ส่งสารแสดงออกมาผู้รับสารอาจจะรับสารโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้ จะทำงานร่วมกัน หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ว่าจะเป็น ผู้ส่งสาร สาร สื่อหรือผู้รับสาร การสื่อสารจะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ผลของการสื่อสาร (คือ การเปลี่ยนแปลงท่าทีและพฤติกรรมของผู้รับสาร) อาจประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ได้

3.5 กระบวนการสื่อสาร

เมื่อเกิดสถานการณ์สื่อสารขึ้นจะมีกระบวนการซึ่งดำเนินไปดังนี้ ผู้ส่งสารจะส่งสารออกไป (อาจส่งไปด้วยวิธีพูด เขียน ใช้สัญลักษณ์หรือทำทางอื่นๆ) สารนี้จะส่งผ่านสื่อ ผู้รับสารจะรับสารนั้น และมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับไป ทั้งนี้กระบวนการสื่อสารยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่สถานการณ์การสื่อสารนั้นเกิดขึ้น

3.6 รูปแบบในการสื่อสาร

รูปแบบในการสื่อสารแบ่งกว้างๆได้ 2 รูปแบบตามการตอบสนอง คือ การสื่อสารแบบทางเดียว และการสื่อสารแบบสองทาง (ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ 2543:6) การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) เป็นการส่งสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีบทบาทเดียว คือ ผู้ส่งสารทำหน้าที่ส่งข้อมูลข่าวสารอย่างเดียว ผู้รับสารก็ทำหน้าที่รับข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ไม่ได้ส่งข้อมูลกลับไปอีก เช่น การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือ เป็นต้น

การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้สื่อสารสามารถโต้ตอบกัน ผู้ส่งสารและผู้รับสารจึงมีการสลับบทบาทหน้าที่กันได้โดยตลอดของการสื่อสารนั้น เช่น การพูดคุย การอภิปราย เป็นต้น

3.7 ประเภทของการสื่อสาร

ประเภทของการสื่อสารหากพิจารณาโดยใช้เกณฑ์ตามจำนวนผู้สื่อสาร จำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ การสื่อสารภายในตัวบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มใหญ่และการสื่อสารมวลชน (พิศเพลิน สงวนพงศ์ 2547: 9) การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication) การสื่อสารภายในตัวบุคคล เป็นการสื่อสารที่บุคคลสื่อสารกับตัวเอง บุคคลเดียว จึงทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ได้แก่ การนึกคิด การพูดกับตนเอง การร้องเพลงคนเดียว การเขียนบันทึก เป็นต้น

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารระหว่างบุคคลประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำการสื่อสารกัน โดยเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสลับกัน การสื่อสารนี้ถือได้ว่าเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว สามารถแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่น การพูดคุย การเขียนจดหมายถึงกัน และการประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication) การสื่อสารกลุ่มใหญ่เป็นการสื่อสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากซึ่งอยู่ในที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน สมาชิกไม่สามารถทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ทุกคน โอกาสที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้โดยตรงน้อย เช่น การปราศรัย การพูดหาเสียง การบรรยายในที่ประชุม เป็นต้น

การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารไปยังคนจำนวนมากพร้อมกันหรือในเวลาใกล้เคียงกัน โดยอาศัยสื่อที่เป็นสื่อมวลชนเป็นตัวนำสารไปยังผู้รับสาร เช่น การกระจายเสียง การอ่านหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

กระบวนการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผล เสนาะ ดิเขาว์ (2541) กล่าวว่า เมื่อเกิดสถานการณ์สื่อสารขึ้นและมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับไป หากปฏิกิริยาตอบสนองเป็นไปดังที่ผู้ส่ง

สารต้องการถือว่าการสื่อสารนั้นสัมฤทธิ์ผล หากปฏิกิริยาไม่เป็นไปตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ถือว่าการสื่อสารนั้นไม่สัมฤทธิ์ผล

3.8 การรับรู้กับการสื่อสาร

การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการรับ ประมวลผลและตีความข้อมูลต่างๆ ที่อยู่รอบๆตัว โดยผ่านอวัยวะรับความรู้สึก แล้วแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ออกมา ทางด้านจิตวิทยาทั่วไป เรียกสิ่งที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมว่า ตัวกระตุ้น (Stimulus) และเรียกพฤติกรรมที่แสดงออกว่า การตอบสนอง (Response) ส่วนจิตวิทยาการรับรู้เรียกตัวกระตุ้นว่า เป็นพลังงานที่ส่งเข้า (Input) และเรียกการตอบสนองว่า (Output) (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ 2542:63)

การรับรู้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล และเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการสื่อสารเป็นอย่างมาก การตอบสนองต่อสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวไม่เหมือนกัน เช่น คนเรามองสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน คนสองคนมองสิ่งเดียวกัน แต่เห็นคนละอย่าง หรือคิดคนละมุม สิ่งเรามองและเห็นนั้น เราเห็นในสิ่งที่มันเป็นอย่างหรือเรามองแบบที่มันน่าจะเป็นตามที่เราคาดหวัง “เรามองแบบที่มันเป็นมันหรือมองแบบที่เราอยากให้มันเป็น” (ปรมะ สตะเวทิน 2533: 53) ข้อเท็จจริง คือ สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ ไม่ได้มีความหมายใดๆ ด้วยตัวของมันเอง มันเกิดขึ้น มันมีอยู่ของมันอย่างที่เป็นมัน แต่มนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้สร้างความหมายให้สิ่งต่างๆ เหล่านั้น ถ้าหากไม่มีมนุษย์มันก็ไม่จำเป็นต้องมีความหมายอย่างที่เป็นมันในปัจจุบัน

ดังนั้น การรับรู้จึงเป็นกระบวนการในการรับ ประมวลผลและตีความ ซึ่งเป็นอาการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอยู่รอบตัว เพื่อประเมินค่าตัดสินใจ และแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง การรับรู้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ดังนั้นการรับรู้เป็นแนวกำหนดพฤติกรรมในการสื่อสารระหว่างกัน (ปรมะ สตะเวทิน 2533: 53)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

3.9 กระบวนการรับรู้เพื่อสื่อสาร

การรับรู้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงพฤติกรรมใดๆ ของบุคคล การรับรู้ของบุคคลเป็นการเปิดรับข้อมูล ซึ่งจะส่งผลต่อการนึกคิด การตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมในที่สุด การที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมใดๆ ตอบสนองต้องเข้าใจก่อนว่ากระบวนการในการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้นอย่างไร (เสนาะ ดิยาวี 2541) กระบวนการในการรับรู้ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

3.9.1 การถ่ายทอดความรู้สึก (Conveyance) คือ การเปิดรับข้อมูล (Selective Exposure) จากสิ่งเร้าต่างๆ ที่มากระทบต่อประสาทสัมผัสทั้ง 5 และตั้งใจรับข้อมูลที่

ตัวเองเลือกสรร (Selective Attention) เข้ามาสู่ความรู้สึกนึกคิดที่ได้รับจากตัวกระตุ้นโดยผ่านประสาทสัมผัสไปยังสมองและจิตใจ

3.9.2 การจำแนกรายละเอียดของความรูสึก (Elaborated) คือ การจำแนกรายละเอียดของความรูสึกที่เกิดขึ้นตามความรูสึกในจิตใจ ความรูสึก ประสพการณ์ของผู้บริโภค

3.9.3 ความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ได้รับรู้ (Comprehension) คือ ความเข้าใจในข้อมูลไม่ได้หมายความว่าเข้าใจถูกต้องเสมอไป การตีความขึ้นอยู่กับความเชื่อ ทักษะ และ ประสพการณ์ การประมวลความรูสึกความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ได้รับรู้

3.9.4. การรักษาข้อมูล (Retention) เป็นการจดจำข้อมูลที่ได้รับ และนำไปสู่กระบวนการในการตัดสินใจเพื่อกระทำขั้นต่อไป

3.10 อุปสรรคของการสื่อสาร

การสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับทุกองค์ประกอบในการสื่อสาร ถ้าองค์ประกอบใด ทำให้การสื่อสารไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือไม่รับผลดีเท่าที่ควร ความบกพร่องที่เกิดขึ้น เรียกว่า อุปสรรคในการสื่อสาร (เสนาะ ตีเยาว์ 2541) อุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นที่ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้ส่งสารขาดความรูสึกในเรื่องที่นำเสนอ หรือขาดประสพการณ์ ผู้ส่งสารขาดการเตรียมตัว ไม่รวบรวมข้อมูล หรือไม่จัดระบบความคิดให้มีความพร้อมที่จะทำการสื่อสารต่อไป ผู้ส่งสารอยู่ในสภาวะร่างกายหรือจิตใจผู้ส่งสารไม่ปกติ เช่น ไม่สบาย เครียดหรือวิตกกังวล เป็นต้น ผู้ส่งสารขาดความสามารถในการถ่ายทอดสาร หรืออวัยวะในการออกเสียงผิดปกติ ผู้ส่งสารมีอคติต่อตนเอง ต่อสารหรือต่อผู้รับสาร

อุปสรรคที่สาร ได้แก่ สารยากเกินไป เป็นปรัชญาที่ลึกซึ้ง ในรูปแบบที่ซับซ้อนหรือการใช้ศัพท์ยาก เนื้อหาสารคลุมเครือ วกวน ไม่ชัดเจน ทำให้เข้าใจข้อมูลได้ยาก สารนั้นขัดกับ ความเชื่อและค่านิยมของผู้รับสาร สารที่ส่งมาไม่มีความเหมาะสมกับผู้รับสาร

อุปสรรคที่สื่อ ได้แก่ สื่อถูกรบกวน สื่อชำรุดบกพร่อง สื่อไม่มีความเหมาะสม

อุปสรรคที่ผู้รับสาร ได้แก่ ผู้รับสารมีอคติกับผู้ส่งสารหรือสาร ผู้รับสารเกิดความไม่สนใจไม่ใส่ใจ ต่อต้าน ผู้รับสารขาดความรูสึกพื้นฐานเกี่ยวกับการรับ หรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างกับสาร ผู้รับสารขาดความพร้อม เช่น เกิดความผิดปกติทางจิตกับร่างกาย หรือ ป่วย เป็นต้น ผู้รับสารขาดความสามารถ ขาดทักษะในการรับสาร เช่น การฟัง การอ่าน การสังเกต เป็นต้น

อุปสรรคจากกาลเทศะและสภาพแวดล้อม ได้แก่ เวลาไม่เหมาะสม สถานที่ไม่เหมาะสม สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม

อุปสรรคของการสื่อสารอาจเกิดขึ้นที่ องค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือเกิดจากหลายองค์ประกอบร่วมกัน เช่น ในการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครขาดความสามารถในการโน้มน้าวใจ เครื่องขยายเสียงขัดข้อง ชาวบ้านไม่สนใจฟังเพราะไม่ชอบผู้สมัครคนนั้น สถานที่ที่รื้อนอบอ้าว หากผู้สื่อสารได้ตระหนักถึงสาเหตุของอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่สื่อสารนั้นคืออะไร จะทำให้ผู้สื่อสารสามารถเตรียมตัวเองได้ ไม่ว่าจะหน้าที่ผู้ส่งสารหรือผู้รับสาร เพื่อปรับปรุงการสื่อสารให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3.11 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการสื่อสาร

นักคิดและนักวิชาการทางด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการมีความสัมพันธ์ต่อกันของบุคคล (กฤษณา ศักดิ์ศรี 2535: 86) ประโยชน์ต่างๆมี ดังนี้

- 3.11.1 เป็นประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร
- 3.11.2 ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการประกอบอาชีพต่างๆ
- 3.11.3 ทำให้เกิดการแบ่งแยกหน้าที่ และภารกิจการทำงานต่างๆออกไปโดยทั่วถึงกัน
- 3.11.4 ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน เกิดการเผยแพร่และถ่ายทอดความคิดเห็น
- 3.11.5 ทำให้เกิดความต้องการที่จะให้ผู้ร่วมงานมาปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี
- 3.11.6 เป็นสื่อในการติดต่อประชาสัมพันธ์ให้บุคคลอื่นยอมรับ
- 3.11.7 เป็นปัจจัยสำคัญในการประสานงาน เพื่อประโยชน์ ป้องกันและแก้ปัญหาต่างๆ ในการติดต่อสื่อสาร

ผลการสื่อสารจึงมีความสำคัญในกระบวนการยุติธรรม เพราะทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในการดำเนินต่างๆ ของรัฐบาล ทศนคติที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลอาจเป็น ทั้งแง่บวกหรือแง่ลบก็ได้

4. ความเข้าใจในด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.1 สิทธิมนุษยชน

คนทั่วไปเข้าใจว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิเสรีภาพ ที่จะไม่อยู่ภายใต้อำนาจหรือถูกใครข่มเหงโดยไม่เป็นธรรม ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันรณกติการะหว่างประเทศด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเมื่อ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2542 ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับ

ปัจจุบันที่มีการกำหนดให้มีการส่งเสริม คຸ້ມครองสิทธิเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ที่สุดฉบับหนึ่ง รัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมที่สอดคล้องกับ หลักสิทธิมนุษยชนไว้หลายประการ หลักการที่สำคัญมีดังนี้

- การคຸ້ມครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล (มาตรา 4)
- การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกระดับ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา 26)
- หลักการคຸ້ມครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ย่อมผูกพัน รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย (มาตรา 27)
- บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรองรับไว้ สามารถหยิบยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ (มาตรา 30)
- การคຸ້ມครองสิทธิของบุคคลตามกฎหมายต้องเท่าเทียมกัน ห้ามเลือกปฏิบัติ (มาตรา 30)

สิทธิเสรีภาพ มีหลายประการด้วยกัน ได้แก่ สิทธิทางการเมือง สิทธิพลเมือง สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิคนชรา และสิทธิมนุษยชน เมื่อสิทธิเสรีภาพดังกล่าวถูกละเมิด เนื่องจากผู้ถูกละเมิด ขาดปัจจัยทางสังคมจึงนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ดังนั้น เมื่อสิทธิเกิดขึ้นมาพร้อมกับตัวมนุษย์และรัฐ เป็นผู้ออกกฎหมายคຸ້ມครองสิทธินี้ รัฐจึงจำเป็นต้องดูแลคຸ້ມครองปกป้องสิทธิดังกล่าวให้ถึง ประชาชนไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา

สิทธิมนุษยชนแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท แต่ที่มีผลกระทบและเกิดปัญหาต่อการ ปฏิบัติและกระทบต่อภาครัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สิทธิพลเมือง สิทธิพลเมือง คือ สิทธิในชีวิต สิทธิที่ไม่ถูกรุกราน ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย สิทธิในการได้รับสัญชาติ สิทธิใน กระบวนการยุติธรรม สิทธิในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย รัฐบาลมีพันธกิจและจำเป็นต้องสร้าง ปกป้อง คຸ້ມครอง และจัดให้สิทธิดังกล่าวเกิดขึ้นในสังคม

4.2 ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน

รัฐต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างเผ่าพันธุ์ ความยากจน ร่ำรวย ศาสนา ชายหรือหญิง รัฐต้องทำได้อย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ คຸ້ມครองและให้ผลสำเร็จ ของสิทธิให้บรรลุ โดยเฉพาะสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ทุกคนในประเทศ ต้องยอมรับว่า กติกานี้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ทุกประเทศ ต้องใช้เป็นหลักการของกฎหมายของประเทศตน แม้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ยังระบุไว้ใน หมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 39 และมาตรา 40 ซึ่งเป็นการรับรอง สิทธินี้ แต่ในทางปฏิบัติ รัฐยังขาดการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐจึงจำเป็นต้องเป็น ผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวในการปล่อยให้เกิดภาวะดังกล่าว

หลังจากมีกฎหมายรัฐธรรมนูญออกมารองรับสิทธิมนุษยชน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 จนปัจจุบัน สิทธิมนุษยชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยังคงถูกละเมิดอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐ เป็นผู้ออกกฎหมายรับรองการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม การปล่อยให้ภาวะ ดังกล่าวเกิดขึ้น และเกิดปัญหาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เข้าใจถึงสิทธิมนุษยชน และเข้าใจถึงการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนทางกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น รัฐมีหน้าที่

- เคารพในสิทธิเสรีภาพของคนในท้องถิ่นทั้งด้านศาสนาและ วัฒนธรรม
- ปกป้องคุ้มครอง สร้างความมั่นใจ ทำให้เกิดผลจริง และโปร่งใส ปราศจากข้อสงสัย
- ติดตาม ประเมินผล และพิสูจน์ให้ได้ว่าเกิดผลได้จริงจากการ แก้ปัญหา โดยการตอกย้ำ เพื่อให้สิทธิมนุษยชนของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับ การปกป้อง คุ้มครอง โปร่งใส และทำได้จริงตามหลักนิติธรรม เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการ ตรวจสอบทุกครั้งเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

หากเรามองสิทธิมนุษยชนในความเข้าใจของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะรัฐกับความเข้าใจของกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ ก็ต้องกล่าวถึงรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 ส่วนที่ 2 มาตรา 32 ในส่วนสิทธิเสรีภาพของบุคคล รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ระบุไว้ ใน มาตรา 40 วรรค 2 และส่วนที่ 4 มาตรา 39 และมาตรา 40 และในเรื่องหมายจับ และการ จับกุมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ซึ่งกำหนดว่าเจ้าพนักงานผู้จับต้อง

1. แจ้งข้อกล่าวหา
2. แสดงหมายจับ
3. บอกสิทธิที่จะไม่ให้การก็ได้ ถ้อยคำที่ให้การอาจใช้เป็น พยานหลักฐาน
4. มีสิทธิพบทนาย
5. แจ้งญาติหรือผู้ที่ไว้วางใจทราบ

โดยห้ามจับกุม คุมขัง ตรวจค้น โดยไม่มีคำสั่ง หรือหมายศาล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ประกาศไว้ในข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าว และหลักสิทธิมนุษยชน เป็นหลักพื้นฐานในการคุ้มครองชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของมวลมนุษยชาติ หลักการของสิทธิมนุษยชน คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นพี่น้องห้ามเลือกปฏิบัติ และสิทธิในชีวิตเสรีภาพ และความมั่นคงในชีวิต แต่เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นภายในประเทศ รัฐก็มักใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาเพื่อยุติความขัดแย้ง ซึ่งมีผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น

4.3 การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่ง ซึ่งประชาชนเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน และมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนถี่ขึ้นทุกๆปี เช่น ในกรณีเหตุการณ์เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 เมื่อกองกำลัง ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมาจาสิตินปัตตานี ทำการโจมตีจุดตรวจป้อมยามบ้านกรือแะ ตำบลนา อำเภอมือ จังหวัดปัตตานี หลังถูกฝ่ายเจ้าหน้าที่ทางการของไทยได้ตอบจนล่าถอยเข้าไปอยู่ใน มัสยิดกรือแะ และถูกปิดล้อมอยู่หลายชั่วโมง จนสุดท้าย รัฐได้ใช้กำลังทหารบุกยึดมัสยิดกรือแะ เป็นเหตุให้กองกำลังขบวนการแบ่งแยกดินแดนมาจาสิตินปัตตานีเสียชีวิตทั้งหมด 30 คน กรณีที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอดากูบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อเดือนตุลาคม 2547 เมื่อกลุ่มคนจำนวนมากเข้าไปปิดล้อมสถานีตำรวจภูธร อำเภอดากูบ จังหวัดนราธิวาส เพื่อเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดีที่เกี่ยวกับการก่อความไม่สงบ จนมีเหตุรุนแรง และภาครัฐได้ทำการปิด ล้อมจับกุมกลุ่มก่อความไม่สงบเหล่านี้ได้ แล้วนำตัวขึ้นรถบรรทุกทหาร โดยใช้ผ้าคลุมหลัง รถบรรทุกจนผู้ที่อยู่ในรถบรรทุกดังกล่าวต้องเสียชีวิตไปเนื่องจากขาดอากาศหายใจ เหตุผลดังกล่าวทำให้กลุ่มคนในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคได้ไม่พอใจจากการกระทำนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนเข้าใจดีถึงสิทธิมนุษยชน

การแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรม และสิทธิมนุษยชนต้องให้หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งมีอำนาจแก้ไขไปได้โดยเบ็ดเสร็จ สร้างเอกภาพหน่วยงานของรัฐให้เป็นมาตรฐาน เดียวกัน และส่งเสริมการศึกษาให้ประชาชนเข้าใจกฎหมายไทย ในเรื่องการค้น การจับ การขัง ตลอดจนขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินคดี การไม่รู้กฎหมายจะทำให้ถูกหลอกลวง และเห็นว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก ซับซ้อน จึงเกิดการไม่เคารพกฎหมาย และทำเหมือนไม่เข้าใจกฎหมาย และการละเมิดกฎหมายไปในที่สุด

5. เครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.1 เครือข่ายยุติธรรมในอดีต

สถานการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัญหาด้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากเงื่อนไขต่างๆ ที่สั่งสมมาแต่อดีต เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ จึงได้จัดระบบโครงสร้างการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นในปี พ.ศ.2524 โดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 8/2524 เรื่องการแก้ไขปัญหาการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารภาคใต้ (ศอ.บต.) มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแลการปฏิบัติราชการในพื้นที่ พิจารณาข้อเสนอแนะต่อแม่ทัพภาคที่ 4 ในการโยกย้ายข้าราชการที่ไม่เหมาะสมออกจากพื้นที่และพัฒนาประสิทธิภาพข้าราชการทุกกระทรวง ทบวง กรมในพื้นที่ นอกจากนี้พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้สั่งให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จัดตั้งกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท.43) มีอำนาจหน้าที่ป้องกันปราบปรามการก่อการร้ายทุกรูปแบบ โดยประสานแนวทางการปฏิบัติกับ ศอ.บต. ทั้งนี้ กลไกการบริหารทั้ง 2 หน่วยอยู่ในการควบคุม กำกับ ดูแลโดยแม่ทัพภาคที่ 4 อีกชั้นหนึ่ง (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 149)

ต่อมาในปี พ.ศ.2539 ในยุคสมัยนายบรรหาร ศิลปะอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกครั้งหนึ่ง ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 56/2539 เรื่องการปรับปรุงการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้จัดกลไกการบริหาร กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ และการประสานเชื่อมโยงที่เป็นระบบอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น นายบรรหารได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาคความไม่มั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปชต.) มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและกำกับการดูแลบริหารจัดการจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวม ให้มีสำนักงานคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาคความไม่มั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สคช.) เป็นเลขานุการคณะกรรมการ ในขณะที่เดียวกันนายบรรหารได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของ ศอ.บต. และ พตท.43 ทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึกอย่างชัดเจน (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 150)

ดังนั้น การบริหารสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว จึงทำให้สถานการณ์ความไม่สงบได้รับการแก้ไขให้สามารถอยู่ในภาวะที่สามารถควบคุมได้ เหตุการณ์ร้ายแรงต่างๆจึงบรรเทาเบาบางลงอย่างต่อเนื่อง จนนำมาสู่การยกเลิกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 56/2539 เรื่องการปรับปรุงการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และทำให้ ศอ.บต. และ พตท.43 ถูกยกเลิกไปตามคำสั่งดังกล่าว ในยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เมื่อปี พ.ศ.2545 (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 151)

การบริหารสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยกลไก ศอ.บต. และ พตท.43 สามารถแก้ไข ปัญหาและควบคุมความไม่สงบได้นั้น เป็นผลมาจากความสามารถในการเข้าถึงปัญหาและวิถีชีวิต ของชาวมุสลิมในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันการออกแบบกลไกการบริหารดังกล่าวทำให้การปฏิบัติงาน ราชการของพลเรือน ทหารและตำรวจมีการประสานงาน สร้างความร่วมมือที่เป็นเอกภาพ พร้อมทั้ง มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันอย่างเหมาะสมทั้งในระดับปฏิบัติการและในระดับนโยบาย อีกทั้งได้ เน้นการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในลักษณะหุ้นส่วน ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติราชการของทุกฝ่าย รวมถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ไม่มีการสร้างเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง กระบวนการปฏิบัติงาน และตัวข้าราชการมีมาตรการในการพัฒนา ลงโทษและย้ายออกนอกพื้นที่เมื่อมีเหตุประพฤติดนไม่ เหมาะสม แนวทางในการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบเรียบร้อยมี ดังนี้

1. การพินิจกำลังร่วมกันระหว่างผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่นในการเข้ามา มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่
2. การสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านมวลชนและการปฏิบัติการด้าน จิตวิทยาเพื่อเข้าถึงประชาชน
3. การพินิจกำลังพลเรือน ทหาร ตำรวจ เกี่ยวกับการรักษาความสงบ เรียบร้อยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในบทบาทภารกิจของ ศอ.บต.
4. การกำหนดแนวทางปฏิบัติรวมทั้งองค์กรรับผิดชอบในการรับสมัคร เป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย
5. การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบ เรียบร้อยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสนอผ่านสภาความมั่นคงแห่งชาติต่อคณะกรรมการ อำนวยการแก้ไขปัญหาคจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาความมั่นคงแห่งชาติให้สำนักงานตำรวจ แห่งชาติจัดตั้งศูนย์อำนวยการร่วมปราบปรามการก่อการร้าย ตำรวจภูธรภาค 9 ส่วนหน้าขึ้น ทำ หน้าที่ปราบปรามโจรก่อการร้าย เป็นการเฉพาะ โดยขึ้นการควบคุมทางยุทธการกับ พตท.43
6. การร่วมมือกับ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคใต้ จัดทำแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับ ที่ 8 ได้ร่วมกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรเอกชน องค์กรศาสนา กำหนดมาตรการและ แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่
7. การทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้นำองค์กรศาสนาในพื้นที่ ต่อเหตุการณ์ สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทำที่ และความรู้สึกของประชาชนเพื่อป้องกันมิให้เหตุการณ์ขยาย ออกไปจนนำไปสู่ความไม่สงบในพื้นที่

8. การแจ้งย้ายเดือนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติตามมาตรการการรักษาความปลอดภัยสถานที่ราชการ เส้นทางคมนาคม ย่านชุมชน ตลอดจนที่ตั้งหน่วยงาน ป้อมยาม และจุดตรวจอย่างเคร่งครัด ผู้บังคับบัญชาทุกระดับต้องออกตรวจเยี่ยมหน่วยกำลังในพื้นที่ กำชับการปฏิบัติงานพร้อมทั้งเสริมกำลังเจ้าหน้าที่ให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นว่าเจ้าหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ได้

9. การริเริ่มแนวคิดในการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่ (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 151)

ในปี พ.ศ.2545 รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้นตามลำดับ อันแตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลเห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของกลุ่มมิจาฮีพ กลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนกลุ่มธุรกิจผิดกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ รัฐบาลจึงเน้นการกำจัดอบายมุข สิ่งผิดกฎหมาย รวมทั้งอิทธิพล อำนาจมืดทุกรูปแบบอย่างจริงจังและเด็ดขาด โดยใช้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปกติ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 123/2545 เรื่อง การปรับปรุงปรับปรุงการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยกเลิกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 56/2539 เรื่อง การปรับปรุงปรับปรุงการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้ถ่ายโอนอำนาจหน้าที่และภารกิจต่างๆ เข้าสู่ระบบราชการปกติ (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 153)

ผลจากคำสั่งดังกล่าว ทำให้ภารกิจด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่ได้กลับคืนสู่ความรับผิดชอบอย่างเบ็ดเสร็จของฝ่ายตำรวจอีกครั้งหนึ่ง หลังจากทำงานด้านนี้ได้ดำเนินการในลักษณะการบูรณาการร่วมกันของพลเรือน ทหารและตำรวจมาร่วม 20 ปี ในเวลาต่อมาปัญหาด้านความมั่นคงในพื้นที่ก็ได้ปรากฏออกมาอีกครั้งหนึ่ง การตัดสินใจยกเลิกโครงสร้างการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าว ถือเป็นความผิดพลาดของรัฐบาล สอ.บต. เคยเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ รัฐบาลไม่มีการสร้างกลไกใหม่ขึ้นมารองรับปัญหาดังกล่าว ด้วยไม่มีฐานข้อมูลที่เพียงพอประกอบการตัดสินใจ รัฐบาลขาดการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้รู้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างกว้างขวาง (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 154)

เมื่อพิจารณาย้อนถึงเหตุผลในการจัดตั้ง สอ.บต. พบว่า การตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือพี่น้องประชาชนคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ สอ.บต. มีอำนาจหน้าที่แก้ไขและประสานการปฏิบัติของส่วนราชการต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีให้โยกย้ายข้าราชการที่ประพฤติชั่ว สร้างความเดือดร้อนให้กับ

ประชาชนออกจากพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อำนาจหน้าที่ของ ศอ.บต. ไม่ซ้ำซ้อนกับตำรวจ และทหาร ดังนั้น การยุบ ศอ.บต. และ พตท.43 จึงเป็นการตัดมือตัดเท้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและ ทหารไม่ให้มีบทบาทในการร่วมกันแก้ปัญหาให้กับพี่น้องประชาชนในพื้นที่ และกลับเป็นการ ส่งเสริมช่วยผู้ก่อการร้ายมีบทบาทในการแยกดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นประเทศ อิสระเร็วขึ้น จุดอ่อนที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นคือ หลังยุบ ศอ.บต. และ พตท.43 รัฐบาลได้สร้างช่องว่าง ด้านการเมือง และด้านมวลชน อะไรที่เคยทำแบบเดิมในความหมายของงานมวลชน งานการเมือง ลดลงไป เหลือแต่งานปราบปรามของตำรวจเป็นด้านหลัก (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 155)

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาด้านอาชญากรรมของตำรวจ และฝ่ายความมั่นคงจึงขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม วิธีการแก้ปัญหาได้หมุนกลับสู่วงจรเดิมที่เคยสร้างความผิดหวังและความขมขื่นให้กับประชาชนในพื้นที่เหมือนเมื่อครั้งในอดีต เมื่อมีปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ รัฐบาลจึงใช้กฎอัยการศึก และใช้มาตรการปราบปรามเข้าจัดการปัญหา สุรชาติ บำรุงสุข (2547: 91) พบว่า ความน่าเสียดายของโอกาสก็คือ ผู้นำทางทหารในระดับต่างๆ ของสถานการณ์เช่นนี้ คิด ได้เพียงในกรอบของงานยุทธการที่เคยใช้แล้ว และถูกพิสูจน์อีกด้วยว่าแพ้มาแล้วจากสงครามใน อดีต แต่ปัจจุบันกลับถูกใช้เป็นแนวทางหลัก ปัญหาวิธีคิดที่ล้าหลังก็ยังดำรงอยู่กับฝ่ายตำรวจไม่ แตกต่างจากฝ่ายทหาร มาตรการทางกฎหมายอย่างสุดขั้วในรูปของการตรวจค้นและจับกุมจน นำไปสู่การปราบปรามของตำรวจ ก็เหมือนงานยุทธการของฝ่ายทหารที่ใช้มาตรการปราบปราม เป็นปัจจัยนำ อันที่จริงบทเรียนของตำรวจในอดีตต่อการจัดการปัญหาความไม่สงบมีอยู่แล้วหลาย ครั้ง ตัวอย่างการใช้มาตรการสุดขั้วของตำรวจในยุคจอมพล ป.พิบูลสงครามต่อผู้นำขบวนการใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้พิสูจน์ให้เห็นมาแล้ว ถึงความล้มเหลวจนทุกวันนี้ วิสัยทัศน์ของตำรวจ ในอดีตซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของปัญหายังหยาบกร้านมาทุกครั้งในเวทีถกแถลงปัญหาภาคใต้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 156)

ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากปิดฉากบทบาทของ ศอ.บต. และ พตท.43 พร้อมกับได้ส่งคืน งานด้านรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้อยู่ใน อำนาจของการบริหารจัดการของฝ่ายตำรวจอย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์แล้ว การสอบสวน สืบสวน เพื่อหาคนกระทำความผิดมาลงโทษโดยสามฝ่าย คือ พลเรือน ทหาร ตำรวจ ที่เคยประสานความ ร่วมมือและมีการตรวจสอบข้อมูลกันอย่างใกล้ชิด ในยุค ศอ.บต. ลื่นสุดลง การปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ตามนโยบายรัฐบาลเป็นไป ด้วยความรุนแรง เฉียบขาด และรวดเร็ว ในการหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี แต่ปราศจาก การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในการดำเนินคดีที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันกระบวนการยุติธรรม ขาดระบบการแสวงหาหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพระหว่างการปราบปรามอาชญากรรม

และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จึงโน้มเอียงไปทางการปราบปรามเป็นสำคัญ การขาดการคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างความยึดเชื้อและขยายวงกว้างของปัญหาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนนำไปสู่ปัญหาความมั่นคง และนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ในช่วงปี พ.ศ.2545-2546 รัฐบาลใช้หลัก การป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสียหายต้องได้รับการรักษา ผู้ค้าต้องได้รับโทษเด็ดขาด หรือการดำเนินการตามนโยบายแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้กลับสู่ภาวะปกติ ต่างก็สะท้อนถึงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ละเลยหลักนิติธรรม (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย 2548: 157)

5.2 เครือข่ายยุติธรรมในปัจจุบัน (2552)

ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม ต่างก็ตระหนักดีว่าสถานการณ์ความไม่สงบที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ประกอบด้วยปัญหาหลัก 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่มีสาเหตุมาจากเงื่อนไขภายในประเทศและภายในพื้นที่เป็นหลัก ประกอบกับการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และอิทธิพลของแนวคิดชาตินิยมสุดโต่งที่สร้างความหวาดกลัว และความหวาดระแวงต่อกันระหว่างฝ่ายต่างๆ ประการต่อมา ปัญหาความมั่นคงของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น กล่าวได้ว่ามี 3 ระบบใหญ่คือ ระบบราชการ คนไทยมุสลิม และคนไทยพุทธ ในอดีตช่วงที่มีความสงบนั้น ทั้ง 3 ระบบมีความสมดุล มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันทั้ง 3 ระบบไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน แม้แต่คนไทยพุทธก็ไม่ไว้วางใจระบบราชการ ส่วนคนไทยมุสลิมไว้วางใจระบบราชการน้อยลง และคนไทยมุสลิมกับคนไทยพุทธเริ่มไม่ไว้วางใจกันมากขึ้น หากรัฐบาลจะสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมาใหม่ จะต้องหาองค์ประกอบย่อย ๆ ของความสัมพันธ์ของ 3 ระบบขึ้นมาใหม่ แล้วค่อย ๆ พัฒนาแต่ละองค์ประกอบให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับปัญหาด้านทรัพยากรในพื้นที่ ปัญหาด้านการศึกษาและศาสนา และปัญหาที่สำคัญของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ถึงร้อยละ 80-90 คือความยากจน การไม่ได้รับความเป็นธรรม และการติดต่อสื่อสารกับภาครัฐ (สุรชาติ บำรุงสุข 2551: 36)

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากจำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา หากพิจารณาในมิติด้านความมั่นคงแล้ว การแก้ไขปัญหาล่าช้าจะต้องให้ความสำคัญควบคู่ไปกับแนวทางปฏิบัติในการรักษาความ

สงบเรียบร้อย และการสร้างให้เกิดความยุติธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานด้านมวลชน อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและการยอมรับซึ่งกันและกัน (สุรชาติ บำรุงสุข 2551: 30) ในส่วนของปัญหากระบวนการยุติธรรมนั้น แม้ว่ารัฐได้พยายามที่จะปรับปรุงและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในพื้นที่มาโดยตลอด แต่ปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมก็ยังคงเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ได้สะท้อนให้เห็นว่า “ปัญหาเรื่องความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งที่ควรดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน” (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549 : 19)

แม้ว่าองค์กรของรัฐในระดับต่างๆ ได้หันมาให้ความสนใจกับแนวทางการแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของการปรับปรุงระบบยุติธรรมในพื้นที่ นับตั้งแต่ต้นนโยบายของรัฐบาลแต่ละชุด แนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม และการสร้างเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) โดยส่วนใหญ่แล้วมุ่งให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมจากมุมมองของภาครัฐ การแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมบางแนวทางพยายามเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น แต่ยังคงเป็นการดำเนินงานที่เกิดจากความริเริ่มจากภาครัฐและส่วนราชการ เพื่อแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมตามกรอบแนวคิดของภาครัฐที่อาจสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งถือเป็นการแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมที่ไม่ได้ยึดถือประชาชนในพื้นที่เป็นศูนย์กลาง ในที่สุดประชาชนในพื้นที่ก็ขาดความสนใจหรือไม่สามารถเข้าร่วมในกระบวนการดังกล่าวได้

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการให้ความสนใจกับเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องดำเนินการโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม เครือข่ายยุติธรรมของประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ นอกจากจะได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ ของรัฐแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินงานด้วย

ข้อมูลต่างๆ แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ (Identity) ของประชาชนพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างแตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ เนื่องจากประชาชนที่มีเชื้อสายมุสลิมมีความผูกพันกันในทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ชาติพันธุ์ และวิถีชีวิตร่วมกันมายาวนาน จึงมีผลให้ “มีลักษณะการรวมตัวเป็นเครือข่ายชุมชนที่มีอารมณ์ความรู้สึก

ร่วมกัน และพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมในลักษณะรวมหมู่ตอบโต้ หรือไม่ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลในชุมชนถูกดำเนินการอย่างไม่ยุติธรรม” (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ 2549: 17)

อย่างไรก็ตาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนหรือประชาชนในพื้นที่ อาจจะแปรเปลี่ยนให้เป็นพลังในทางที่สร้างสรรค์ และสามารถทำให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายต่างๆของภาครัฐ ที่พยายามแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน การปลูกฝังทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ของสังคม และการประสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับกลุ่มพลังทางวัฒนธรรม ภายใต้นโยบายสันติวิธี การปรับปรุงระบบยุติธรรม การสร้างความเข้าใจและสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนผ่านทางกลุ่มพลังทางวัฒนธรรมในพื้นที่ มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมิติทางศาสนา และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดแนวทางเพื่อ “สร้างคนในชุมชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานที่ดำรงทางศาสนา” และ “ใช้จุดแข็งของวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นวิถีในการจัดการปัญหาความไม่สงบ” (สภาความมั่นคงแห่งชาติ 2547)

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ ไม่เพียงอยู่บนหลักการของระบบยุติธรรมแห่งรัฐ และแนวทางของการพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมประชาชนที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับพื้นฐานทางอัตลักษณ์ของประชาชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำคัญด้วย รูปแบบว่าเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนที่จะส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาาระบบยุติธรรมและปัญหาอื่นๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงจำเป็นต้องยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลางและอาศัยทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ประชาชนมีอยู่แล้ว ให้เกิดประโยชน์และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

6. แนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบมีส่วนร่วม

6.1 ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่

ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ดำเนินมานานหลายปี ก่อให้เกิดผลเสียหายทั้งต่อร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและข้าราชการ พนักงานของรัฐ จำนวนมากจนไม่อาจประเมินมูลค่าความเสียหายได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนในวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างรุนแรง นอกเหนือจากผลกระทบโดยตรงแล้ว ผลกระทบทางอ้อมที่เกิดขึ้นภายหลังนับจากเกิดสถานการณ์ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การ

ประกอบอาชีพ เกิดการพลัดถิ่นและญาติมิตร ความเสียหายดังกล่าวยังรวมถึงความรุนแรงต่อวัฒนธรรมและประเพณีของประชาชนที่ได้รับการสั่งสมมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาดังกล่าว แม้ว่าภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนจะทุ่มเททรัพยากรและความสามารถอย่างมากมาแล้วก็ตาม ก็มิได้ทำให้สถานการณ์คลี่คลายหรือยุติไปได้แต่อย่างใด ตรงกันข้ามสถานการณ์กับรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ อาทิ เกิดสถานการณ์การเผาทำลายทรัพย์สินของทางราชการอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการลอบทำร้ายร่างกายในระดับรุนแรงถึงขั้นชีวิต ผลจากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงระดับความรุนแรงของปัญหาที่จำเป็นต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม และถูกต้องตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน

ความล้มเหลวของการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ถือเป็นเรียนราคาแพงที่ระบบราชการและกลไกของรัฐจำเป็นต้องคิดทบทวนรูปแบบและมาตรการต่างๆ ในขณะที่ความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยถือเป็นเรื่องแรกที่มีความสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนหลักการและแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจะส่งต่อไปยังกลไกของรัฐ อันได้แก่ ข้าราชการในสังกัดกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยบทสรุปที่ได้รับ และจากการประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลว ปรากฏว่าแนวทางที่จำเป็นและต้องนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงดังกล่าว คือ การนำแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน และภาคอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ซึ่งผลของการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะทำให้เกิดความเชื่อใจต่อกัน ในขณะเดียวกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความสนิทสนมแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น อันเป็นการช่วยลดความหวาดระแวงต่อกันอย่างได้ผล นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้เกิดการรับฟังข้อมูลข่าวสาร และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ได้ได้ข้อสรุปที่เป็นฉันทามติที่ทุกฝ่ายยอมรับในข้อเสนอหรือแนวทางที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

6.2 มาตรการในทางปฏิบัติโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับมาตรการในทางปฏิบัติโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และราชการในการสร้างความสงบสันติสุขให้กลับมาอีกครั้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ถือเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วนต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในแนวทางหลักที่ได้นำมาปฏิบัติ ประกอบด้วย

ประการแรก การตั้งองค์กรอิสระ โดยมีคณะกรรมการจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ข้าราชการในสังกัดกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ จากสถาบันการศึกษา ผู้นำทางศาสนา และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ การมีส่วนร่วมในองค์กรอิสระถือเป็นประเด็นสำคัญในการสร้างหน่วยงานหลัก เพื่อผลิตหรือแสวงหา

แนวทางที่ถูกต้องอันเกิดจากมติการประชุมร่วม ดังนั้น ผลที่เกิดจากการประชุมจึงถือเป็นกรอบการทำงานที่สามารถนำเสนอต่อรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ หรือผู้ที่ไม่ไว้วางใจในบทบาทของรัฐต่อปัญหาที่เกิดขึ้น (ปณิธาน วัฒนายากร 2550)

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในฐานะอาสาสมัครประชาชนในการดูแลรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน แนวทางนี้เป็นการสร้างเกราะ ป้องกันความปลอดภัยภายใต้ แนวคิดของการมีส่วนร่วมในระดับล่างสุด ซึ่งเชื่อมโยงถึงการรับรู้ปัญหาของชาวบ้าน หรือประชาชนต่อสถานการณ์ นั่นคือการมุ่งหาความร่วมมือในฐานะของคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และสามารถที่จะเข้าใจสถานการณ์และพื้นที่ได้ดีกว่าบุคคลภายนอก การเป็นคนในพื้นที่ย่อมรู้ และทราบถึงกลุ่มและเป้าหมายของฝ่ายตรงข้ามได้มาก และรวดเร็วกว่าข้อมูลข่าวสารของรัฐ ที่มีกรอบหรือแนวทางปฏิบัติที่ใช้เวลา และเอกสารจำนวนมากในการปฏิบัติงาน รัฐจึงไม่สามารถรองรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทัน นอกจากนี้อาสาสมัครป้องกันภัยของชาวบ้าน หรือชุมชนยังถือเป็น การดึงมวลชนที่หมั่นหม่อม ต่อการกลายเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐ ให้กลับมายอมรับในฐานะความเป็นพลเมืองของรัฐไทย ที่มีฐานะทางอำนาจอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ประการที่สาม การสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน อาทิ การแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น แนวทางดังกล่าวถือเป็นที่ยอมรับ หรือให้ความสำคัญกับวิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม ที่มีวิถีชีวิตควบคู่กับการปฏิบัติศาสนกิจ อันเป็นแนวทางของการนำศาสนามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต อัตลักษณ์และหลักกฎหมายอิสลาม มุ่งให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าว (ปัญญาศักดิ์ โสภณวุฒ 2550) ทำให้รัฐจำเป็นต้องยินยอม และมีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนมุสลิม (ปิยะ กิจถาวร 2550) ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน

อดิพันธ์ ปากบารา (2549) นักวิชาการในพื้นที่ฯ ได้นำเสนอแนวคิดเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาฯ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับต้องมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของศักดิ์ศรี ลดทอนความสำคัญของระบบการสั่งการแบบราชการ อาทิ โรงเรียนต้องให้มีกรรมการสถานศึกษาที่มีบทบาทจริง
2. เอกภาพในการบริหารการศึกษาและการกระจายอำนาจ กล่าวคือ บรรดาครูและหน่วยงานทางการศึกษาไม่ต้องขึ้นกับส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) มากนัก แต่ปรับเปลี่ยนมาให้หน่วยบริหารการศึกษาส่วนภูมิภาค ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดูแลเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

3. ด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ การให้ความสำคัญกับเยาวชนเพิ่มมากขึ้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กที่เรียนในโรงเรียนของรัฐ 40% และเด็กนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่มีอยู่ 60% ได้มาพบกัน หรือมีกิจกรรมร่วมกันในรอบปีให้มากขึ้น

4. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ท้องถิ่นและสร้างรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม

5. อิสลามศึกษา รัฐต้องทำให้คนในพื้นที่ได้มีการศึกษาด้านอิสลามศึกษา ที่ถูกต้อง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริง

6. การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยอิงพื้นฐานจากคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นญาติมิตร กับคนในมาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย (แก้ววิฑูรย์เชียร และคณะ 2549:45)

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมของชุมชนไทยพุทธในที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของชาวไทยมุสลิม ชุมชนไทยพุทธได้นำเสนอแนวทางแก้ไขสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปิยะ กิจถาวร 2550) แนวทางนี้ประกอบด้วย

1. การปราบโจรผู้ร้าย และการปราบปรามข้าราชการทุจริตเพื่อสร้างสันติสุขในพื้นที่
2. การเข้าใจศาสนาให้อยู่ภายในขอบเขต
3. การไปมาหาสู่ และการสื่อสารด้วยภาษาถิ่น
4. การมีคุณธรรมและจริยธรรม
5. การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง จะต้องขอความเห็นใจซึ่งกันและกัน
6. เรื่องสั้นต้องทำให้หาย ไม่ใช่เรื่องสั้นให้เป็นเรื่องยาว เพื่อยุติปัญหาให้

ได้โดยเร็ว แต่ทั้งหมดต้องไม่ล่าเอียง

ผลงานวิจัยที่คัดลอกของนักปริญญาดตรี

6.3 แนวนโยบายที่สำคัญของพรรคการเมือง

เมื่อพิจารณาแนวนโยบายที่สำคัญของพรรคการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า พรรคการเมืองมิได้ให้ความสำคัญ หรือเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบฯ ดังกล่าวมากนัก แต่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งหรือการให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจรัฐ โดยดูได้จากแนวนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ ดังนี้

6.3.1 แนวนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ ให้ความสำคัญกับการสร้าง กลไกการทำงานภาครัฐที่มีเอกภาพ ประกอบด้วย (1) การออกกฎหมายจัดตั้งกลไกการแก้ไขปัญหา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) การดำเนินการกับผู้กระทำผิดตามกฎหมายในทุกกรณีเพื่อ สร้างความชอบธรรมของการปกครองให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน และนำไปสู่ความไว้วางใจและ ความร่วมมือของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ให้สำเร็จอย่างถาวร (3) การ จัดระบบและปรับกลไกการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ระหว่างพลเรือน ทหาร ตำรวจ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างๆ เพื่อให้เกิดเอกภาพของการบริหารตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการ อันจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลของการแก้ไขปัญหาจริง (4) การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรและ อุตสาหกรรมเกษตรภายใต้โครงการอาหาร “ฮาลาล” ให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องในพื้นที่ เพื่อการ ส่งออกไปยังประเทศกลุ่มตะวันออกกลาง และประเทศมุสลิมทั่วโลก (5) การจัดการศึกษาที่มี คุณภาพให้แก่เยาวชนเพื่อให้มีความรู้และคุณธรรม เพื่อให้สามารถมีงานทำพึ่งตนเองได้ ตลอดจน การพัฒนามุสลิมศึกษาให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาค

6.3.2 แนวนโยบายของพรรคเพื่อแผ่นดิน ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 9 นโยบาย โดยเน้นการ แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ กินดี อยู่ดี สุขภาพดี ครอบครัวยุติ สัจจคดี สิ่งแวดล้อมดี ราคา พืชผลเกษตรดี รู้รักสามัคคี และศักดิ์ศรีประเทศดี นโยบายนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน ภาคได้อย่างยั่งยืน พร้อมๆกับพัฒนาให้คนในภาคใต้ มีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่เท่าเทียมใน ฐานะพลเมืองไทยเพิ่มขึ้นของประเทศ อาทิ การจัดตั้งศูนย์คุ้มครองความยุติธรรมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อ แก้ไขการไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม การจัดตั้งศูนย์ล่องกองโลกที่นราธิวาส ศูนย์อำนวยการที่ สายบุรี โรงงานเย็บผ้าคลุมผมที่ใหญ่ที่สุดใน 3 จังหวัด การจัดตั้งโรงรับจำนำฮาลาล เพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจนและยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคใต้ การผลักดันให้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานีเป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นเอกเทศ การจัดตั้งศูนย์เงินศึกษา ที่เบตง ศูนย์ภาษาอังกฤษที่โกลก การสร้างความมั่นคงในวิชาชีพครู การสร้างศูนย์วิชาชีพครูที่ยะลา เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาในภาคใต้ โครงการ 1 แพทย์ 1 หมู่บ้าน 1 ตำบล 1 ทันตภิบาล โครงการศาสนบำบัด เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

6.3.3 แนวนโยบายของพรรคพลังประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย

- นโยบายระยะเร่งด่วน ประกอบด้วย (1) พรรคจะ ดำเนินการให้ยุติการใช้มาตรการนอกกระบวนการยุติธรรม (2) พรรคจะให้แยกผู้ต้องสงสัย และ แนวนร่วมที่ถูกกล่าวหาตามพระราชกำหนดฯ (3) พรรคจะดำเนินการทางกฎหมายต่อผู้ที่ได้กระทำ

ความผิด (4) พรรคจะเรียกร้องให้เผยแพร่ข่าวสารหรือภาพที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (5) พรรคจะจัดหางานให้แก่บัณฑิตว่างงาน และเยาวชนที่พ้นวัยเรียน (6) พรรคจะใช้หลักสันติวิธีและสมานฉันท์ (7) พรรคจะกำหนดหลักประกันคุ้มครองชีวิต และทรัพย์สินส่วนบุคคล (8) พรรคจะกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้พระราชกำหนดฯ อย่างมีประสิทธิภาพ (9) พรรคจะฟื้นฟูบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน

- นโยบายระยะกลาง ประกอบด้วย (1) พรรคจะจัดเงินค่าตอบแทนแก่ครูตาดิกา อูสตาต อีหม่าม คอเต็บ บิลาล ตามความเหมาะสมในการครองชีพ (2) พรรคจะส่งเสริมการศึกษาของนักศึกษามุสลิมที่อยู่ในประเทศ อียิปต์ อินโดนีเซีย ปากีสถาน อินเดีย และในประเทศอื่นๆ (3) พรรคจะเร่งดำเนินการโรงงานอุตสาหกรรมฮาลาลในจังหวัดปัตตานี (4) พรรคจะบรรจุหรือเพิ่มข้าราชการครูและข้าราชการอื่นๆ (5) พรรคจะสนับสนุนบุคคลที่จบการศึกษาจากต่างประเทศในโลกมุสลิม (6) พรรคจะสนับสนุนด้านงบประมาณแก่มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (7) พรรคจะดำเนินการจัดตั้งศาลชารีอะห์

- นโยบายระยะยาว ประกอบด้วย (1) พรรคจะพัฒนาเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบครบวงจร (2) พรรคจะจัดการศึกษาในระดับประถมถึงมัธยม 6 ให้สอดคล้องกับระบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล (3) พรรคจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีคุณภาพ (4) พรรคจะพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (5) พรรคจะพัฒนา และสนับสนุนมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ให้มีความเจริญก้าวหน้า (6) พรรคจะพัฒนาบุคลากรองค์กรศาสนาอิสลาม ให้มีความรู้และความเข้าใจในการดำเนินชีวิต (7) พรรคจะอำนวยความสะดวกแก่ผู้เดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะ (8) พรรคจะดำเนินการปลูกพลังสตรีเพื่อสร้างครอบครัวที่อบอุ่น (9) พรรคจะให้ความสำคัญกับเยาวชน เพราะเยาวชนเปรียบเสมือนกล่องดวงใจของสังคม

ผลงานวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนา แบ่งตามยุทธศาสตร์ 10 ประการ

เป้าหมายประเทศสันติภาพ สังคมสันติสุข ประกอบด้วย (1) ยึดนโยบายให้มีสติ และศาสนสถานเป็นจุดศูนย์รวมของการระดมความคิดและการแก้ปัญหา (2) รับรองสนับสนุน พัฒนาในทุกด้านให้กับโรงเรียนฟรีดูอิน ตาดิกา ปอเนาะ โรงเรียนสามัญ-ศาสนา เทียบเท่าสถานศึกษาหลักของกระทรวงศึกษาธิการ (3) จัดตั้งผู้ช่วยคาโต๊ะยุติธรรมเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือด้านกฎหมาย สำหรับประชาชนในชั้นตอนฝ่ายปกครอง และกระบวนการยุติธรรม (4) ยกฐานะมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้เป็นเอกเทศโดยใช้ชื่อ “มหาวิทยาลัยฮัลฟาตอनी” (5) ปรับปรุงโครงสร้าง ศอ.บต.ใหม่ ให้องค์กรเป็นเครื่องมือร่วมมือกันของรัฐ และประชาชนในการแก้ปัญหาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (6) สนับสนุนการจัดตั้ง “นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล”

โดยรัฐให้การช่วยเหลือแหล่งเงินทุน เทคโนโลยีการผลิต การตลาด ยืดหลักวัตถุดิบในพื้นที่ และคนในพื้นที่มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของตามแนวทาง “เศรษฐกิจพิเศษ” (7) ผลักดันสนามบินนราธิวาส (บ้านทอน) ให้เป็นศูนย์กลางของสุญญากาศใต้และมาเลเซียตอนเหนือ (8) ส่งเสริมการแสดงออกเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นพัฒนา และอนุรักษ์แบบยั่งยืน (9) ขยายโอกาส สนับสนุนการเข้ารับราชการของประชากรในพื้นที่ ในสัดส่วนที่เกิดดุลยภาพ (10) เพิ่มศักยภาพ คุณภาพเมืองท่องเที่ยว นักลงทุน เพื่อเพิ่มรายได้ของประเทศ ภายใต้เป้าหมาย “เที่ยวได้ทั้งปีมีนักท่องเที่ยวทั่วโลก”

6.3.5 พรรคประชาธิปัตย์ แบ่งออกตามนโยบายต่างๆ ดังนี้

- ด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย (1) นโยบายสถาปนาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นทุกด้าน และทุกส่วนในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล สถาบันกลไกของรัฐ ประชาชนและอื่นๆ (2) นโยบายส่งเสริม และผลักดันการจัดตั้งกลไกในการสร้างความยุติธรรมระดับต่างๆ การจัดคณะกรรมการเสริมสร้างความยุติธรรมระดับต่างๆ การจัดตั้งกรรมการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และคณะกรรมการเกี่ยวกับเรื่องราวร้องทุกข์ประชาชน (3) นโยบายส่งเสริม บทบาทองค์กรภาคประชาชนในทุกๆด้านอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจ และการตรวจสอบกลไกของภาครัฐด้านต่างๆ อย่างเป็นไทยและโปร่งใส

- ด้านสังคมและเศรษฐกิจ (1) นโยบายส่งเสริมการลด ละ อบายมุขและต่อต้านการคอร์ปชั่นทุกรูปแบบ (2) นโยบายส่งเสริมการจัดตั้งกองทุน คนละกองทุนการศึกษาในชุมชน (3) นโยบายส่งเสริมพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นแหล่งผลิตอาหารที่ปราศจากวัตถุเคมี เพื่อรักษาไว้แผ่นดินสีเขียวที่แท้จริง (4) นโยบายประกันราคาพืชผลที่ผลิตจากพื้นที่ เช่น การประกันราคาถั่วเหลือง ยางพารา และอื่นๆ (5) นโยบายปรับเปลี่ยนโครงการกู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐ ให้สอดคล้องกับหลักการกู้ยืมของอิสลามที่ปราศจากดอกเบี้ย (6) นโยบายผ่อนปรนหรือลดภาษีแก่ผู้ที่จะลงทุนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (7) นโยบายส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในทุกๆด้าน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ ในระดับภูมิภาคและสากล

- ด้านวัฒนธรรมและศีลธรรม ประกอบด้วย (1) นโยบายส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยการให้เกียรติเคารพในความแตกต่างด้านต่างๆของประชาชนในพื้นที่ บนพื้นฐานของความเป็นธรรม ปราศจากความรู้สึกอคติต่อกัน (2) นโยบายส่งเสริมกิจกรรมด้านศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม (3) นโยบายส่งเสริมอัตลักษณ์ ธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้มีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประชากรรวมทั้งสิ้น 1,837,626 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551) ดังนี้

เขตการปกครองจังหวัดปัตตานี มีทั้งหมด 13 อำเภอ รวมทั้งหมด 642,169 คน

เขตการปกครองจังหวัดยะลา มีทั้งหมด 8 อำเภอ รวมทั้งหมด 475,527 คน

เขตการปกครองจังหวัดนราธิวาส มีทั้งหมด 13 อำเภอ รวมทั้งหมด 719,930 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size) ในการคัดเลือกตัวอย่างประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากต้องการข้อมูลที่มีรายละเอียดเจาะลึก โดยคัดเลือกทหารที่ประจำการอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 36 คน จากค่ายทหารจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยไม่มีสุ่มแยกตามชั้นยศและศาสนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาโจทย์วิจัยมิติการเข้าถึงระบบยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้ศึกษาทำการรวบรวมข้อมูล จากการสำรวจด้วยการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ตอบแบบสอบถามกรอกคำตอบลงในแบบสอบถามด้วยตนเอง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานทางวิชาการ และบทความต่าง ๆ เพื่อทบทวนการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ การทบทวนวรรณกรรมทำให้ทราบ ทฤษฎี กรอบแนวคิด และเค้าโครงในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และการลงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านกระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน เครือข่ายยุติธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองจากผู้นำท้องถิ่นที่มีสถานภาพเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและอย่างไม่เป็นทางการ
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการจัดการประชุมเชิงแบบมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถึงปัญหาและความต้องการ สาเหตุของปัญหาและความต้องการตลอดจนแนวทางแก้ไข ปัญหา

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2551 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2552 โดยมีระยะเวลาการดำเนินงานแบ่ง ดังนี้

เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2551 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ

20 – 21 มกราคม 2552 เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เป้าหมาย จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

เดือนกุมภาพันธ์ 2552 ประมวลผลข้อมูล และสรุปผลการศึกษา

แผนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา

- ระยะที่ 1 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ
- ระยะที่ 2 รวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการ รวมถึงสาเหตุของปัญหา ด้วยการจัดการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และจัดเก็บในระบบสารสนเทศ
- ระยะที่ 3 นำผลจากการศึกษาทำการประมวลผลในระบบสารสนเทศ
- ระยะที่ 4 สรุปผลและจัดทำรายงานผลการศึกษา

แผนการปฏิบัติงานตลอดการวิจัย

กิจกรรม	2008-2009			
	พฤศจิกายน	ธันวาคม	มกราคม	กุมภาพันธ์
ศึกษารวบรวมฐานข้อมูลเบื้องต้น	←→			
จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิเคราะห์แนวทางการพัฒนา			←→	
ทำการประมวลผลจากการศึกษา			←→	
สรุปผลและจัดทำรายงานผลการศึกษา				←→

ข้อจำกัด

ในการศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถเปิดเผยรายชื่อ หรือตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ เนื่องจากองค์กรเป็นหน่วยงานของภาครัฐ จึงทำให้จำเป็นต้องปิดบังรายชื่อและตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้จากผลของการศึกษา

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทหารที่ ประจำการอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ปัญหา เชิงโครงสร้าง ปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหาแวดล้อมอื่นๆ และแนวทางแก้ไขปัญหา ตามลำดับ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้าง

ความยากจนของประชาชนชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อ การเกิดปัญหาความรุนแรง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้น้อย มีบุตรมาก ถึงแม้จะมีความเป็นอยู่ แบบพอเพียง แต่ก็มีส่วนที่ถูกชักจูงจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายโดยใช้ความยากจนซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของข้ออ้าง เพื่อต้องการทำงานผิดกฎหมาย และสร้างอำนาจให้แก่ตนเอง

การศึกษาที่แตกต่างกันไม่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความสงบในพื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ เนื่องจากประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ใกล้เคียงกัน และผู้ที่มีการศึกษาสูงซึ่งเป็นส่วนน้อยไม่ได้มีการใช้ระดับการศึกษาเป็นตัวแบ่งแยก ชั้นทางสังคม แต่ใช้ศาสนาซึ่งเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตเป็นตัวกำหนดกลุ่มทาง สังคม ซึ่งหมายถึงประชาชนมักจับกลุ่มกับบุคคลในศาสนาเดียวกันมากกว่าบุคคลต่างศาสนา

ความแตกต่างอันเนื่องมาจากการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในเขตเมืองและชุมชน ท้องถิ่นไม่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะ สาธารณูปโภคในเขตเมืองอยู่ในระดับดี และถึงแม้สาธารณูปโภคในหมู่บ้านแถบชนบทจะไม่ สะดวกสบายเท่าในเมือง แต่ในปัจจุบันรัฐบาลก็ได้ส่งเสริมปัจจัยที่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะการ พัฒนาเส้นทางคมนาคมและน้ำ

การติดต่อสื่อสารที่ไม่สะดวกกับหน่วยงานของรัฐส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความ ไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่พูดภาษามลายูและได้รับการศึกษาจากโรงเรียนปอเนาะซึ่งเน้นสอนศาสนาและภาษาอาหรับ มากกว่า

ภาษาไทย ประกอบกับการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาลไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนพูดและเข้าใจภาษาไทยได้อย่างครบถ้วน เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาราชการ แสดงความเบื่อหน่ายและรำคาญเมื่อต้องสื่อสารกับชาวมุสลิมที่ไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ จึงทำให้ภาษาเป็นปัญหาสำคัญในการสื่อสาร ปัญหานี้สั่งสมมาเป็นระยะเวลาาน ประชาชนเมื่อรู้สึกโดนดูถูกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีประชาชนบางส่วนที่ได้แสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นกลไกในการป้องกันตนเองเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม อย่างไรก็ตามยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนซึ่งเป็นชาวมุสลิมสามารถติดต่อสื่อสาร และให้บริการคำแนะนำและความช่วยเหลือต่างๆ กับชาวมุสลิมด้วยกันเป็นอย่างดี

การไม่ได้รับความเป็นธรรมอันเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาก เนื่องจากประชาชนรู้สึกว่าการเลือกปฏิบัติและเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการรุนแรงเกินไป ใช้อำนาจไปทางที่ผิด เช่น การจับหรือขอค้นโดยไม่มีหมายศาล

ส่วนที่ 2 ปัญหาด้านความมั่นคง

แนวคิดด้านชาตินิยมทางศาสนาอิสลาม ไม่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากความสำนึกเป็นคนไทย และความเป็นเพื่อน แต่ทั้งนี้แนวคิดด้านชาตินิยมทางศาสนา นี้ มักถูกใช้เป็นข้ออ้างในการก่อจากความรุนแรงของกลุ่มผู้ก่อการร้าย

การเพิ่มกำลังทหารในพื้นที่ส่งผลดีต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือประชาชนมีทัศนคติต่อทหารในเชิงบวก เนื่องจากทหารอยู่ใกล้ชิดประชาชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การสร้างมัสยิด ถนน สะพาน ฯลฯ ทำให้ทหารเป็นหน่วยงานของรัฐเพียงหน่วยเดียวที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด ชาวบ้านในแถบชนบทรู้สึกอุ่นใจมากเมื่อมีทหารอยู่ ถึงแม้จะไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน เพราะยังเกรงกลัวอิทธิพลจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่แฝงตัวอยู่ในหมู่บ้าน

การเพิ่มกำลังตำรวจในพื้นที่ส่งผลเสียต่อสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือประชาชนในพื้นที่มีทัศนคติต่อตำรวจในเชิงลบ เนื่องจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมามากครั้ง ตำรวจซึ่งเป็นผู้ใช้กระบวนการยุติธรรมใช้กระบวนการยุติธรรมผิดขั้นตอน ใช้อำนาจในทางที่ผิดและละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ประชาชนในพื้นที่จึงมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจตำรวจ ไม่ต้องการให้มีกำลังตำรวจในพื้นที่ เพราะรู้สึกอึดอัด

การเพิ่มจำนวนข้าราชการในสังกัดกระทรวงต่างๆ ในพื้นที่ส่งผลดีต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถ้าเป็นหน่วยงานที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการ อันได้แก่ หมอ พยาบาล ครู และทหาร เนื่องจากเป็นหน่วยงานของรัฐที่ชาวบ้านรู้สึกว่ามีค่าสำคัญได้ช่วยเหลือและใกล้ชิดชาวบ้าน และมีความเป็นกลาง

ความไม่ไว้วางใจระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ เป้าหมายส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้ก่อการร้ายเป็นชาวไทยพุทธ และซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร หน่วยงาน และครู เป็นต้น จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมาจะเห็นว่า การวางระเบิดโรงเรียน และทำร้ายครูเป็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่พบบ่อยที่สุด เนื่องจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายคิดว่าครูซึ่งเป็นชาวไทยพุทธจะเปลี่ยนทัศนคติของเด็กชาวมุสลิมให้มีความเป็นไทยพุทธ โดยไม่เน้นการศึกษา คัมภีร์อัลกุรอานและการดำรงชีวิตแบบชาวมุสลิม จึงสร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มผู้ก่อการร้ายซึ่งมีผู้นำศาสนาปะปนอยู่ เพราะเมื่อเด็กมีความรู้ก็ไม่สามารถชักจูงได้โดยง่าย

ส่วนที่ 3 ปัญหาแวดล้อมอื่นๆ

ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองในระดับชาติไม่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะ รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาไม่สามารถแก้ไขปัญหามันสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างตรงจุด แต่ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองส่งผลกระทบโดยตรงในด้านเศรษฐกิจ เช่น การเปลี่ยนแปลงของราคารายการพาธา เป็นต้น

การเมืองท้องถิ่นส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ วิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมผูกพันกับคัมภีร์อัลกุรอานและผู้นำศาสนาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายของไทย ดังนั้นถ้าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนหนึ่งมีผู้นำศาสนาหรือผู้นำท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้นำศาสนาหรือผู้นำท้องถิ่นก็สามารุใช้ความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อตนและศาสนาเป็นเครื่องมือและข้ออ้างในการก่อความรุนแรงได้ ส่วนการเมืองระดับประเทศไม่ส่งผลต่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะสมาชิกในพรรคการเมืองไม่มีการแบ่งแยกระหว่างศาสนา ในการเลือกตั้งจะมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงมาก เวลาเลือกตั้งแต่ละครั้งประชาชนจะไม่เน้นตัวบุคคลหรือผู้สมัครแต่จะเน้นพรรค ทั้งนี้ความชอบธรรมของผู้นำทางการเมืองในพื้นที่จะต้องได้รับการยอมรับจากผู้นำศาสนา การขอความเห็นหรือการปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลจะต้องผ่านผู้นำศาสนา ก่อนส่วนผู้ที่

ลงมาแก้ไขปัญหาก็กับชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็น ผู้นำในระดับตำบล เพราะเป็นการแก้ไขเฉพาะในพื้นที่ รองลงมาคือผู้นำละแวกบ้าน

การขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีและถูกต้องระหว่างหน่วยงานราชการกับชาวมุสลิมด้านวิถีชีวิต ส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากในอดีตข้าราชการยังมีความรู้สึกว่าเป็นนายราษฎร มากกว่าการรับใช้ราษฎรอย่างแท้จริง ประกอบกับอดีตข้าราชการที่ยังมีทัศนคติต่อชาวมุสลิมในแง่ลบว่าเป็นคนที่มีรูปร่างน้อย จึงหลีกเลี่ยงที่จะให้คำปรึกษาแนะนำ ทำให้ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกเป็นคนไทยลดน้อยลงเรื่อยๆ เป็นช่องทางให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าแทรกแซงได้ง่าย

การขาดความต่อเนื่องของนโยบายของรัฐบาล ส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก เพราะปัญหาในสามชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่เรื้อรังมาเป็นระยะเวลานาน ฉะนั้นนโยบายที่รัฐบาลจะใช้แก้ไขปัญหาคงเป็นนโยบายที่ปฏิบัติได้ในระยะยาว แต่ในรอบหลายปีที่ผ่านมา การเปลี่ยนรัฐบาลหลายชุด ทำให้นโยบายขาดการสานต่ออย่างจริงจัง ปัญหาจึงยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น

การขาดความต่อเนื่องในระดับปฏิบัติของหน่วยงานราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากระบบราชการไทยที่ทำงานล่าช้า ไม่ค่อยมีความยืดหยุ่นในกรณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม

การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการพัฒนาและกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง มีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวพัน ทางด้านศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต ประชาชนจึงต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา

ปัญหาด้านกฎหมายที่ขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ ชาวไทยมุสลิมถูกกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตด้วยหลักศาสนาที่ได้วางรูปแบบพฤติกรรมของชาวมุสลิมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การที่วัฒนธรรมอิสลามไม่ได้เกิดขึ้นจากมนุษย์เป็นสำคัญเช่นวัฒนธรรมอื่นๆ จึงทำให้วัฒนธรรมอิสลามไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สถานที่ และค่านิยมของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อวิถีการดำเนินชีวิตขัดกับกฎหมาย ชาวไทยมุสลิมจึงเลือกที่จะยึดหลักคัมภีร์ฯ เป็นแนวในการปฏิบัติเนื่องจากความเกรงกลัวบาปและเป็นสิ่งที่ชาวไทยมุสลิมอื่นๆ ถือปฏิบัติเช่นกัน

ส่วนที่ 4 แนวทางแก้ไขปัญหา

ในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องให้ความสำคัญและยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกาย เนื่องจากปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการใช้ความแตกต่างทางศาสนาซึ่งเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกาย การแก้ไขปัญหายังจำเป็นต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต

การแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ เนื่องจากเหตุการณ์ความรุนแรงในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่รุนแรง จนรัฐไม่สามารถเรียกศรัทธาจากชาวบ้านได้ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรม รัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนเรียนรู้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องตามขั้นตอน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐและสามารถร้องเรียนเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐประพฤติตัวไม่เหมาะสม

การแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ควรเน้นเฉพาะมาตรการทางกฎหมาย แต่ควรบูรณาการระหว่างกฎหมาย ศาสนา และวิถีการดำรงชีวิต โดยใช้วิธีสมานฉันท์ จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

การแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรสร้างและฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเริ่มจากรัฐต้องเลือกคัดเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่จะลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนผู้ประพฤติไม่ดียู่เสมอ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจ ต้องมีวัฒนธรรมการทำงานที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ รู้จักวิจิ้งใจและวิจิปฏิบัติที่ดีต่อประชาชน มีความคิดที่สามารถแก้ไขสถานการณ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่วางไว้โดยไม่สร้างความขัดแย้งกับประชาชน และมีการขอโทษต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น รวมทั้งเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

การปลูกฝังทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ของสังคม และการประสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับกลุ่มพลังทางวัฒนธรรม ภายใต้แนวทางสันติวิธีเป็นหลักการที่ควรทำ เนื่องจากปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและเกี่ยวเนื่องกับศาสนาและวัฒนธรรม การแก้ไขปัญหายังไม่สามารถใช้ความรุนแรงได้ หากแต่ต้องกระทำอย่างละมุนละม่อม โดยการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ทั้งในด้านความแตกต่างทางศาสนา และการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยอาศัยกลุ่มผู้นำศาสนาที่เป็นกลางเป็นตัวเชื่อมระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและประชาชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งสามารถจัดทำข้อสรุปและ ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้าง

การศึกษาที่แตกต่างกัน และความแตกต่างของสาธารณูปโภคในเขตเมืองและชุมชน ท้องถิ่นไม่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความสงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระดับการศึกษาใกล้เคียงกันและใช้การนับถือศาสนาเป็น ตัวกำหนดกลุ่มทางสังคม ส่วนด้านสาธารณูปโภคในเขตเมืองและชนบท อาจมีความแตกต่างกัน มากในอดีต แต่ในปัจจุบันรัฐบาลได้ส่งกำลังทหารเข้ามาช่วยเหลือในด้านนี้ เพื่อพัฒนาให้ สาธารณูปโภคในเขตเมืองและชนบทดีเท่าเทียมกัน

การติดต่อสื่อสารที่ไม่สะดวกกับหน่วยงานของรัฐ การไม่ได้รับความเป็นธรรมอัน เนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรม และความยากจนของประชาชนชาวมุสลิมส่งผลกระทบต่อ สถานการณ์ความ ไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเป็นปัญหาเรื้อรังที่รัฐบาล ทุกยุคทุกสมัยไม่สามารถเข้ามาแก้ไขได้ ทั้งนี้ปัญหาความยากจนสาเหตุส่วนหนึ่งยังมาจากปัญหา การเมืองและการเปลี่ยนรัฐบาล ส่วนปัญหาในด้านที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถึงแม้จะมี กฎหมายกำหนดขอบเขตการทำงาน และแนวทางการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เจ้าหน้าที่ บางส่วนก็ไม่ได้คำนึงถึงหลักกฎหมายและหลักจริยธรรม ซึ่งการปฏิบัติเหล่านั้นก่อให้เกิดปัญหา ในกระบวนการยุติธรรมทุกที่ไม่ใช่เฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนที่ 2 ปัญหาด้านความมั่นคง

แนวคิดด้านชาตินิยมทางศาสนาอิสลาม ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ เป็นประชาชนชาวไทย และยังมีความสำนึกในความเป็นคนไทยอยู่ มิใช่ชนกลุ่มน้อยหรือพวกนอกรีต แนวคิดนี้จึงไม่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ทั้งนี้แนวคิดนี้ มักถูกหยิบยื่นใช้เป็นข้ออ้างจากกลุ่มผู้ก่อการร้าย เพราะความที่ศาสนาอิสลามมีความละเอียดอ่อน และมีวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดจากหลักศาสนาอย่างเด่นชัด

การเพิ่มจำนวนข้าราชการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรเป็นหน่วยงานที่ชาวบ้านต้องการและให้การยอมรับนับถือ เช่น หมอ พยาบาล ครู และทหาร เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือและใกล้ชิดชาวบ้าน ในทางกลับกัน ไม่ควรเพิ่มจำนวนข้าราชการในหน่วยงานของรัฐที่ชาวบ้านมีทัศนคติในแง่ลบ เช่น ตำรวจ เพราะชาวบ้านยังขาดความเชื่อมั่นในหน่วยงานตำรวจ ว่าจะสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมในทางที่ถูกและสามารถช่วยชาวบ้านแก้ไขปัญหาได้

ส่วนที่ 3 ปัญหาแวดล้อมอื่นๆ

ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองในระดับชาติส่งผลกระทบต่อตรงในด้านเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะ ข้าวของที่ใช้ในการดำรงชีวิตจะมีราคาสูงขึ้น แต่ราคาขายพาราซึ่งเป็นรายได้หลักกลับลดลง เป็นต้น

การเมืองท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมศรัทธาในผู้นำศาสนา หรือผู้นำท้องถิ่นของตนมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมาย ดังนั้นถ้าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้นำศาสนาหรือผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนาหรือผู้นำท้องถิ่นก็สามารถใช้ความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อตนและศาสนาเป็นเครื่องมือและข้ออ้างในการก่อความรุนแรงได้

การขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีและถูกต้องระหว่างหน่วยงานราชการกับชาวมุสลิมด้านวิถีชีวิต และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการพัฒนาและกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ส่งผลกระทบต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะถึงแม้จะมีหน่วยงานราชการที่พยายามจะแก้ไขปัญหา แต่เนื่องจากปัญหานี้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและศาสนา ประชาชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง เพื่อหน่วยงานราชการ

จะได้สามารถบูรณาการความคิดเห็นของทั้งฝ่ายข้าราชการและประชาชน เพื่อที่จะได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตามหลักศาสนาและสันติวิธี

การขาดความต่อเนื่องของนโยบายของรัฐบาล และการขาดความต่อเนื่องในระดับปฏิบัติของหน่วยงานราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก เพราะปัญหาในสามชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่เรื้อรังมาเป็นระยะเวลานาน ฉะนั้นนโยบายที่รัฐจะใช้แก้ไขปัญหาต้องเป็นนโยบายที่ปฏิบัติได้จริงในระยะยาว และต้องมีการสานต่อนโยบายอย่างจริงจัง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีความเป็นกลาง และเข้ามามีส่วนร่วมเป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและภาครัฐ

ปัญหาด้านกฎหมายที่ขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลต่อปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะถ้าวิธีการดำเนินชีวิตขัดกับหลักกฎหมาย ชาวไทยมุสลิมจะเลือกปฏิบัติตามโดยยึดหลักคัมภีร์ฯ มิใช่กฎหมาย เนื่องจากความเกรงกลัวต่อบาป

ส่วนที่ 4 แนวทางแก้ไขปัญหา

ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำต้องให้ความสำคัญและการยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกาย เนื่องจากศาสนาเป็นตัวกำหนด วัฒนธรรม ภาษา รวมไปถึงการแต่งกาย เมื่อปัญหานี้เกี่ยวเนื่องกับศาสนา จึงยากที่เปลี่ยนแปลงได้ ฉะนั้นรัฐบาลควรมีการปรับข้อกฎหมายที่จำเป็นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม

การแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมควรสร้างและฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ และไม่ควรเน้นเฉพาะมาตรการทางกฎหมาย แต่ควรบูรณาการระหว่างกฎหมาย ศาสนา และวิถีการดำรงชีวิต โดยใช้วิธีสมานฉันท์ จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ได้ดีขึ้น

การปลูกฝังทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ของสังคม และการประสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับกลุ่มพลังทางวัฒนธรรม ภายใต้แนวทางสันติวิธีเป็นหลักการที่ควรนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ทั้งในด้านความแตกต่างทางศาสนา และการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยอาศัยกลุ่มผู้นำศาสนาที่เป็นกลางเป็นตัวเชื่อมระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและประชาชน

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถอภิปรายผลเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

ด้านกระบวนการยุติธรรม

ปัญหาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐขาดความเข้าใจ ในวิถีชีวิตของชาวมุสลิม เนื่องจากมาจากพื้นที่ ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม เมื่อมีปัญหาการ สื่อสารกับคนในพื้นที่ จึงก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นทั้งโดยเจตนาและโดยประมาท ซึ่งเมื่อ เจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อได้กระทำ ความผิดพลาดไป กลับไม่มีการลงโทษและไม่มีการขอโทษ ผู้เสียหาย

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรม แต่เนื่องจากเกิดความเลื่อมศรัทธาต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ขาด ความเชื่อมั่นในระบบการบังคับใช้กฎหมายและกลไกการดำเนินงานของรัฐ บางส่วนจึงเรียกร้อง ความยุติธรรมด้วยวิธีการแก้แค้น

ด้านสิทธิมนุษยชน

ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จึงรู้สึกไม่พอใจเมื่อถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การใช้วิธีการสอบสวนโดยการ ทำร้ายร่างกายให้ยอมรับสารภาพจนผู้ต้องสงสัยทนไม่ไหวจึงได้ยอมรับสารภาพทั้งที่ตนไม่มีส่วนรู้ เห็น การจับกุมเด็กและเยาวชนโดยมีนายตำรวจและทหารอาวุธครบมือมาทำการปิดล้อมบ้านและ ขอตรวจค้นบ้านโดยมิได้มีการแสดงหมายค้นและไม่ได้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนทราบ และกรณีการสลายการชุมนุมที่ สกอ. ตากใบ โดยผู้ที่อยู่ระหว่างการควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ เสียชีวิต 79 คน ถูกดำเนินคดี 60 ราย และผู้สูญหายจำนวนหนึ่ง เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าการ กระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งผลให้มีบุคคลบางส่วนเรียกร้องความยุติธรรมโดยใช้ความรุนแรง

ด้านเครือข่ายยุติธรรม

จากการยกเลิกศูนย์อำนวยการบริหารภาคใต้ (ศอ.บต.) และกองบัญชาการผสม พลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท.43) ในปี พ.ศ.2539 ทำให้เครือข่ายยุติธรรมเดียวที่ชาวบ้านยังสามารถพึ่งพาได้ คือ หน่วยงานทหาร ในปัจจุบันทหารเป็นหน่วยงานเดียวที่สามารถเข้าถึง และ ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านได้มากที่สุด

แนวทางในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงแบบมีส่วนร่วม

รัฐควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระ โดยมีคณะกรรมการจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ มาประชุมหาแนวทางแก้ไข การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะเป็นตัวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในพื้นที่ และผู้ที่ไม่ไว้วางใจในบทบาทของรัฐต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

รัฐควรการสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน แนวทางดังกล่าวควรเป็นการยอมรับ หรือให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม อันเป็นแนวทางของการนำหลักศาสนาเป็นตัวกำหนดการดำเนินชีวิต และรัฐควรปลูกฝังให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไปมีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนชาวมุสลิม เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. รัฐควรจัด ยานพาหนะ อากาศยาน โพรเจกต์ และเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ตามความจำเป็นและต้องมีความสะดวกในการใช้งานอย่างแท้จริง
2. รัฐควรคำนึงถึงการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการบริหารจัดการสวัสดิการอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม และรัฐควรสนับสนุนพิเศษในเรื่องการบรรเทาช่วยเหลือครอบครัวของเจ้าหน้าที่ในรูปแบบต่างๆ
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเป็นตัวกลางในการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในด้านการนำเสนอข่าวสารที่สร้างความเข้าใจผิดหรือบิดเบือนความจริง โดยการสื่อสารเพื่อการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน
4. รัฐควรจัดการศึกษาโรงเรียนสองสาย (โรงเรียนของรัฐที่สอนทั้งสายสามัญและสายศาสนาอิสลาม) และการศึกษานอกโรงเรียนให้มีความทั่วถึงในทุกพื้นที่ เนื่องจากยังมีเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกมากที่ต้องการศึกษาด้านวิชาชีพ แต่ขาดแคลนสถานที่
5. รัฐควรเข้าไปดูแลในด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ได้รับผลกระทบต่อการอยู่ดีกินดี นั้นหมายความว่า ประชาชนมีรายได้น้อยลง แต่ในขณะเดียวกัน มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นและจำเป็นต้องจ่ายอย่างแน่นอน ฉะนั้นการ

ขาดซึ่งความสุขทางกายภาพและจิตใจ เป็นผลกระทบที่เกิดจากสภาวะเศรษฐกิจ รัฐจึงควรริบเร่งสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพชีวิต แหล่งงาน หรือด้านสาธารณสุขก็ตาม

6. รัฐควรสนับสนุน และส่งเสริมการประกอบอาชีพอื่นๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและประชาชนจะได้มีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ

7. สื่อมวลชนควรนำเสนอข่าวในเชิงอธิบายความจริงมากกว่าการนำเสนอข่าวในเชิงแสดงความคิดเห็น รวมทั้งควรมีความระมัดระวังในการสรุปสาเหตุและผลลัพธ์ของสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความจริงมากกว่าการขายข่าว

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. อาจเปลี่ยนไปเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่สร้างความสงบสุขอย่างยั่งยืนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และศึกษาให้ทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด เพื่อที่จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ถูกจุดและถูกต้อง

2. ควรทำการศึกษาในพื้นที่จริงเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกยิ่งขึ้น และเพื่อที่ผู้วิจัยจะสามารถสังเกตการณ์สถานการณ์ทั่วไปได้อย่างถูกต้อง

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

- กฤษณา ศักดิ์ศรี. มนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ร่วมสาส์น, 2535.
- กรมคุมประพฤติ. ความเป็นมาเครือข่ายยุติธรรมชุมชน [Online]. Accessed 5 January 2009.
Available from <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/70>
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551.
- กัณฑ์ แสงรายา. จากบทเรียนของอาจะห้สู่แนวทางการสร้างสันติภาพในสังคมไทย (1-3) [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2519&Itemid=56
- แก้ว วิฑูรย์เชียร, ญัฐกา สงวนวงษ์ และ ดวงพร ริมคูสิต. ความรู้และความไม่รู้ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ขจัตถ์ บุรุษพัฒน์. ไทยมุสลิม. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา, 2519.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549.
- จรรยา สุภาพ. "ปัญหาภาคใต้." เทศาภิบาล 69, 8 (สิงหาคม 2527) :798.
- จรัส ดิษฐาอภิชัย. กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ความหมายกระบวนการยุติธรรม [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from www.lks.ac.th/kukiat/student/betterroyal/social/15.html
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2548.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ผู้เรียบเรียง. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545.
- จำลอง โต๊ะทอง. "ปัญหาภาคใต้ของไทย." สรรพากรสาส์น 1, 9 (กันยายน 2503) :18.
- จิตชนก ราฮิมมูรา. แนวคิดการสร้างสันติสุขชายแดนใต้อย่างยั่งยืนใน สุเมธ ปานเพชร และสมศักดิ์ หนุนงาม [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2706&Itemid=56
- จิตภา สุขพลา. การสื่อสารระหว่างบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โอเคียนสโตร์, 2548.
- ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. นิเทศศาสตร์กับเรื่องเล่าและการเล่าเรื่อง : วิเคราะห์การศึกษาจินตคติ-จินตทัศน์ในสื่อร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. มลายูศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2550.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. คู่มือการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์. นครปฐม: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

ปัทมาน วัฒนายกร. แนวทางการสร้างสันติสุขชายแดนได้อย่างยั่งยืนใน สุเมธ ปานเพชร และ
สมศักดิ์ หนุ่นงาม [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from [http://www.
isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2706&Itemid=56](http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2706&Itemid=56)

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
ประชาไท. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ [Online]. Accessed 5 January 2009. Available
from www.panyathai.or.th/

ปัญญาศัศย์ โสภณวสุ. วาทกรรมทางศาสนากับความรุนแรงในภาคใต้ (5) [Online]. Accessed 5
January 2009. Available from [http://www.isranews.org/cms/index.php?option
=com_content&task=view&id=2494&Itemid=56&lang](http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2494&Itemid=56&lang)

ปิยนาด บุนนาค. นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.
2475 – 2516). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2547.

ปิยะ กิจถาวร. ทัศนะการแก้ไขปัญหาในระยะยาว [Online]. Accessed 5 January 2009. Available
from [http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view
&id=2708&Itemid=56&lang](http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2708&Itemid=56&lang)

ผะอบ นมะมาตร. “ทัศนคติและความรู้สึกของข้าราชการที่เป็นอุปสรรคต่อนโยบายบูรณาการทาง
การเมือง และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของไทย ศึกษากรณีชาวไทยมุสลิม
ภาคใต้.” วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 1, 2 (ธันวาคม 2521) :81.

พิศเพลิน สวงนพวงศ์. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์
เทียนวัฒนา, 2547.

โพกัสภาคใต้. นโยบายแก้ปัญหสามจังหวัดชายแดนใต้ [Online]. Accessed 5 January 2009.
Available from [http://www.focuspaktai.com/index.php?file=news&obj=
news.view\(id=9845\)](http://www.focuspaktai.com/index.php?file=news&obj=news.view(id=9845)).

โกลกิน พลกุล. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและค่าใช้จ่าย [Online]. Accessed 5 January 2009.
Available from www.publiclaw.net

มนูญ หนูสงค์. ปัญหาสามจังหวัดชายแดนใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์ พรินติ้ง ,
2548.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

พ.ศ. 2542. การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from <http://www.correct.go.th/rbm1.htm>

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2542.

รุ่ง แก้วแดง. สงครามและสันติสุข @ ชายแดนภาคใต้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2548.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550”. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 127, ตอนที่ 27 ก (24 สิงหาคม 2550) : 1-11.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. วิกฤต กต. วิกฤตชาติ [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2006q2/2006may20p1.htm>

วิรัช ลิขิตรตนกุล. กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตและการบริหารภาวะวิกฤต

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2547.

สุรชาติ บำรุงสุข. วิกฤตใต้ สู้ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อนิเมทกรุ๊ป, 2547.

สุรชาติ บำรุงสุข. การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 35. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. การสื่อสารกับการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์ พรินติ้ง, 2546.

เสนาะ ตีเขาวี. การสื่อสารในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

สุรพศ ทวีศักดิ์. ทฤษฎีความยุติธรรมแบบทักษิณนิสึม [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from http://www.thaiedresearch.org/thaied_news/index1.php?id=26228

อรอนงค์ ทิพย์พิมล. 9 ปีหลังการล่มสลายของยุคระเบียบใหม่: ปัญหาความยุติธรรม มนุษยธรรม และการให้อภัยซุฮาร์โต [Online]. Accessed 5 January 2009. Available from

<http://www.prachatai.com/05web/th/home/page2>.

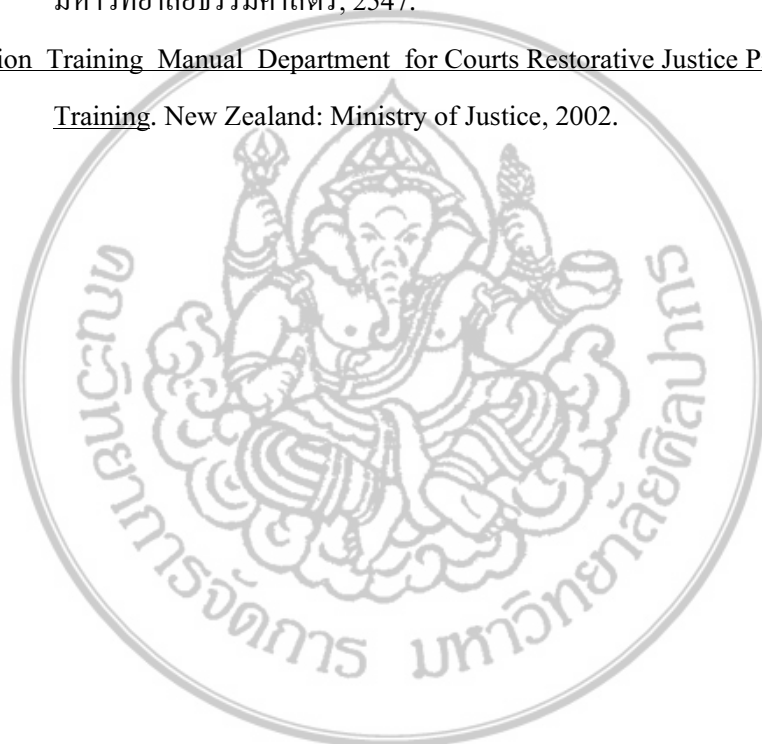
http://www.prachatai.com/05web/th/home/page2.php?mod=mod_ptcms&ID=8151&Key=HilightNews

อารง สุทธาศาสน์. “ชนกลุ่มน้อยกับการเมือง.” วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 14, 2 (เมษายน 2520)
:16-20.

อดิพันธ์ ปากบารา. ปรัชญาการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและชุมชน อุดมการณ์และขีดจำกัด.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

เอกวิชัย สอดศรี. “กระบวนการยุติธรรมเชิงพลังสมานฉันท์กับงานคุมประพฤติ.” สารนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

Facilitation Training Manual Department for Courts Restorative Justice Pilot Facilitation
Training. New Zealand: Ministry of Justice, 2002.

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาโจทย์วิจัยมิติการเข้าถึงระบบยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ศึกษาระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ศึกษาความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. ศึกษาเครือข่ายยุติธรรมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
5. ศึกษาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบมีส่วนร่วม
6. ศึกษาการเข้าถึงระบบการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในหนังสือปริญาตรี

 - ส่วนที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้าง
 - ส่วนที่ 2 ปัญหาด้านความมั่นคง
 - ส่วนที่ 3 ปัญหาแวดล้อมอื่นๆ
 - ส่วนที่ 4 แนวทางแก้ไขปัญหา
2. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามในครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ประเด็นสาเหตุสถานการณ์ความไม่สงบ

ส่วนที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้าง

- 1.1 ความยากจนของประชาชนชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงอย่างไร
- 1.2 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจส่งผลต่อชนชั้นนำและชาวมุสลิมอย่างไร
- 1.3 การศึกษาที่แตกต่างมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 1.4 ความแตกต่างอันเนื่องมาจากการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในเขตเมืองและชุมชนท้องถิ่นมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 1.5 การติดต่อสื่อสารที่ไม่สะดวกกับหน่วยงานของรัฐมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 1.6 การไม่ได้รับความเป็นธรรมอันเนื่องมาจากระบบการยุติธรรมมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร

ส่วนที่ 2 ปัญหาด้านความมั่นคง

- 2.1 แนวคิดด้านชาตินิยมทางศาสนาอิสลาม มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 2.2 การเพิ่มกำลังทหารในพื้นที่ที่มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 2.3 การเพิ่มกำลังตำรวจในพื้นที่ที่มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 2.4 การเพิ่มจำนวนข้าราชการในสังกัดกระทรวงต่างๆ ในพื้นที่ที่มีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 2.5 ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 2.6 ความไม่ไว้วางใจระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธมีผลต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร

ส่วนที่ 3 ปัญหาแวดล้อมอื่นๆ

- 3.1 ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองในระดับชาติมีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 3.2 การเมืองท้องถิ่นมีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 3.3 การขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีและถูกต้องระหว่างหน่วยงานราชการกับชาวมุสลิมด้านวิถีชีวิต มีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 3.4 การขาดความต่อเนื่องของนโยบายของรัฐบาล มีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 3.5 การขาดความต่อเนื่องในระดับปฏิบัติของหน่วยงานราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 3.6 การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต่อการพัฒนาและกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง มีผลต่อปัญหาความไม่สงบในพื้นที่อย่างไร
- 3.7 ปัญหาด้านกฎหมายที่ขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มีผลต่อปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยของประชาชนในพื้นที่อย่างไร

ส่วนที่ 4 แนวทางแก้ไขปัญหา

- 4.1 ท่านคิดว่า ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องให้ความสำคัญและยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกายอย่างไร
- 4.2 ท่านคิดว่า การเน้นบทบาทของหน่วยงานของรัฐมากจนเกินไป อาจเป็นการเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้นอย่างไร
- 4.3 ท่านคิดว่า การแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมโดยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งจะช่วยทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร
- 4.4 ท่านคิดว่า การแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมในพื้นที่ไม่ควรเน้นเฉพาะมาตรการทางกฎหมายมากนัก โดยจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็นอย่างไร
- 4.5 ท่านคิดว่า การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรสร้างและฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างไร

4.6 ท่านคิดว่า การปลูกฝังทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ของสังคม และการประสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับกลุ่มพลังทางวัฒนธรรม ภายใต้แนวทางสันติวิธีควรทำอย่างไร

4.7 ท่านคิดว่า การตั้งองค์กรอิสระโดยมีคณะกรรมการจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ข้าราชการในสังกัดกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ จากสถาบันการศึกษา ผู้นำทางศาสนา และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ จะมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาความสงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ อย่างไร

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านที่ให้ข้อมูลในครั้งนี้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ 1

ผู้สัมภาษณ์ : เงินมีส่วนที่ทำให้ชาวบ้านที่มีรายได้น้อยไปเข้าร่วมกระบวนการหรือเปล่า

ผู้ตอบ : เงินก็มีส่วนบ้างนะครับแต่น้อย ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็รายได้น้อย

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วส่วนใหญ่เรียนจบชั้นไหนกัน

ผู้ตอบ : ก็มีทั้งจบศาสนาชั้นสิบ ป.6 ป.4 ม.3 ม.6 ไม่ได้เรียนก็มี เรียนที่โรงเรียนคาตอลิก สอนเฉพาะเสาร์-อาทิตย์ อยู่ในหมู่บ้าน ที่บ้าน โต้ะอิหม่าม ที่มีสยัคก็มี

ผู้สัมภาษณ์ : เรา รู้สึกว่ามีปัญหาเรื่องสื่อสารกับคนที่ทำงานให้รัฐบาลไหม

ผู้ตอบ : มี เวลาที่ญาติพี่น้อง ไปอำเภอ กลับมาก็มาบ่นให้ฟังบ้างว่าบริการไม่ดี ก็รู้สึกน้อยใจนะ

ผู้สัมภาษณ์ : ลองยกตัวอย่างให้ฟังหน่อยสิ ว่าไม่ดียังไง

ผู้ตอบ : ญาติพี่น้องเขียนหนังสือไม่ได้ เขาก็ว่า ถ้าเขียนหนังสือไม่เป็นทำไมไม่ยอมถามคนอื่น

ผู้สัมภาษณ์ : ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่เขาก็พูดภาษาไทยกัน แต่พวกเราก็ฟังรู้เรื่องใช่ไหม

ผู้ตอบ : ครับ เขียน-อ่าน ได้ด้วย แต่ก็มีคนแก่ๆ คนรุ่นเก่าๆ ที่เขาไม่ได้เรียนภาษาไทย

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วมีคนรุ่นใหม่ หรือรุ่นๆ พวกเราที่ไม่ได้เรียนบ้างไหม

ผู้ตอบ : ก็มีครับ

ผู้สัมภาษณ์ : สรุปว่าการสื่อสารก็เป็นปัญหา ถ้ารัฐจะเพิ่มหลักสูตรการศึกษาเข้าไป จะแก้ปัญหาเรื่องการสื่อสารได้บ้างหรือเปล่า

ผู้ตอบ : น่าจะเพิ่มพวก กศน.เข้าไป เพราะเป็นบางพื้นที่ คนที่เรียนสายศาสนาก็อยากเรียนแต่ไม่ได้เรียน

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วปกติภาคใต้เขาเรียนกันยังไง

ผู้ตอบ : ตื่นเช้าเรียนสายสามัญ ตกคึกเรียน โรงเรียนปอเนาะ เรียน โรงเรียนของรัฐสองสายที่สอนทั้งสายสามัญและศาสนาด้วย ถ้าเรียนปอเนาะต้องไปอยู่ประจำเลย จะอยู่สักกี่ปีก็ได้ ถ้าเรียน โรงเรียนสองสายก็อยู่ประจำเลยเหมือนกันกลับบ้านได้เดือนละครั้ง

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วถ้าเราอยากจะเปลี่ยนอาชีพ สมมุติไปเป็นหมอ ครู อย่าง คิดว่าความรู้พื้นฐานของโรงเรียนปอเนาะจะช่วยให้เราสามารถไปถึงจุดนั้นได้ไหม

ผู้ตอบ : ก็ช่วยนะครับ ถ้าจบจากปอเนาะก็ไปเป็นครูสอน โรงเรียนปอเนาะได้

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วพวกเราเข้าใจกระบวนการยุติธรรมว่าไง

ผู้ตอบ : ก็ เป็นกระบวนการของรัฐที่เป็นกลาง

ผู้สัมภาษณ์ : ปัญหานี้ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจ

ผู้ตอบ : มีผล

ผู้สัมภาษณ์ : มีคนรุ่นใหม่ ที่ไม่รู้ภาษาไทยบ้างหรือเปล่า

ผู้ตอบ : ก็มีบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ : อย่างเวลาแถวบ้านเราเกิดเรื่องตำรวจเขาทำยังไง

ผู้ตอบ : ก็มาตรวจค้นที่บ้านเลย

ผู้สัมภาษณ์ : มีหมายค้นหรืออะไรบ้างไหม หรือแจ้งล่วงหน้าบ้างหรือเปล่า

ผู้ตอบ : ไม่เคย ส่วนใหญ่ไปหาผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

ผู้สัมภาษณ์ : ก็แสดงว่ากระบวนการยุติธรรมตรงนี้ผิดขั้นตอน แทนที่จะแจ้งเราก่อนหรือว่ามีหมายค้น แต่กลับไปบอกผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แล้วค่อยมาค้นใช่ไหม

ผู้ตอบ : ใช่ครับ เรื่องพวกนี้ตำรวจจะไม่ยุ่งเลย ทหารจะไปหาผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แล้วก็เข้ามาค้นเอง ไม่เคยมีหมายค้นเพราะทหารไม่มีอำนาจตรงนี้ ก็รู้สึกว่าเป็นไม่ใช่นะธรรมก็คือว่าส่วนมาก จะมีแต่ทหาร ไม่มีตำรวจ แล้วตำรวจไปไหนหมด ตำรวจจะอยู่ในอำเภอ ในเมือง ตามหมู่บ้านทั่วไปมีแต่ทหาร ไม่มีสถานีตำรวจ ถ้ามีอะไรก็ไปแจ้งทหารที่ค่าย

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วเวลาเกิดเรื่องชาวบ้านทะเลาะกันต้องบอกใครก่อน

ผู้ตอบ : ก็ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน ไม่ก็กำนันก่อน เขาเป็นมุสลิมเหมือนกันก็จะเข้ามาช่วยไกลเกลี่ย

ผู้สัมภาษณ์ : เรา รู้สึกบ้างไหมว่าศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลามมีความต่างกัน คิดบ้างไหมจริงๆ แล้วศาสนาไม่ใช่ปัญหาใช่ไหม เท่าที่เรามอง

ผู้ตอบ : ครับ

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วมีการแบ่งแยกกันระหว่างศาสนาบ้างหรือเปล่า

ผู้ตอบ : ไม่มีนะครับ

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วทำไมมีคนชอบบอกว่าศาสนาเป็นตัวแบ่งแยก

ผู้ตอบ : ไม่คิดอย่างนั้น คิดว่าเป็นคนละเรื่อง ไม่เกี่ยวกับ แต่คนชอบทำข่าวให้คุณเป็นอย่างนั้น ชาวบ้านเขาก็เข้าใจเรื่องศาสนาดี คนที่พูดอย่างนั้นเหมือนปลุกปั่นมากกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วรู้สึกยังไงที่มีทหารอยู่ใกล้ๆ

ผู้ตอบ : ทหารอบอุ่น ดูเข้าใจ พลทหารส่วนใหญ่พูดภาษาไทยได้ดี รู้จักพื้นที่แล้วเข้าใจชาวบ้านมากกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วถ้าเปลี่ยนเอาตำรวจมาอยู่ใกล้ๆ ละ

ผู้ตอบ : เป็นทหารจะรู้สึกดีกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : เพราะอะไร

ผู้ตอบ : ทหารได้ช่วยชาวบ้านมากกว่า เวลาที่ชาวบ้านเดือดร้อน

ผู้สัมภาษณ์ : เช่นอะไรบ้าง

ผู้ตอบ : ก็อย่างเวลาที่ในหมู่บ้านมีเรื่องเดือดร้อน ก็มีน้ำท่วม ทาสีบ้าน ทาสีมัสยิด ซ่อมสะพาน ทำถนน แจกอาหาร ถ้ามีเรื่องอะไรที่ทหารพอจะช่วยได้ เขาก็จะช่วยได้

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วถ้าในเขตพื้นที่ใกล้บ้านพวกเรา ทางรัฐจะเพิ่มกำลังทหาร ตำรวจ หรือหน่วยงานของรัฐ เช่น หมอ พยาบาล ครู รู้สึกยังไง อยากให้เพิ่มหรือเปล่า

ผู้ตอบ : ก็อยากให้เพิ่มหมอ เพราะหมอน้อย ครูด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : แต่เดี๋ยวนี้ หมอ ครู เขาก็ไม่กล้าไปแล้ว ทหารจะดูแลเขาอย่างไรบ้าง

ผู้ตอบ : ทหารก็ต้องดูแล ให้ความปลอดภัยครับ แต่ตำรวจอย่าเพิ่มเลย เพิ่มทหารดีกว่า ไม่เกี่ยวกับว่าเราเป็นทหารนะ แต่ทหารให้ความรู้สึกว่าเป็นเพื่อน ให้ความคุ้มครอง คอยด้วยได้ ให้ทุกอย่าง ตำรวจไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ รู้สึกว่าตำรวจใช้อำนาจ

ผู้สัมภาษณ์ : ทหารเคยใช้อำนาจบ้างหรือเปล่า เช่น บีบให้รับสารภาพ หรือทำร้ายร่างกาย

ผู้ตอบ : ก็มีแต่ตั้งด่าน แล้วก็จับตัว ค้นตัว

ผู้สัมภาษณ์ : ในเมื่อส่วนใหญ่ชาวบ้านก็ชอบทหาร แล้วทำไมคนที่ตายส่วนใหญ่ถึงเป็นทหาร

ผู้ตอบ : ก็เวลาพอเกิดเรื่องทหารก็เข้าไปช่วยชาวบ้านก่อน ทหารใจกล้ากว่าตำรวจ

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วพวกเราใจกล้าไหมเนี่ย

ผู้ตอบ : กล้าครับ (เสียงดัง แล้วหัวเราะ)

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเรา เราจะเอาอะไรเป็นหลักประกัน

ผู้ตอบ : ก็ถ้าเราอยากช่วยชาวบ้านก็ต้องเสียสละ ทหารเป็นเป้า เพราะคอยคุ้มครองคนส่วนใหญ่ให้เป็นกลุ่ม ถ้าไม่มีทหาร การชักชวน ชักนำจะง่ายขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : เวลาเราอยู่ในพื้นที่ แล้วเกิดเรื่องเนี่ยรู้สึกยังไงบ้าง

ผู้ตอบ : ก็เฉยๆ ชินแล้ว พ่อแม่ พี่น้อง ก็คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัวทั้งเสียงปืน เสียงระเบิด แต่คงดีกว่าถ้าไม่มี

ผู้สัมภาษณ์ : อย่างนี้สมมุติว่า ถ้าเรามีโอกาสที่จะไปอยู่ที่อื่น หรือมีที่ทำกินที่อื่นที่ไปอยู่แล้วสงบสุขจะไปไหม สาเหตุที่ชาวบ้านยังอาศัยอยู่ตรงนั้น เพราะไม่มีที่อื่นให้ไปนี่เกี่ยวไหม

ผู้ตอบ : ก็เกี่ยวเหมือนกัน แต่ทุกคนก็รักบ้านเกิด ไม่อยากไปไหน ไม่อยากออกนอกพื้นที่

ผู้สัมภาษณ์ : เกี่ยวกับข่าวเรื่องการเมือง เปลี่ยนนายก เปลี่ยนรัฐบาล รู้สึกว่าใครเป็นนายกจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้บ้างไหม

ผู้ตอบ : ไม่ ใครเป็นก็เหมือนกัน เรือรังกานาน เปลี่ยนรัฐบาลมาหลายชุดก็ไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วอย่างนายคนปัจจุบันนี้ ค่ะเนนเสียงส่วนใหญ่ที่เป็นคนของพรรคประชาธิปัตย์ เป็นคนของพรรคที่ชาวใต้ไว้นือเชื่อใจมากกว่าพรรคอื่น เรามีความคาดหวังบ้าง ไหมว่าเขาจะมีนโยบายอะไรที่มาช่วยแก้ปัญหาตรงนี้ได้ เมื่อเขาน่าจะเข้าใจคนภาคใต้ เราคิดว่า เขามีอะไรที่กล้าทำให้กับเราได้มากกว่า เราคาดหวังอะไรอย่างนั้นบ้างไหม

ผู้สัมภาษณ์ : มีครับ ลึกๆ ก็ความหวังนะว่าจะมีอะไรๆ ใหม่เกิดขึ้นแต่ความจริงเปลี่ยนรัฐบาลชุดไหน เอาพรรคไหนมาก็เหมือนเดิม แลวบ้านก็ไม่มีอะไรเปลี่ยน ก็อยากให้รัฐบาลสามัคคีกันมากกว่านี้

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วอย่างนี้เวลาที่เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้น ในหมู่บ้านเคยวิพากษ์วิจารณ์บ้างไหมว่ารัฐควรทำอย่างนี้

ผู้ตอบ : ก็มีนั่งคุยกันในสภาภาเพในหมู่บ้านบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ : ส่วนใหญ่แล้วบ้านเวลาไปติดต่อราชการเป็นยังไงบ้าง

ผู้ตอบ : ข้าราชการรู้สึกเหมือนพวกเดียวกัน ส่วนใหญ่เขาจะพูดเยาวิได้ แล้วก็รู้จักกันมานาน ช่วงเทศกาลก็มีการจัดกีฬาบ้าง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ แต่ถ้าข้าราชการทุกคนพูดภาษามลายูได้ก็ดีกว่า อย่างตำรวจที่เป็นนับถืออิสลามจะเป็นมิตรกับชาวบ้านมากกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วแบบฟอร์มข้าราชการที่เป็นภาษาไทยเนี่ย ถ้ามีเป็นภาษามลายูปนด้วยก็ดี รวมถึงป้ายบอกทางก็เป็นภาษามลายูด้วยก็ใช้ไหม

ผู้ตอบ : ดินะครับ คนแก่ๆจะได้อ่านรู้เรื่อง เพราะภาษาก็เป็นปัญหาด้วย คนไทยก็จะได้อ่าน

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผู้สัมภาษณ์ : อย่างเราอยู่ในพื้นที่ เวลาราชการจะทำไร เช่น ทำโอทอป จุดบ่อน้ำ มีมาถามบ้างไหม

ผู้ตอบ : ส่วนใหญ่ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. แล้วผู้ใหญ่บ้าน กำนัน จะมาถามชาวบ้านอีกที

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วอย่างเวลามีโครงการ ทางผู้ใหญ่บ้านให้เราได้เสนอความคิดเห็นบ้างไหม

ผู้ตอบ : เขาก็มาถามบ้างเหมือนกัน

ผู้สัมภาษณ์ : อย่างเรื่องสื่อ เวลาที่ข่าวเสนอเหตุการณ์วางระเบิดรู้สึกยังงัยบ้าง

ผู้ตอบ : ก็คือที่ข่าวนำเสนอ เพราะทุกคนจะได้ระวังตัวมากขึ้น แต่บางครั้งข่าวก็เสนอเกินความจริง ยิ่งทำให้ชาวบ้านกลัวมากขึ้น แล้วพวกโจรก็ฮึกเฮิมมากขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วมีกฎหมายที่ไม่ชัดเจนหรือขาดความเข้าใจกัน หรือไม่สอดคล้องกับคัมภีร์บ้างไหม

ผู้ตอบ : ก็เช่น ในศาสนาอิสลาม โตะอิหม่ามต้องมีผ้าโพกหัวเวลาออกนอกบ้าน ขับมอเตอร์ไซด์ก็ได้ แต่ตำรวจจับเพราะเขาใส่ผ้าโพกหัวแล้วไม่ได้ใส่หมวกนิรภัย อยากให้ยกเว้นสำหรับโตะอิหม่าม หรือคนแก่ที่เคร่งศาสนา

ผู้สัมภาษณ์ : โตะอิหม่ามช่วยเราแก้ไขปัญหามาตามหลักศาสนาอิสลามอย่างไร

ผู้ตอบ : ก็เปิดคัมภีร์ดูว่าปัญหาอย่างนี้ จะแก้ยังไง

ผู้ตอบ : อยากให้รัฐช่วยเรื่องเครื่องแบบนักเรียนเด็ก และหนังสือ มีหนังสือเขามาจากนอก หนังสือภาษาอื่นด้วยก็ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 2

ผู้สัมภาษณ์ : เงินมีส่วนใหม่ที่ทำให้ชาวบ้านที่มีรายได้น้อย ไปเข้าร่วมกระบวนการ หรือว่าเกิดจากความต้องการส่วนตัว

ผู้ตอบ : ไม่ใช่แค่เรื่องอยากแบ่งแยกดินแดนอย่างเดียว แต่อยากได้เงินด้วย ส่วนพวกหัวหน้าขบวนการ พวกเพื่อนบ้านก็มีส่วนได้ผลประโยชน์ ทั้งเรื่องพื้นที่ และพวกผลไม้ หรือมันเป็นแก่นที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเลือกปฏิบัติเฉพาะชาวพุทธ ทั้งเรื่องยาเสพติด ผู้ก่อการร้ายส่วนใหญ่ก็ติดยา ความจริงก็มีเสพกระท่อมกันบ้าง แต่ขนาดวางระเบิดก็ยิงเข้าบ้านกันมากกว่า ก็อยากให้รัฐมาช่วยอุ้มตรงนี้ ทั้งเรื่องการศึกษา ปลุกฝังอาชีพ ถ้าคนไม่ว่างงานก็ไม่ต้องทำงานนอกกฎหมาย

ผู้สัมภาษณ์ : อย่างเรื่องการเมืองก็มีส่วนให้เกิดปัญหาด้วยหรือเปล่า

ผู้ตอบ : คิดว่ามีนะครับ รัฐบาลก็เปลี่ยนบ่อยเกินไป นโยบายมันไม่ต่อเนื่อง อย่างพอชาวบ้านเริ่มจะไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้แล้ว ก็มีการเปลี่ยนรัฐบาลอีก ชาวบ้านเลยไม่ยอมฟังพรรคด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วถ้าไม่ฟังพาเจ้าหน้าที่รัฐ แล้วจะฟังพาใครได้บ้าง

ผู้ตอบ : ก็มีผู้นำของเขานั้นแหละ โตะอิหม่าม บาบอ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำเขาพูดอะไร เขาก็เชื่อ เขาก็เชื่อมุสลิมด้วยกัน ชาวคนไทยพุทธยังเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นพุทธด้วย ยิ่งได้บุญ ในวันถือศีลออก วันรายอฮ์ เดือนรอมดอน ก็เป็นปัญหาเรื่องภาษาด้วย เขาฟังใจมาตลอด เพราะภาพลักษณ์ของเขาเสียมาตลอด ชาวบ้านเขาว่าเขาโดนเอารัด

เอาเปรียบ และไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม เขาจึงต้องหันหน้าไปพึ่งกระบวนการอื่นที่สามารถช่วยเหลือเขาได้

ผู้สัมภาษณ์ : แล้ว ณ ตอนนีเราจะทำอะไรได้บ้าง เพื่อให้เราและชาวบ้านสามารถนั่งคุย ใช้ชีวิตกันได้อย่างปกติ

ผู้ตอบ : เราก็คงต้องพบปะกับเขา ส่วนใหญ่ทหารมักจะไม่ค่อยมีปัญหาในบ้านเกิดของตัวเอง คู้หน้าคู้ตาคู้ ส่วนมากทหารประจำที่ส่งไปในสามจังหวัดชายภาคใต้เป็นทหารจากที่อื่น อีสานก็มี ถ้าลงไปสัมผัสจริงๆ จะรู้ว่าชาวบ้านน่าสงสารมาก อย่างตอนรับข้าราชการก็ต้องคัดคนที่มีไหวพริบ เพราะเดี๋ยวจะสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง คนต่างถิ่นที่เข้าไปไม่เข้าใจวัฒนธรรมหรือ ช่วงเดือนแรกๆ ที่ลงไป ชาวบ้านยังไม่ค่อยไว้วางใจ ต้องใช้เวลาสัก 5-6 เดือน ถ้าชาวบ้านเรียกกินข้าวกินน้ำเมื่อไหร่ก็แสดงว่าเขาเริ่มไว้วางใจเราแล้ว

ผู้สัมภาษณ์ : อยากจะเสนอแนะแนวทางอะไรให้รัฐบาลแก้ไข

ผู้ตอบ : ก็น่าจะเป็นสวัสดิการทหาร ทหารทุกคนที่ลงไปทำงานตรงนั้นก็ตั้งใจทำงาน แต่ได้รับเงินสวัสดิการต่อปีน้อยมาก ทั้งบางทีทหารที่ลงไปทำงานตรงนั้นมีชื่อลงไปแต่ตัวไม่ได้ไป แต่ละหน่วยไม่เท่ากัน บางคน ตัวก็ไม่ได้ลง เงินก็ได้เยอะกว่า ตัวก็ไม่ได้เสี่ยง ขาดความโปร่งใสในการบริหารจัดการสวัสดิการของทหาร อยากให้รัฐเข้าใจเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนที่จะไปเข้าใจชาวบ้าน เพราะทหารทุกคนที่ลงไปก็เสียสละ และต้องการขวัญและกำลังใจ เบี้ยเลี้ยง ค่าเลี้ยงภรรยา ค่าเดินทางไปกลับ ไม่ได้ดูแลพ่อแม่ พ่อแม่ที่อยู่ที่บ้านก็ต้องคอยดูข่าวว่าลูกเราจะเป็นอะไรไหม บางทีข่าวที่นำเสนอไปก็เกินจริงพ่อแม่อยู่ที่บ้านก็ขวัญเสีย อีกสิ่งที่ยกจะเสนอคือ อยากให้รัฐควบคุมสื่อ เพราะนักข่าวจะนำเสนอข่าวเกินจริง ข่าวดูเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงเกินจริง อย่างบางที่ไม่มีคนตาย ข่าวก็เสนอว่าตายหลายศพ คนที่นั่งดูอยู่น้ำจ่อโทรทัศน์ที่บ้านก็รับรู้ข่าวแบบผิดๆ ครอบครัวของทหารที่นั่งดูโทรทัศน์อยู่ก็เสียขวัญ ทำไมสื่อถึงไม่เคยมาสัมภาษณ์ทหารบ้างว่าเหตุการณ์จริงเป็นอย่างไร หรือไปสัมภาษณ์ครอบครัวของทหารที่ต้องสูญเสียลูกชายบ้างว่าเป็นอย่างไร จริงอยู่ที่พ่อตายก็ได้ปูนบำเหน็จหรือเลื่อนขั้น แต่ก็ไม่ได้คุ้มกับชีวิตที่เสียไป ไม่ได้ดูแลครอบครัว

ผู้สัมภาษณ์ : สื่อก็มีผลต่อขวัญและกำลังใจของทหารใช่ไหม

ผู้ตอบ : ครับ สื่อชี้ให้เห็นสถานการณ์เป็นอย่างนั้น โจรก่อการร้ายพอข่าวก็รู้สึกอีกเสริม แต่ทหารกลับห่อเหี่ยว ถ้าสื่อนำเสนอข่าวในแง่ดีบ้าง ทหารก็จะมีกำลังใจมากขึ้น คือส่วนใหญ่สื่อจะนำเสนอด้านเดียว ในแง่ของคนทำข่าว ข่าวที่มีคนตาย เลือดสดๆ

เป็นช็อคเค็ด แต่ในแง่ของทหาร หรือครอบครัว มันเป็นภาพที่สะท้อนใจ บางทีพอมีทหารที่ต้องตายไป ตอนเพิ่งตายไม่มีสื่อมาทำข่าวเสียสละของเขา แต่พอผ่านมา 2-3 เดือนผ่านไป รายการโทรทัศน์ถึงจะเพิ่งไปสัมภาษณ์ครอบครัวเขา ทั้งที่มันเป็นช่วงที่เขาล้มความเศร้าไปแล้ว ยิ่งดูเหมือนไปตอกย้ำให้ครอบครัวเขาคิดขึ้นมาอีก

ผู้ตอบ : เครื่องที่รัฐให้ใช้อย่างเช่น ปืนเนี่ยก็เก่า ยิ่งบางทีก็ค้ำาน รัฐน่าจะปรับปรุงให้ใช้งานได้กว่านี้

ผู้สัมภาษณ์ : เห็นว่าตอนนี้มีปืนรุ่นใหม่ที่คนไทยผลิต บ้านเราซ้ำ แต่ทหารคงได้ใช้กัน

ผู้ตอบ : โห กว่าทหารจะได้ใช้ ผมคงตายก่อน

กลุ่มตัวอย่างที่ 3

ผู้สัมภาษณ์ : ปัญหาที่เราพบเห็นบ่อยๆ นี่เป็นเรื่องอะไร

ผู้ตอบ : ปัญหาระดับล่างส่วนใหญ่น่าจะเป็นการศึกษา เพราะเด็กๆ จะเรียนสายศาสนา มากกว่าสายสามัญ เพราะโรงเรียนปอเนาะสอนภาษาอาหรับมากกว่าภาษาไทย คนส่วนใหญ่พูดไทยได้แต่เขียนไม่ได้ ส่วนโรงเรียนร่วมที่รัฐจัดไม่ได้มีกระจายทั้งถึงทุกพื้นที่ มีแค่บางแห่ง

ผู้สัมภาษณ์ : เวลาไปติดต่อกัน ข้าราชการพูดจากับเราดีหรือเปล่า

ผู้ตอบ : คนส่วนใหญ่ที่มาติดต่อกับราชการก็ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก เว้นแต่คนมีอายุก็ไม่ค่อยรู้เท่าไร ส่วนข้าราชการที่เป็นไทยพุทธก็มีคนที่ให้บริการดีเหมือนกันนะ

ผู้สัมภาษณ์ : แต่ยังมีที่ชาวบ้าน บอกว่าข้าราชการปฏิบัติตัวไม่ดีกับชาวมุสลิม

ผู้ตอบ : เป็นข้ออ้างมากกว่า ทหารที่ลงไปในพื้นที่ก็ทำทุกอย่างเท่าที่ทำได้ ทั้งสอนภาษาไทย

ผู้สัมภาษณ์ : สิ่งสำคัญที่คนแถวนั้นให้เราทำและต้องการอะไร

ผู้ตอบ : ชาวบ้านจะขอกำลังใจและของบรรณาณในการก่อสร้าง แต่ทางเราจะให้ด้านกำลังใจคนมากกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : เราเคยเสนอสิ่งที่ชาวบ้านต้องการให้หัวหน้าบ้างไหม

ผู้ตอบ : เคยเสนอแก่ อบต. และก็มีการประชุม แต่ทางเราจะมีส่วนร่วมคือ การสร้างและให้กำลังใจคน เราทำได้แค่เสนอไป เรื่องส่วนใหญ่จะเน้นการคมนาคม ถนนหนทาง ทางเราก็จะช่วยประสานงาน ทางชาวบ้านจะมีอาชีพทำนา ไม่ค่อยเรียกร้องอะไร

ส่วนใหญ่เขาจะชอบพูดถึงในเรื่องสมัยก่อนและยกเอามาเปรียบกับสมัยนี้ ว่าสมัยนี้เจริญกว่าเยอะ พื้นที่ตรงนี้ดีกว่าสมัยก่อน

ผู้สัมภาษณ์ : ด้านการศึกษาเป็นยังไงบ้าง

ผู้ตอบ : เด็กไม่ค่อยได้รับการศึกษา ส่วนใหญ่จะเน้นไปด้านศาสนามากกว่า มีการใช้ภาษาไทยน้อย ชาวบ้านจะใช้ภาษาอาหรับกันมาก ครูในระดับประถมศึกษาก็จะเน้นด้านปอเนาะ ในส่วนของการศึกษาไทยจะเข้าไม่ถึง ก็จะเน้นทางด้านอิสลามเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงอาจารย์ไม่เพียงพอ มาตรฐานในการสอนของครูจะด้อยกว่าครูไทย

ผู้สัมภาษณ์ : ภาษาล่ะ

ผู้ตอบ : ส่วนใหญ่คนสูงอายุน่าจะพูดไทยไม่ค่อยรู้เรื่อง ส่วนวัยกลางคนเวลามาติดต่อราชการก็ใช้ภาษาไทยกัน แต่โดยปกติงานราชการในสามจังหวัดก็จะมีพนักงานที่เป็นมุสลิมอยู่แล้ว แต่เวลาที่ชาวบ้านไปติดต่อในส่วนของการตรวจจะไม่ค่อยได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร

ผู้สัมภาษณ์ : ทำไมเขาจึงเรียกร้องความเป็นธรรม

ผู้ตอบ : เนื่องจากเป็นข้ออ้างของกลุ่มคนที่ชักจูงชาวบ้าน ใช้ความเคร่งครัดทางศาสนา และส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเชื่อผู้นำ

ผู้สัมภาษณ์ : เราจะมามีวิธีการยังไงในการทำให้ชาวบ้านกลับมาอยู่กับเรา

ผู้ตอบ : เราต้องพยายามเจาะลึก ซึ่งทหารจะมีความเข้าใจ ในส่วนคนที่เคยหลงผิดก็กลับมา เขามีการสาบานตนเป็นพวกเดียวกัน เรียกว่า ชุนบ็อก แต่เขาจะปิดบังการทำพิธี คนที่อยากออกต้องจัดหาคนมาถอดชุนบ็อก เขาจึงจะยอม แต่ถ้าไม่ถอดออกก่อนก็ถือว่าเป็นบาป เขาจะเบี่ยงเบนทางศาสนา ทางเราก็จะเชิญผู้รู้มาประชุมดำเนินการกับผู้ที่เกี่ยวข้องศาสนาให้ความกระจ่างกับเขา

กลุ่มตัวอย่างที่ 4

ผู้สัมภาษณ์ : สิ่งที่ชาวบ้านคาดหวังในตัวทหาร หรืออยากให้ทหารทำอะไรแบบไหน

ผู้ตอบ : การที่ทหารรับปากชาวบ้านว่าจะทำอะไรให้ต้องครบถ้วน ชาวบ้านจะขอเงิน ขอให้ช่วยซ่อมแซม สร้างมัสยิด เราก็ช่วยเขาได้แค่กำลัง งบเราต้องเสนอผู้บังคับบัญชา เขาก็หางบของเขาเอง ก็มี อบต.ที่จัดงบให้อยู่แล้ว อย่างเรื่องสร้างถนน เราก็ช่วยเป็นสื่อกับ อบต.ให้ และก็ช่วยแรงด้วย ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือเขาประสานงานกับภาครัฐ เขาก็ไม่ได้เรียกร้องอะไร ชาวบ้านก็เคยพูดถึงสมัยก่อนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้บริการ

ไม่ดี แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้นมากแล้ว แต่ก่อนก็อยู่อย่างสงบสุข จนช่วงที่มีการก่อเหตุรุนแรง ชาวบ้านฝังใจกับเหตุการณ์ที่ตกโอบมาก ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทำรุนแรงเกินไป ทหารบางคนยังเห็นด้วย คือเราควรหันหน้าเข้ามาคุยกัน

ผู้สัมภาษณ์ : การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยๆ มีผลต่อพวกเขาไหม

ผู้ตอบ : มีผล ส่วนมากจะเป็นในเรื่องของเศรษฐกิจ เขาก็บอกว่าจะเปลี่ยนอีกแล้วหรือ ราคายางจะลงอีกแล้ว อาชีพส่วนใหญ่จะทำงานเกี่ยวกับยางพารา รับจ้างทั่วไป ไม่ค่อยรับราชการ

ผู้สัมภาษณ์ : เรียนโรงเรียนทางศาสนาจะได้อะไรบ้าง

ผู้ตอบ : เขาคิดว่าจบสายสามัญจะหางานทำยาก สายทางศาสนาจบมาแล้วเป็นครูสอนโรงเรียนปอเนาะได้ เขาคิดว่าเขาเป็นมุสลิมเรียนสายสามัญ จบออกมาคนส่วนมากไม่ยอมรับ

ผู้สัมภาษณ์ : แต่ตามข้อเสนอแนะที่บอกว่าอยากให้มีการเรียนสอนภาษาไทยเพิ่มขึ้น มันฟังดูขัดแย้งกัน

ผู้ตอบ : ถ้ารัฐจะจัดโรงเรียนสอนภาษาไทย คงมีอีกหลายชีวิตที่ต้องตาย ถ้ามีจริง บางทีพ่อแม่อาจจะไม่ให้ไป เพียงแค่อยากให้รัฐจัดคนเข้าไปช่วยสอนภาษาไทย ช่วยให้พูดภาษาไทยกันเยอะๆ แต่โรงเรียนสอนภาษาไทยและสอนศาสนาก็มีอยู่แล้ว เขาก็เรียนกัน ส่วนใหญ่ไปเรียนที่ปอเนาะ ถ้าลูกเขาไปเรียนพ่อแม่ก็ได้เงินซึ่งต่างกับเรา

ผู้สัมภาษณ์ : คราวนี้ถ้ารัฐจัดโรงเรียนสอนภาษาไทยที่สอนศาสนาละ

ผู้ตอบ : เขาก็เน้นไปเรียนที่โรงเรียนศาสนามากกว่า เพราะที่ปอเนาะก็เรียนฟรี สถานที่เรียนลำบาก ที่นอนคล้ายกระท่อมเล็ก ไม่มีโทรทัศน์ ผู้เขียน พัดลม แต่เด็กที่ปอเนาะก็เรียนจบกันมาได้ แตกต่างกับเรา เขามีความอดทนมาก เขาก็อยากเรียนสูงนะแต่ไม่มีโอกาส เรื่องความยากจนด้วย พ่อแม่ไม่อยากจะออกไปข้างนอกด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : การเมืองท้องถิ่นเป็นยังไงบ้าง

ผู้ตอบ : การเมืองท้องถิ่นมีผลต่อชาวบ้าน ถ้าหน้าไม่ได้ ชาวบ้านต้องอยู่ในโอวาท เคารพ โต๊ะอิหม่าม ชาวบ้านเชื่อบุคคล เชื่อศาสนามากกว่ากฎหมาย โต๊ะอิหม่ามมีอิทธิพลมากกว่านักการเมือง

ผู้สัมภาษณ์ : เราารู้สึกว่าเขาเป็นชาตินิยมหรือเปล่า

ผู้ตอบ : ไม่นะ พวกเขาไม่มีการแบ่งชนชั้น อยู่แบบพอเพียง แต่ก่อนก็อยู่อย่างสงบสุข จนช่วงที่มีการก่อเหตุรุนแรง ชาวบ้านฝังใจกับเหตุการณ์ที่ตกโอบมาก ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทำรุนแรงเกินไป ซึ่งทหารบางคนยังเห็นด้วย คือเราควรหันหน้าเข้ามาคุยกัน

ผู้สัมภาษณ์ : ทางเขาต้องการทหารเพิ่มหรือเปล่า

ผู้ตอบ : ชาวบ้านต้องการให้ทหารเข้าไปในพื้นที่ในหมู่บ้าน ไปอยู่เป็นเพื่อน แต่จะมีพวกที่ต่อต้านไม่ยอมให้ทหารเข้าไปอยู่ใกล้ เพราะพวกโจรก็คอยฟังเสียงว่าชาวบ้านจะเป็นสายให้ทหารหรือเปล่า กลัวถูกยิง ชาวบ้านก็กลัวตาย เลยตั้งเล่ห์อยู่ฝ่ายไหนดี ถึงแม้จะรู้สึกว่ามีทหารอยู่ใกล้อุ่นใจก็ตาม แต่ก็มีชาวบ้านบางคนอีกที่เป็นสายให้โจร ถ้าเข้าหาโจรบ่อยทหารก็ฟังเสียงอีก เรื่องที่มีการลอบยิงกัน ส่วนใหญ่เป็นเขตนอกความคุ้มครอง

ผู้สัมภาษณ์ : กำลังทหารที่เข้าไปในพื้นที่มีผลหรือเปล่า

ผู้ตอบ : เป็นบางพื้นที่ เดือนแรกๆ ที่ลงไป ชาวบ้านยังไม่ค่อยไว้วางใจ ต้องใช้เวลานานเหมือนกันกว่าชาวบ้านจะไว้วางใจ แต่พอเปลี่ยนทหารชุดใหม่มา ชาวบ้านก็เหมือนเดิมอีก

ผู้สัมภาษณ์ : อาชีพหลักของชาวบ้านมีอะไรบ้าง

ผู้ตอบ : เกษตรกรรม กรีดยาง รับจ้างทั่วไป เช่น ก่อสร้าง แต่จะเป็นคนในพื้นที่ที่ทำ เขาไม่ชอบงานด้านราชการ ชอบงานด้านศาสนามากกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : ทหาร ตำรวจ ครู เขาไว้วางใจใครมากที่สุด

ผู้ตอบ : ไว้วางใจทหารมากที่สุด เพราะความมั่นใจในการบริการของทหารมากกว่า แต่เขาจะฟังใจกับตำรวจในด้านลบมาตั้งแต่อดีต

ผู้สัมภาษณ์ : สิทธิของระบบราชการ เช่น สามสิบบาทรักษาทุกโรค เขาได้รับหรือเปล่า

ผู้ตอบ : เขาก็ได้รับอยู่แล้ว ตาเขาไม่สนใจหรอก

ผู้สัมภาษณ์ : ส่วนไหนบ้างที่ทหารได้เข้าไปช่วยพัฒนา

ผู้ตอบ : เราก็พัฒนาให้ทุกอย่าง เช่น เราเอาท่อไปวางไว้ให้แต่ชาวบ้านก็ไม่ช่วยกันดูแล เขาอยากดำเนินชีวิตในส่วนที่เป็นของเขามากกว่า เขาจะรับในช่วงแรกๆ แต่ช่วงหลังๆ จะไม่สนใจ ขึ้นอยู่กับแต่ละโครงการแต่ละหมู่บ้านด้วย ส่วนใหญ่เขาไม่ค่อยอยากทำต่อ เขาอยากใช้ชีวิตแบบเดิมๆ มากกว่า ผู้ชายส่วนใหญ่ไม่ต้องทำงานจะทำแต่ละหมาด รายได้มาจากการกรีดยาง อยู่แบบพอเพียง ภาระจะตกอยู่กับผู้หญิง

ผู้สัมภาษณ์ : ผู้ชายรู้เรื่องกฎหมายบ้างหรือเปล่า

ผู้ตอบ : เขาเข้าใจแต่ไม่ปฏิบัติ มีจุดยืนเมื่อเขาทำผิดกฎหมาย เขารู้ว่าผู้นำช่วยเขาได้ ซึ่งจะให้ความสำคัญกฎหมายทางศาสนามากกว่าของไทย กฎหมายของไทยเข้าไม่ถึง ใช้กฎหมายมากกว่ากฎหมาย ทางเราเมื่อจับตัวเขาสักพักชาวบ้านก็จะมาล้อมเรา เราก็ต้องปล่อยตัวไป ถ้าเราอยากจับเราก็ต้องเชิญผู้ใหญ่ กำนัน หรือโต๊ะอิหม่ามเข้าไปเจรจา

รับรู้ความผิด ส่วนการลงโทษจะต้องเชิญหัวหน้าของเขามา เขาจะยอมรับเฉพาะผู้นำของเขาเท่านั้น เขาไม่ต้องการให้ไปถึงศาล

ผู้สัมภาษณ์ : ทำไมต้องทำร้ายพวกครู

ผู้ตอบ : เป็นการสร้างสถานการณ์ เพราะคิดว่าครูจะเปลี่ยนแนวคิดเด็ก ซึ่งเมื่อเด็กมีความรู้ก็จะไม่ไปทางศาสนา ทำร้ายหมดไม่ว่าจะครูไทยหรืออิสลาม เขาจะดูพฤติกรรมด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : อยากให้มีกระบวนการสมานฉันท์

ผู้ตอบ : มีอยู่ ตอนนี้อยู่ที่ทำอะไรก็จะเชิญพวกผู้ใหญ่ กำหนด โต้ะอิหม่าม เข้าไปดู ไปเจรจา เป็นเชิงสมานฉันท์ จะใช้กระบวนการยุติธรรมไม่ได้ เขาไม่ยอมรับ พวกติดคุกจะรับไม่ได้ จะยอมรับเชิงสมานฉันท์มากกว่า

ผู้สัมภาษณ์ : พ่อแม่รู้สึกอย่างไรกับทหารที่เราเป็นอยู่ บางคนเขาคิดว่า ไปอยู่ตรงนั้น ถึงเสียชีวิตครอบครัวก็ได้เงินทดแทนเยอะ ก็คุ้มกันแล้วนะ

ผู้ตอบ : เงินไม่ใช่ส่วนประกอบสำคัญในการลงไปทำงาน สิ่งที่ชาวบ้านเขาเดือดร้อน เราก็อยากดูแลเท่าที่ความสามารถเราทำได้ เอาความสุขไปให้เขา มันก็คุ้มกับความสุขที่เราได้รับมา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวลลิตา ขาวสุวรรณ
 ที่อยู่ 40/3 หมู่ 8 แขวงบางเวก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2547 สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนไชย
 นิมพลีวิทยาคม
 พ.ศ. 2552 ศึกษาอยู่ที่คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี